

TÜRK İDARE DERGİSİ

Yıl: 45

Kasım- Aralık 1973

Sayı:345-46

Ocak- Şubat 1974

İÇİNDEKİLER

Sayfa

MAKALELER

3	Köy Birlikleri ve Toplum Kalkınması.....	Erdi BATUR
13	Mülki İdare Amir Olarak Kaymakam	Aydın GÜÇLÜ
Adnan
36	İzinler Hakkında Bir İnceleme....	
KILILDAĞLI		
54	Kentsel Topraklarda Değer Artışı, Arsa Spekülasyonu ve Ankara Örneği.....	Hasan ÖZHAN
78	Polis- Halk İlişkileri ve Polisin Toplum Hakkındaki Düşüncesini Tesbit İçin Yapılmış Bir Anket	Metin ÖZKINAY
ÇEVİRİLER		
107	Kadro Sorunları.....	Yusuf ÖZTÜRK
İDARİ COĞRAFYA		
120	Maden İlçesi İdari Coğrafyası	Erdoğan GÜRBÜZ
130	FİHRİST	
135	KARARNAMELER	

MAKALELER

KÖY BİRLİKLERİ VE TOPLUM KALKINMASI

Erdi BATUR
Derik Kaymakamı

Ülkemizde kırsal yerleşim dağılık ve çok sayıda birimlerden oluşmuştur. İkinci beş yıllık kalkınma planında 65.277 olarak saptanan yerleşim sayısı, Köy İşleri Bakanlığınca yapılan çalışmalara göre 70.380'e, İçişleri Bakanlığının 1.1.1969 tarihi itibarıyla yaptığı tesbitlere göre 73.751'e ulaşmıştır. Yurdumuzda köy ve mahalle (mezra, oba) olarak yerleşme yerleri çok kabarıktır. Köyler büyüklük - küçüklük yönünden, ayrıca olanak yönünden çok farklılık gösterir. Köy yerleşim düzeninin bu özellikleri, kuşkusuz köye götürülen hizmetlerin kapsam ve maliyetini, etkenlik ve verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Köy sorunlarının çözülmesi, kırsal yerleşim dokusunun düzenlenmesi konusu ağırlık kazanmaktadır. Köylerin bu kadar çok sayıda ve dağılık olması nedeniyle, köye götürülecek hizmetlerde mahallî katkıları da ilâve edecek «Köy Birlikleri» çok önem kazanmaktadır. Köy Birlikleri yolu ile katkıda bulunmak, hem devlet işlerine yardımcı olmak, hem de köye götürülecek hizmet için ilgili köyün kendi istek ve ihtiyaçlarına sahip ve ortak çıkması yönünden taşıdığı değer büyüktür.

Halk ile devletin iş birliğine dayalı olarak, köyün toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlarına yönelmiş, toplum kalkınması çalışmaları için bütün köyleriyle birlikte ilçe birim olarak seçilmiştir. (1). Köye ve köylüye en yakın yönetsel birim olan ilçe, bu amaca en elverişli İdarî birimdir. İlçenin kendisine özgü gelirleri ve karar organları olan yeniden yerinden yönetim birimi durumuna getirilmesi yolunda öneriler vardır. Bu öneri anayasal değişiklikleri gerektirecek nitelikte olduğu için, çözümü uzun süre alabilir. Bunun dışındaki tetbirler kısa sürede başarılabilecek niteliktedir.

¹ Prof. F. Yavuz, Türk Mahalli idarelerin Yeniden Düzenlenmesi. TODAİH yayını.

Köklü değişiklikler yapıncaya kadar, ilçe çapındaki toplum kalkınması çalışmalarına bir çeki düzen verilmesi gereği açıktır. Bunların başında ilçedeki bütün belediye ve köyleri kapsayan, yerinden yönetim birlikleri kurulması gelmektedir. Bu nedenle son yıllarda bu konuda atılmış adımları, sağlanan başarıları, karşılaşılan güçlükleri gözden geçirmekte yarar vardır.

Türkiye bir oluşum içindedir. Değişmenin doğurduğu gereksinimleri, birbirinden farklı çözüm yolları, yöntemler ve tekniklerden yararlanılmakta, fakat bunların değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Öğretimde, özellikle şu ya bu ülkede sık sık görülen örnek olaylar yerine, Ülkemizden örnek olaylar sunmak çok daha geçerli bir yaklaşımdır. Birden çok köyü ilgilendiren toplum kalkınması çalışmalarının yürütülmesinde bir takım güçlüklerle karşılaşmaktadır. Birden çok köyü ilgilendiren işlerde, köylünün işbirliğini sağlamak her zaman için kolay olmamaktadır. Çok sayıda köyün yararlanacağı işlerde, köyler arasında ortak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Halk ile devletin gönüllü işbirliğine dayanan «Toplum Kalkınması» yöntemi de, köylerin ortaklaşa sorunlarının çözümünde, köyler arasında işbirliği yapılmasını gerektirmektedir. İşte bu amaçla birçok yerde, köyler arasında «Köy Birlikleri» kurma yoluna gidilmektedir. Köyler arası birlik yolu ile halkın köy hizmetlerine katılması kolaylaşmaktadır. Öte yandan bu birlikler, ortaklaşa hizmetler için yapılan köy katılışlarının amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamakta etkili olmaktadır. Köy birliklerinde toplanan gelirlerin hangi işlere, nasıl harcanacağı konusunda bu gelirlere katkıda bulunan köyler halkının temsilcileri karar vermektedir. Böylece ilgili köylerdeki halkın kendi ortak sorunlarına ilişkin konularda öz sahibi olması, harcamaları denetlemesi mümkün olmaktadır. Bu, toplum kalkınması çalışmalarında gerekli görülen demokrasi ilkesinin yerine getirilmesinden başka bir şey değildir.

KÖY BİRLİKLERİNİN KURULMASI

442 Sayılı Köy Kanununun 47, 48 nci maddeleri, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 56 ncı maddesi, 1580 sayılı Belediye Kanununun 133 - 148 nci maddeleri ve İl Özel İdareleri köylerin kendi aralarında birlik kurmalarına izin verdiği gibi, belediyelerle köyler arasında da birlik kurulması olanağını yaratmaktadır. Köy birlikleri kanunlarla köy muhtarına verilen zorunlu, ya da isteğe bağlı görevlerin birini ya da birkaçını yerine getirmek amacıyla kurulabilir. Köy kanunu ile ya da öteki yasalarla köylere yüklenmiyen görevler için birlik kurulması yoluna gidilemez. Bu hizmetlerden sadece biri için, örneğin sadece yol, içme suyu, elektrik ya da telefon ve

ya benzeri bir hizmet içi birlik kurulabileceği gibi bunların birden çoğu için de birlik kurulabilir.

Köy Kanunu iki veya daha çok sayıda köyler arasındaki işler için o köylerin muhtar ve ihtiyar kurullarının bir arada toplanmalarını, işin ne türlü yapılacağını, her köyün o işte ne türlü yardımda bulunacağını kararlaştırmalarını öngörmektedir-. Kararın en büyük mülkiye amirinin onaylamasından sonra işe başlanacaktır. İhtiyar kurulları bir karara varamazlarsa, köylerden birinin istemi üzerine en büyük mülkiye amiri, ilgili köylerin ihtiyar kurullarını toplantıya çağırır. Köy Kanununun öngördüğü bu yol sürekli olmayan, kısa sürede sonuçlanacak işlerde, çok sayıda köyü ilgilendirmeyen konularda söz konusudur. Çok köyü, örneğin bütün bir ilçe köylerini ilgilendiren hizmet ve tesislerin, süreklilik gösteren işlerde, köyler arasında daha güçlü ve resmî bir ortak çalışma yapılması gerekmektedir. Köye hizmet götüren birliklerin kurulması nedeni budur. Bir yerde belediye, özel idare ve köyler arasında birlik kurulabilmesi için, ilgili kuruluşların yetkili meclislerinin kararı ön koşulmuştur. Belediyelerde belediye meclisi, köylerde köy derneği, il özel idarelerinde genel meclis bu konuda karar almağa yetkilidir. İlgili kuruluşların yetkili organlarıncı kabul edilecek olan birlik ana tüzüğünün Vali tarafından onaylanması gereklidir. Birden çok il'in sınırlarına giren belediye ve köyler söz konusu olursa bu konuda İçişleri Bakanının onayını almak gerekecektir. Birliklerin kendisine özgü hukukî kişilikleri vardır. Birliği oluşturan belediye, özel idare ve köylerde ayrı bir tüzel kişiliğin olması nedeniyle, kendine özgü karar organları ve ayrı bir bütçesi vardır.

BİRLİK MECLİSİ

Her birliğin çalışma ve işlemlerini yılda en az iki kez toplanarak teftiş etmekle ve denetlemekle görevli bir meclisi olur. Birlik meclisi, birliğe üye olan belediye ve temsil etmek üzere ilgili belediye meclislerinin, köy derneklerinin her birince seçilecek en az ikişer kişiden kurulur. Üye belediyelerin başkanları, Üye köylerin muhtarları, birlik meclisinin doğal üyeleri sayılmaktadır. Birlik meclisi, kendi arasından birini başkan seçebilir. Fakat birliğe il özel idaresi de katılmışsa birlik meclisi başkanını vali atayacaktır.

BİRLİK ENCÜMENİ

Birlik meclisinin her zaman toplanması güç olduğundan, meclisin toplu olmadığı zamanlarda işlerin yürütülebilmesi için gerekli kararları al

mak üzere Birlik Encümeni kurulur. Bu encümen bütçeyi, yıllık çalışma planı ile programını hazırlamak, alım - satım ve ihaleleri yapmak, gelirlerin toplanmasını sağlamak gibi görevleri yerine getirmekle görevlidir.

BİRLİK OLANAKLARI

Köye hizmet götürme birlikleri, görevlerini ilgili belediye ve köylerin bütçelerinden ayrılacak ödenekler ve bunların haricinde halktan toplanan yardımlar ile sağlar. İlgili her köyden ve belediyeden, bütçesinin belli bir yüzdesini birliğe ayırması öngörülebilir. Köyün ya da beldenin nüfusu, akçalı gücü hizmetin maliyeti gibi ölçüler de dikkate alınabilir. Bağışlar, imece katılışları da birliğin gelir kaynakları arasındadır. Bazan belli bir ürünün satış gelirinden belli bir yüzdesini üreticilerin birliğe bağışlamalarını sağlama yoluna da gidilmektedir. Birden çok köyü ilgilendiren işleri birlikte yürütmek üzere kurulan köy birlikleri, çalışmalarını birlik tüzüğüne uygun olarak yürütürler. Birlik tüzüğü ilgili köylerin muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinin bir arada yapacakları toplantıda kabul edilen kararları kaymakam ya da vali'nin onayı ile kesinleşir.

BİRLİK TÜZÜKLERİ

Hazırlanacak birlik tüzüğü, birliğe hangi köylerin üye olduğunu göstermelidir. Tüzükte birliğin adı belirtilmelidir.

Birliğin hangi konularda çalışacağı, hangi görevleri yapacağı da ayrıca gösterilir. Çoğu kez bugüne dek kurulmuş olan birliklerin ele alacağı işler arasında belli bir toprak üzerinde çalışmalar yapılması da öngörülmüşse buranın herkesçe açıkça görülecek biçimde bir krokisi çizilmelidir. Örneğin elektrik tellerinin nereden geçirileceği krokide gösterilmelidir.

Birlik tüzüğünde ortaklaşa işlerin hangi kaynaklardan karşılanacağı ayrı ayrı belirtilir. Üye belediye ve köylerin bütçelerinden ayracakları paralar birliğin en önemli gelirleridir.

Yapılacak hizmetler karşılığında bundan yararlanacak köylüler de katkıda bulunurlar. Örneğin elektrik ve telefon birliklerinde işletme giderleri için köyler ayrıca yardımda bulunabilir. Yol yapımında akaryakıt giderlerini karşılayabilir. Vatandaşlarca yapılacak bağışlar birlik gelirleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Birlik tüzüğünde birliğin ne süre için kurulduğu belirtilmelidir.

Toplanan paraların nasıl harcanacağı ve saklanacağı birlik tüzüğünde gösterilmesi zorunlu bir noktadır. Paraların birlik adına bankaya ya-

tırılması en uygun yoldur. Bankadan kimlerin imzalan ile nasıl para çekileceği de tüzükte gösterilmelidir. Paranın çekilmesi ve harcanmasını tek kişinin sorumluluğuna bırakmamak gerekir.

KÖY BİRLİKLERİNİN ÖNEMİ

Küçük toplum birimlerinin hayat seviyelerini yükseltmek için mahallî gayret ve kaynaklarını birleştirip kalkınma çabalarına katkıda bulunmalarını sağlamak.

Toplumların kalkınmaya yönelmelerini, ihtiyaç ve sorunlarını çözümlenecek, bu amaçla harekete geçecek ve kamu hizmetlerinden ve kendi kaynaklarından yararlanmalarını sağlayacak şekilde teşkilâtlar kurulması, geliştirilmesi ve bu teşkilâtların devamlılığını sağlamak.

Toplum kalkınması metodunun gerektirdiği davranış değişikliğinin sağlanması için küçük topluluklara teşebbüs gücünü kazandırıcı ve geliştirici eğitim programlarının uygulanması.

Toplum kalkınmasına ilişkin programlarda toplum önderlerinden yararlanmak, bu amaçla önderlerin tesbiti, eğitilmesi ve yetiştirilmesi.

Toplulukların teşebbüs gücünü geliştirmeye, halkın katılımı artırmaya, teşkilatlanmaya yönelen kalkınma çabalarının amaçlarına ulaşması için ilçede mevcut kamu kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

İlçe içinde kalkınma amaçlı gönüllü kuruluşların (birlik, demek gibi) teşviki ve bunlarla işbirliği sağlanması.

Çevrenin para, malzeme, insan gücü ve kaynaklarının, kalkınma potansiyelinin tesbiti ve bu kaynaklardan toplulukların refah seviyesini yükseltici yönde yararlanılması.

Mahallî toplumların kalkınma çabalarının kamuoyuna duyurulması, tanıtılması ve böylece toplumlar arasında özendirme yolu ile olumlu bir rekabet yaratılması.

Kalkınma planının ilçe seviyesinde topluma, kamu görevlilerine tanıtılması, benimsetilmesi.

İlçeye ait kaynak ve ihtiyaçları öncelik derecesine göre tesbit etmek, böylece il programlarının ilçe ihtiyaçları üzerine dayalı olmasını sağlamak.

Küçük toplulukların mahallî ihtiyaçları etrafında örgütleşerek bu türlü hizmetlerin yöntemine katkıda bulunmalarına diğer bir deyimle mahallî idarelerin gelişmesini sağlamaktır.

TOPLUM KALKINMASI

Toplum kalkınması köy düzeyinde köy toplulukları ile yapılan bu toplulukların ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların çözmesini, bu konudaki çalışmalarını devletin desteğiyle birleştirerek hem ulusal kalkınmaya katkıda bulunması hem de ulusal kalkınmanın sonuçlarından yararlanmasını ihtiva eden çalışmaların, çabaların tümünü kapsar (2). Toplum kalkınmasının diğer köy düzeyindeki çalışmalardan farklı olan yanı;

İmece: Mahallî toplulukların kendi sorunlarını çözmek için harekete geçmeleri, kendi sorunlarını çözmeye güç birliği etmeleri, ilkesine dayanır. İlk önce toplum kendi sorunlarının bilincine, farkına varmalı sonra bunu çözmek için örgütlemeli, çaba göstermelidir. Yerel topluluğun çabalarından daha verimli tutulacak devlet desteğinin sağlanması, devletin gücü ile bu çabaların tamamlanması süreci söz konusudur. Toplum kalkınmasında ilke karşılıklı yardımdır.

Gönüllü İşbirliği: Yerel topluluğun duyulan ihtiyaçlarına faydalı olarak başlatılması, çalışmaya duyulan ihtiyaçtan başlamanın en önemli sonucu halkın bu işin yapımına, ortaya çıkan yapının korunmasına bakılmasına, onarılmasına, geniş katkıda bulunmasını sağlamaktır. Bu suretle toplum kalkınmasının öngördüğü Halk - 'Devlet işbirliğinin yaratılmış olması, asıl olan bir jandarma zoru olmadan toplulukların kendi güçlerini bilinçli bir biçimde isteyerek gönüllü olarak ortaya koymalarıdır.

Nedensellik Bağı: İhtiyaç ve sorunların tek yönlü çalışmalarla çözülemeyeceğidir.

BİRLİK ÇALIŞMALARI VE ÖNEMİ:

Köy sorunlarının çözümlenmesinde birliklere çok önem verilmeli, köyün içinden gelen kişilerden teşkil edilen yönetim kurulu (encümen - meclis) gerçek ihtiyacı ve yokluğu hissedilen isteğin sahibi olarak daha azimli ve gayretli çalışacaktır. Devlet hizmetlerine yersel katkıda bulunmak üzere kurulmuş olan birlik, köylerin kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi kılacak, karar alınma vetiresinde aktif rol oynayacak, de-

² Doç. Dr. C. Geray, Amme İdaresi Dergisi Cilt: 4 Sayı: 3 1971 Sh. 3.

mokratik bir kuruluş içerisinde etkili rol oynayarak demokrasinin en küçük toplumların bünyesinde ve yaşayışında kendini gösterecektir. Birlik kurulmak suretiyle başarılı hayli işler vardır. Yurdumuzda bu yönde hayli gelişim vardır. Yapılması güç olan veya bir köyün olanaklarıyla yapılması imkânsız iken, birlik yolu ile çok işler yapılmış ve eserler meydana getirilmiştir. Yeter ki birlik üyeleri temiz, hüsünliyetli olsunlar ve art niyetli çalışmasınlar. Birlik çalışmalarında ve onların yöneticileri üzerinde ufak bir kara leke veya şüpheli davet eden durumun izalesi yıllar geçmesini gerektirir. En mühimi çalışmalara büyük ölçüde sekte verir. Onun için birlik yönetim kurulu üyelerinin hepsi muhterinde sevilen, sayılan, itibar edilen, sözü geçen, ahlâki yönden çok temiz kişilerden kurulmalı ve seçilmelidir. Birliğin teşkilinde önder olan yetkili - Vali veya Kaymakam - bu vasıflara haiz kişilerin seçilmesini, bulunmasını ve görev almasını teşvik ve tavsiye etmeli, ayrıca böyle kişileri vazifeye davet ederek desteklenmesini istemelidir. Birlik çalışmalarında herkes üzerine düşen görevi itina ile yerine getirmelidir. Bu düşünce ile hareket edildiği takdirde birlik gayesine ulaşabilir. Aksi halde birlik gayesine ulaşmaktan uzaklaşır. Hele isminin kötüye çıkmasına hiçbir zaman meydan vermemeli ve art niyetli şahıslara birliğin yürütülmesi devredilmemelidir. Böyle halde derhal yıkıcı durumlar, menfi olarak etkileyici durumlar kendini gösterir. O toplumda bir daha birlik çalışmaları desteklenmez olur. Böyle bir hal diğer bölgelerde yapılacak birlik çalışmalarını da etkileyerek zayıflatıcı unsur olur. O takdirde böyle bir toplumdaki birlik çalışmalarının desteklenmesi ve o ortamın yaratılması ancak senelerin geçmesini gerektiren bir çalışma ile mümkün olur.

«Birlikten Kuvvet Doğar» sözü çok doğrudur. Birlik olarak hareket edildiğinde istek ve ihtiyaçların karşılanması kolaylaşır. Olanaklar ortaya dökülmek suretiyle gayeye ulaşılır, örneğin, tarlasını sulamak isteyen bir çiftçi kendi tarlasında gerekli çalışmayı yaptıktan sonra sulayabilir. Tarla sulamayı köyü bütün olarak düşündüğümüzde, her çiftçi kendi tarlasında gerekli çalışmayı yaptıktan sonra sulayabilir. Bunun için de suyun geçeceği arın açılacağı gibi bir de köylerine gelecek olan genel su arkının açılması çalışmasına iştirak etmesi lâzımdır. Köy yaşantısında yerleşmiş olan örf ve adet gereğince bütün köylü «imece» ye iştirak eder. Arazi suyunun çok uzaktan geldiğini düşünürsek ortaya aynı ark veya kanaldan birçok köyün istifade edeceği ortaya çıkar. Su kanalından veya arkından istifade herkesin istediği gibi keyfince olursa karışık durum olur. Böyle bir durumda ilgili köyler yararlarını koruyabilmek için yararlarına uygun şekilde hareket edecekler ve pürüzleri anlaşma yolu ile halledecekler. Yararlarının aynı yönde oluşu da onları su birliği kurmaya iteleyecektir.

Birlik kurmaya çok kez o toplumun koşulları zorlamaktadır. Daha ileriye görmek, köy yararlarının aynı yönde olmasını saptamak bu birliğin kurulmasını kolaylaştırır. Tek yönlü birlikler kurulması köylerin daha fazla ilgi ve dikkatini çekiyor. İstek ve ihtiyaç aynı noktada düğümlendiği için çalışmalar daha arzulu oluyor. Yararlarının aynı yönde oluşu birlik çalışmalarına kamçılıyıcı etken oluyor.

Köyler küçük topluluktur. Her toplulukta olduğu gibi onların da birbirlerinden ayrıcalıkları vardır. Bu ayrıcalık düşünce, örf ve adet yönünden olabileceği gibi menfaat yönünden de olabilir. Örneğin bir köyün yolu var, diğer köyün de içme suyu var, öbür köyün de okulu var. Bu üç köyü yol birliği kurulmasında birleştirmek güç olur. Aynı şekilde içme su birliği kurulmasında da aynı durum olur. Zira köyde yapılmış bir hizmet ile ilgili birlik kurulduğunda o birlik o köy için ilgi çekici olmuyor. Yolu olan köy, başka köye yol yapacak diye birliğe girip para vermem diyor. İçme suyu olan köy de bizim köyün suyu var, başka köye su gelecek diye birliğe girmeye hevesli olmuyor. Bu durumda birlik cazibesi ortadan kalkıyor, bu hal daha ziyade çok yönlü birliklerde kendini gösteriyor. Bir köyün çok ilgisini çeken bir durum diğer bir köyün hiç ilgisini çekmiyor. Böyle bir durumda bu iki köyü nasıl bir birlik altında tutabiliriz? Hele bu birliğin içenin bütün köylerini kapsadığı zaman oluşturmak ve faaliyete geçirip canlılığını sağlamak çok güç olmaktadır. Bir program ve plan yapılırsa dahi birlik gayesine ulaşmak için çok zaman geçmesi gerekecektir. Olanaklar kıt olduğu için bütün köy ihtiyaçlarının kısa zamanda cevap vermek mümkün olmayacaktır. Zaten böyle halde, kendisine hizmetin getirilmesi geri bırakılan köy, birlik çalışmalarına katılmakta istekli olmayacaktır. Katılması zorlansa da bunun temini güç olacaktır. Köylü birlik için yardım yaptığında veya para verdiğinde, kısa sürede kendisine hizmet götürülmesini beklemektedir. Gecikme olduğunda bunun sebebini sormaktadır.

Çok yönlü birlikler hakkında yukarıdaki görüş gerçekte olsa yine de faydaları olmaktadır. Birlik yönetim kurulu plan ve programa dayalı çalışması ile birliğe dahil köylere hizmet götürmede dengeli hareket ederek başarı sağlanabilir.

PARA TOPLANILMASI

En önemli sorun budur. Para olmadan hiçbir şey yapılamayacağı gerçektir. Bu sorun halledildiğinde plana, programa ve gayeye uygun şekilde harcandığında birlik hedefine ulaşır. Para toplanılmasında birliğin kurulduğu bölgenin koşullarından yararlanmak akla gelen husustur.

Birliğe dahil belediyelerin ve köylerin bütçelerinden muayyen bir oranda para alma tatbikatta yeterli bir olanak sağlamamaktadır. O halde köye hizmet götürmek üzere kurulmuş birlik, üyesi köylerden güçleri nisbetinde yardım toplanılması zorunlu olmaktadır. Bu yardımın toplanılması, nasıl toplanacağı, bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Şayet birliğin kurulduğu bölgede müstahsil köylü ektiğini ürün haline getirip, devletin bir sanayi kuruluş veya kurumuna satıyorsa, o takdirde kuruluş veya kurumla işbirliği yapmakta yarar vardır. Örneğin köylü tütün ekiyorsa tek el idaresi ile pancar ekiyorsa pancar bölge şefliği ile müşterek çalışmalıdır. Çünkü ektiğini ürün haline getirdiğinde bu kuruluşlara vermekle yükümlüdür. Ürünü nasıl olsa bu kuruluşlara satacağına göre, bu kuruluşlara müracaat edilerek yardımları sağlanmalıdır. Köylü ürünü karşılığında imzalı bir liste getirdiğinde, gerekli inceleme sonunda para verilmelidir. Çünkü köylü bu şekil para yardımını daha kolaylıkla yapıyor. Suluova'da kurulan Koy Elektrik Birliği için şeker fabrikası yöneticileri ile konuşup varılan anlaşma neticesi, birliğe dahil köylerden imzalı liste getirildiğinde, mahsulüne karşılık avans olarak para alınması çalışmaları çok kolaylaştırmıştır. Bu şekilde beş yüz bin liraya yakın para temin edilmiştir.

SONUÇ:

Günümüzde birlik çalışmaları zorla olmuyor. Zor kullanma bugünkü düşünce sistemine de aykırı düşer. Çalışmalar ancak ikna metodu ile olmalıdır. Birliği kurmak bir şey ifade etmez. Esas olan birliğe canlılık getirecek ve kısa sürede gayesine uygun çalışma düzeyine oturtmaktır. Bunun da temini idarecilerin kabiliyetine kalıyor. Birlik çalışmalarında bazan gündüz çalışmak kâfi gelmiyor. Geceleri köylere gidip onlarla konuşmalı, sıhbet sırasında sözü birliğe getirip, onları ikna etmeğe çalışmak gerekiyor. Bazan köye gece gitmek zorunlu oluyor. Gündüz herkes çalıştığı için köyde insan kalmıyor. İdareciler gece gündüz demeden çalıştıkları takdirde birlik çalışmaları faydalı oluyor. Birlik çalışmalarında faaliyet, canlılık idarecilerin birliğe verdiği önem ve kabiliyetleri ile orantılı oluyor.

«Köy topluluğunun ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kalkınması, ulusun tüm sorunlarının çözümlenerek çağdaş yaşama düzenine ulaştırılması, ulusal varlığımızın en önemli amacıdır. Ulusumuz kendisine yapılacak hizmetleri büyük bir istekle beklediği, olanaklarına göre bu hizmetlere her türlü katılımında bulunabileceği uygulamalarla belirlenmiştir. Önemli olan bu katılımı örgütler aracılığı ile disipline etmek ve güçlen-

dirmektir. Köylerimizi kalkınma planlarımızın öngördüğü üst düzeye çıkartmak ve onların hizmetlerinden yararlanan yurttaşlarımızın daha iyi bir yaşantıya kavuşturmak için kamu ve özel kesimdeki sınırlı olan kaynak ve olanakları güçlendirecek ve birlikte harekete geçirecek örgütlenmeye hızla gidilmelidir. Köy sorunlarını devletin ve mahallî idarelerin malî ve teknik yardımı ve gönüllü halk katılımlarına dayalı olarak çözümlenebilmek için köy birliklerine önem verilmelidir» (3).

³İçişleri Bakanlığının köy birlikleri hakkındaki tamiminden.

MÜLKİ İDARE AMİRİ OLARAK KAYMAKAM

Aydın GÜÇLÜ
Orta Kaymakamı

PLAN

- I — GİRİŞ
- II — KAYMAKAMIN GÖREV SAHASI İLÇE
- III — KAYMAKAMIN HUKUKÎ VE MALÎ STATÜSÜ
- IV — KAYMAKAMIN GÖREV VE YETKİLERİ
 - 1. Kaymakamların Yönetimle ilgili görev ve yetkileri
 - 2. Kaymakamların Geleneksel görev ve yetkilen
 - 3. Malî ve Ekonomik görevler
 - 4. Sosyal görevler
 - 5. Kültürel görevler
 - 6. Protokol işlerine ilişkin görevler
- V — GÖREV VE YETKİLERİN DEĞİŞEN KOŞULLAR MUVAJCE HESİNDE TATBİK KABİLİYETLERİ VE KAYMAKAMIN DURUMU
- VI — SONUÇ

I — GİRİŞ

Kaymakam, eski adı ile «kaza» yeni adı ile «ilçe» denilen il ile bucak arasında yer alan mülki idare bölümünün sorumlu amiridir.

Kaymakam, Vali gibi fakat daha alt derecede ve sınırlı sayıda bir grup hizmet görür. Bu özellikleri dolayısıyla Kaymakam Valiye tamamen bağlı kalmakla birlikte bir «Küçük Vali» olarak kabul edilebilir. Kaymakamın bu durumu, bu makamı ihdas eden imparatorluk kararnamesi 1868 tarihli olduğuna, göre bir asrı aşkın zamandır muhafaza edilmektedir. Türk mülki idare bölümlerinin anahatları bahse konu imparatorluk kararnamesi ile çizilmiş olup, bu ana hatlar birbirini izleyen değişik siyasal rejimlerden geçerek günümüze kadar değişmeden gelmiştir.

Fransız sistemi örneğine göre 'Devletin modernleştirilmesini öngören reformların (Tanzimat) ilân edildiği tarih olan 1839 dan, iller teşkilâtına ilişkin kararnamenin kabul edildiği, 1868'e kadar, İdarî bölümlerin sayısı dört ilâ beş kademe arasında değişmiş ise de, yukarıda sözü edilen kararname ile kabul edilen 11, İlçe ve Bucak şeklindeki üçlü bölünme Ülkemiz idaresinin yapısına yerleşmiş bulunmaktadır. Bununla beraber 1961 Anayasası (Md. 115) önceki Anayasalardan (1876, 1921, 1924) farklı olarak ili devletin yersel teşkilâtının başlıca birimi şeklinde muhafaza etmekle birlikte, İdarî bölümlerin öteki alt kademelerini saymamış, fakat bu kademelerin üst üste birçok dercesi olduğunu anlamaya müsait bir ifade kullanarak belirlenmesi işini kanun koyucuya bırakmıştır.(1)

Bundan başka, Anayasa, ilk defa birden çok ilin birleşmesi ile meydana gelecek İdarî çevrelerin kurulmasını öngörmüştür. Ancak bugüne kadar, parlamento, merkezi idarenin geleneksel üçlü bölünmesine dokunmamış aksine bunu koruyor görünmüştür.

II — KAYMAKAMIN GÖREV SAHASI İLÇE

Bir önceki bölümde de belirtmiş olduğumuz gibi İdarî bölüm olarak üçe, Türk idaresinde bir asrı aşkın bir maziye sahip bulunmakta halen de İdarî teşkilâtındaki yerini muhafaza etmektedir. Bucakların mülki idare taksimatındaki yerleri uzun süredir tartışma konusu yapılmasına, hatta kaldırılmaları gerektiği önerilmesi ne rağmen ilçe için böyle bir durum bahis konusu olmamış, bilâkis ilçeyi ve Kaymakamı Devlet idaresi ve

¹ D. BURAJST «Türk Kaymakamı» Amme İdaresi Dergisi 1973 C. 6 Sayı 2 s. 3

kalkınmasında daha güçlü ve müessir bir duruma getirmek için muhtelif önerilerde bulunulmuştur. Bunun en güzel örneği 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra teşkil edilen İdarî reform komisyonu ile bu komisyonun tekliflerini geliştiren çalışma grubunun raporudur. Bu raporda, ilçe kademesinin ve bu idare biriminin başı olan kaymakamın korunması ve güçlendirilmesinin gerekliliğine kuvvetle işaret edilmiştir.

Öte yandan ilçenin daha kuvvetli ve etken bir kalkınma birimi olarak belirlenmesi için Toplum kalkınması çalışmalarında İlçelerin birim saha olarak benimsendiğini görmekteyiz, Ayrıca ilçelere maddî olanaklar sağlamak üzere muhtelif önerilerin mevcut olduğunu hepimiz bilmekteyiz.

Bugünkü durumu itibariyle ilçe, mülkî idare bölümlerinin bir kademesi olarak il ile bucak arasında yer almakta, bu bakımdan her il yüzölçümü ve nüfusuna göre değişen sayıda ilçeyi kapsamaktadır. İlçeler de yine aynı kriterler esas alınarak bucaklara bölünmektedir.

Mülkî idare bölümleri bakış açısından ayrılarak, mahallî idareler yönünden ilçenin durumuna bakacak olursak; ilçenin İdarî sınırları dahilinde belediye ve köy mahallî idare birimlerinin yer aldığını, merkezî hükümetin bir ajanı olarak Kaymakamın bu idareler üzerinde bazı İdarî ve vesayet yetkilerinin olduğu görülecektir.

Anayasamız, ülkenin İdarî bölümlere ayrılması konusunu ekonomik durum, coğrafi durum ve hizmet gerekleri kriterleri esas alınmak suretiyle ancak kanunla yapılabileceğini öngörmüştür. Bu durum muvacehesinde ilçe kurulması ve kaldırılması kanun konusu olmasına rağmen Cumhuriyetimizin kuruluşundan bugüne kadar ilçelerin durumuna bir göz atacak olursak ilçe sayısında devamlı bir artış olduğu görülecektir. 1913 de 313 olan ilçe sayısı 1933 de 353, 1953 de 460, 1960 larda 570 halen 572 olmuştur. Bu durum da, merkezî hükümetin halka hizmet götürmesinde ve ülkenin ekonomik yapısında ilçenin büyük önem taşıdığını göstermektedir.

Mevcut 572 ilçenin iller arasındaki dağılımı farklılık göstermektedir. İllerden bazıları 2, 3 ilçeye, bazıları da 15, 20 ilçeye sahip bulunmaktadırlar. İlçelerin iller arası dağılımındaki dengesizliğin yanı sıra ilçelerin kendi aralarında da ekonomik, sosyal, kültürel gelişme, yüzölçümü, nüfus, bucak ve mahallî idareler sayısı bakımından büyük denkesizlikler göze çarpmaktadır. Bu durum, ilçede görev yapmakta olan kaymakamın çalışma koşulları ile atanma ve nakillerinde önemli sorunlar ortaya çıkartmaktadır.

III — KAYMAKAMIN HUKUKÎ VE MALÎ STATÜSÜ

Kaymakamlık, ilke olarak devlet memurları genel statüsüne giren ayrıca özel bir statü ile de düzenlenmiş bulunan bir meslektir.

Kaymakamın Devlet memurları genel statüsündeki yeri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 32. maddesinde yer alan sınıflandırma ilkesine göre hazırlanmış, 1327 sayılı kanun 38. maddesinde yer alan Genel İdare Hizmetleri sınıfında belirlenmiştir. Bu duruma göre Kaymakam, görev istikrarı, yükselme, disiplin güvenliği ve emeklilik haklarından yararlanan tam bir devlet memurudur.

Kaymakamlık mesleğinin özel statüsü 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kaymakamlar, yalnız Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi mezunları ile yabancı ülkelerde alınan bunlara eş değerdeki diplomalara sahip olan 29 yaşını geçmemiş kimselerin katılabileceği özel bir sınavla göreve alınırlar. Sınavı kazanan adaylar, illere kaymakamlık stajlarını yapmak üzere «Maiyet memuru» aday» olarak atanırlar. Altı aylık adaylık süresini olumlu sicil alarak tamamlamış maiyet memuru adayları bakanlıkça asil maiyet memuru olarak atanırlar.

Maiyet memurları normal olarak aşağıdaki sıra ve ortalama sürelerle iki yıllık bir staj devresine tabi tutulurlar.

Üç ay süre ile tecrübeli bir kaymakamın yanında «Kaymakam refiki» stajı adı altında ilçe yönetimini, sorunlarını, kaymakamın yetkilerini, görevlerini, iş tutumunu yakından izleyerek ve zaman zaman uygulamalara bizzat katılarak gerekli bilgi ve tecrübe ile donatılır. Yedi ay süre ile il merkezinde Valinin görevlendireceği sahalarda «İl merkez stajı» yapan maiyet memurları, Bakanlıkça uygun görülecek ilçelere «Kaymakam Vekili» olarak atanırlar. Kaymakam vekilliği devresi on aydır. Bundan sonraki devre üç ay süreli «Mülkiye müfettişleri refakatinde teftiş stajı» devresidir.

İki yıllık staj dönemini başarı ile tamamlayan Maiyet memurları başarılı olarak kabul edilmesi gereken bir tez hazırlarlar ve İçişleri Bakanlığınca «Kaymakamlık kursu» adı altında Ankara'da açılan meslekî formasyon kurslarına iştirak ederler. Kursun süresi azamî altı aydır. Kursu başarı ile tamamlamış bulunan maiyet memurları ad çekme sureti ile üçüncü sınıf ilçelere Kaymakam olarak atanırlar. Atanma işlemi Müdürler encümeninin inhası, İçişleri Bakanının onayı üzerine İçişleri Bakanı ve Başbakanın imzalarını havi Cumhurbaşkanını kararnamesi ile tekemmül eder.

Asil olarak mesleğe intisap eden kaymakam, İçişleri Bakanlığı meslek memurları atama ve yer değiştirme yönetmeliği esasları dairesinde görev yapar. Bu yönetmeliğe göre kaymakamlar, sosyal, kültürel, coğrafi ve ekonomik koşullar ile hizmet gerekleri dikkate alınmak sureti ile Simfüstü (A) ve (B), Birinci, İkinci, Üçüncü sınıf ve Mahrumiyet ilçeleri olarak sınıflandırılmış ilçelerde üçüncü sınıftan başlayarak görev alırlar. Ancak muhtelif sınıflardaki ilçe hizmetlerinin, yine belirli bir takım kriterlere dayanılarak tespit olunan değişik coğrafi bölgelerde yapılması esastır.

Üçüncü sınıf ve mahrumiyet ilçe hizmetini tamamlamış, olumlu sicil almış olan kaymakamlar, İçişleri meslek memurluklarından herhangi birisine atanabilirler. Valilik siyasi yönü de olması nedeni ile hükümetin serbestçe tasarruf edebileceği bir görev olduğundan İçişleri Bakanlığı meslek memurlukları kapsamı dahilinde olmayıp, istisnaî Devlet memurlukları arasında yer almaktadır. Bu nedenle Valilik kaymakamların normal hiyerarşik yönden yükselebilecekleri bir meslek kademesi olmamaktadır. Bununla beraber Cumhuriyet devri hükümetleri Valileri, çoğu kez çeşitli yönleriyle temayüz etmiş kaymakamlar arasından atamışlardır.

Kaymakamlık mesleğinin malî yönü, Devlet memurları genel statüsü içinde mütalâa edilmekte ve Devlet memurları kanununun malî hükümlerine göre düzenlenmektedir.

Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi, Genel İdare Hizmetleri sınıfı kapsamı dahilinde bulunan Kaymakamlar, malî yönden onuncu derecenin birinci kademesinden devlet memurluğuna başlayarak birinci derecenin son kademesine kadar yükselebilirler. 1327 sayılı kanunun 38. maddesinin genel hükümleri kısmında ki (e) fıkrası bazı devlet memurları ile birlikte Kaymakamlara da bir hak tanıyarak mesleğe özel yarışma sınavı ile girmelerinden dolayı Kaymakamlığa atanmaları esnasında bir üst derece vermiştir.

1327 sayılı kanunla, 657 sayılı Devlet memurları kanununun sosyal haklar ve yardımlarla ilgili altıncı kısmının sonuna eklenen İşgüçlüğü, iş riski, teminindeki güçlük zamları ile ilgili hükümden Kaymakamlar da yararlandırılmış, halen işgüçlüğü ve teminindeki güçlük zamlarını maaşları ile birlikte almaktadırlar.

Kaymakamlar emsali devlet memurları gibi ilgili kanunların vazetmiş olduğu esaslar dairesinde her yıl kademe, üç yıl da birde derece terfii yapmak hakkım haizdirler.

IV — KAYMAKAMIN GÖREV VE YETKİLERİ

İncelememize başlamadan önce, görev ve yetki kavramlarının mevzuat hükümlerinde birbirine girmiş bulunduğunu, kesin sınırlarla ayrılmasının mümkün olmadığını, birçok yerde görev ve yetki kavramlarının bir arada kullanıldığını belirtmekte müteakip açıklamalarımızın izlenmesi bakımından fayda mülâhaza etmekteyiz.

İlçe genel yönetiminin başı ve mercii olan kaymakam, ilçede hükümetin temsilcisidir ve ilçenin genel yönetiminden sorumludur. Hukukî ve İdarî durumu genellikle valiye benzer, bazı kısıtlamalar içinde görev ve yetkileri Valinin aynıdır.

Vali ile Kaymakamın görev ve yetkileri arasındaki farklar, İl sınıfları içerisinde devleti temsil etme yetkisini haiz olan, aynı zamanda yetki genişliği selâhiyetine sahip bulunan Valinin Kaymakamı emri ve mutlak tabiiyeti altında bulundurmasından ileri gelmektedir. İlçedeki adli, askerî ve bölgesel örgütlerin dışındaki bütün örgütleri emri altında bulunduran, hükümetin ilçedeki temsilciliğini yapan Kaymakamın ne devlet adına hareket etme, ne de hükümeti bağlayıcı kararlar alma yetkisi yoktur. Bu yetkileri haiz olan Validir. Kaymakam merkezi idarenin müdahalesini gerektirecek her türlü durumu Valiye bildirmek zorundadır. Ancak olağanüstü ve çok acil durumlarda Kaymakam bakanlıklarla direkt temas kurabilir. Bu gibi hallerde de durumu bilâhare Valiye bildirmekle yükümlüdür. Bunun dışındaki bütün hallerde ve her konuda Valiye bilgi vermek ve emir almak durumundadır.

Kaymakamın görev ve yetki açısından ilçedeki statüsüne değindikten sonra Kaymakamın görev ve yetkilerini incelemeye başlayabiliriz.

Kaymakamların görev ve yetkileri esas itibariyle 1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi kanunu ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ana mevzuat bu olmakla birlikte kaymakamlara görev ve yetki veren çok sayıda mevzuat hükümleri bulunmaktadır.

Kaymakamların görev ve yetkilerini incelerken meselenin detaylarına inmeyip, mevzuatta yer alan muhtelif hükümleri gruplandırarak kısaca özetlemekle yetineceğiz.

I — KAYMAKAMLARIN YÖNETİMLE İLGİLİ GÖREV VE YELLERİ

Kaymakamın ilçe genel yönetiminin başı, mercii ve aynı zamanda hükümetin temsilcisi durumunda olduğunu belirtmiştik. İlçe yönetim-

de sahip bulunduğu genel yöneticilik sıfat ve kudreti kendisine yönetimle ilgili bazı görev ve yetkilerin yüklenmesi sonucunu doğurmuştur.

A — TEMSİLE İLİŞKİN GÖREVLER

- İlçe Genel yönetiminin başı, mercii ve hükümetin temsilcisi olmak (5442/27)
- Cumhuriyet bayramlarında ilçede yapılacak törenlere başkanlık etmek. (5442/31 L)
- Taşrada, İstiklâl madalyasına hak kazanmış olan sivillerin madalyasını törenle takmak. (62/4)

B — PLANLAMA VE KOORDİNASYON İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- İlçe kademesi köy programı taslakları hazırlamak (1972 yılı programı)
- Çeşitli işler ve kanunların uygulanması üzerinde görüşmek üzere ilçe idare şube başkanlarını ve diğer memurları belediye başkanları ile ticaret ve ziraat odası başkanlarını toplantıya çağırarak. (5442/40)
- Hassas bölgelerdeki Sivil savunma tesisat, teşkilât, vasıta, hizmet ve faaliyetlerini planlamak (7126/21)
- İlçenin her yönden genel idare ve gidişini düzenlemek (5442/31 E)

C — YÜRÜTMEME İLİŞKİN GÖREVLER

- Kaza idare şube başkanlarından, kendi şubelerine taallük eden kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarıyla kendi dairelerine tevdi edilmiş olan görevlerin sürat ve intizam dahilinde yapılmasını ve aldıkları işler hakkında gerekli incelemeyi yaparak düşüncelerini zamanında bildirmelerini istemek (5442/37)
- Verilen emirlerin kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarına uygun olmadığı ilgililerce ileri sürüldüğünde gerekirse yazılı emir vermek ve aynı zamanda işi Valiye yazmak ve cevap gelinceye kadar verilen emrin kendi sorumluluğu altında yürütülmesini istemek (5442/38)

- Merî mevzuatta sarahat bulunmadığı hallerde içtihadî hareket etmek. (1700/27)
- Teşkilâtı veya görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare şube başkanından istemek. (5442/31 F)
- Daire ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dahil memur ve müstahdemlerden aslı vazifelerine halel gelmemek şartı ile genel ve mahallî hizmetlere müteallik işlerin görülmesini istemek. (5442/31 G)

Ç — HABERLEŞME İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- İlçenin işleri hakkında bağlı buldukları illerle haberleşmede bulunmak. Ancak olağanüstü hallerde bakanlıklarla, haberleşmede bulunmak ve üst makama bilgi vermek. (5442/31 B)
- İlçedeki idare bölümlerinin birbirleriyle yapacakları haberleşmelere aracılık yapmak (Fiilî görev)
- Dilekçelerle savunmaları ve davalara ilişkin her türlü evrakı Danıştay başkanlığına gönderilmek üzere ilgililerden almak (521/64)
- Mahallî idarelerin yazışmalarına aracılık etmek. (5442/35)

D — PERSONEL İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Sekizinci maddenin B fıkrası dışında kalan memurları ilçe idare şube başkanının inhası üzerine tayin etmek. (5442/30)
- İlçe idare şube başkanlarının, genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amirliğini yapmak. (5442/34)
- Gereken hallerde ilçe memurlarına takdirname vermek. (5442/31 i)
- İlçenin idare şube başkanları ile ikinci derecedeki memurlarına genel ve özel kolluk amir ve memurlarına savunmaları alındıktan sonra uyarma ve kınama cezası vermek ve uygulamak. (5442/31 /)
- Uygun göreceği zamanlarda ilçe memurlarına yıllık izin kullandırmak. (657/103)

- Mazeretleri sebebiyle memurlara mazeret izni vermek. (657/104)
- Aylıksız izin vermek (657/108)
- Ücretle müstahdem olanlara 15 gün yıllık için vermek. (1108/13)
- Hastalık raporunda belirtilen süre kadar memuru izinli saymak.
- Denetlemeleri sırasında işbaşında kalmalarında mahzur gördüğü bütün memurları (ilçe idare şube başkanlarını valinin izni ile) ve müstahdemleri sorumluluğu altında işten el çektirmek. (5442/31 D)
- Tayinlerindeki usule göre memurları bağlı buldukları teşkilât emrine almak. (6435/1)

E — DENETLEMeye İLİŞKİN GÖREVLER

- Kanunun dördüncü maddesinin son fıkrasında belirtilen daire ve müesseseler dışında kalan bütün devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye, köy idareleriyle bunlara bağlı bütün müesseseleri denetlemek ve teftiş etmek (5442/31 Ç)
- İlçenin her yönden genel gidişini düzenlemek ve denetlemek. (5442/31 E)
- Emniyet, asayiş ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından ilçedeki her türlü ticarî, sınaî, malî, İktisadî işletmeler ve teferruatlarını, çeşitli personel bulunduran yerleri gözetmek ve denetlemek (5442/32 F)
- İlçe memurlarının çalışmalarını ve teşkilâtın işlemlerini gözetim ve denetimi altında bulundurmak. (5442/31 H)
- Her yıl ilçenin tüm bucakları ile köylerinin en az yarısını ve ilçe teşkilâtını teftiş etmek, halkın dilek ve ihtiyaçlarını yerinde incelemek. (5442/36)
- İlçede, kanun tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının uygulanmasından doğan şikâyetleri dinler, gerekli tedbirleri alır ve emirleri verir. (5442/39)
- Köy ebeleri ve sağlık memurlarının vazifelerini iyi görebilmeleri hususunda gerekli denetimi yapmak. (4459/7)

F—KURULLARA BAŞKANLIK YAPMA GÖREVİ

Kaymakamın başkanlık etmiş olduğu kurulların sadece isimlerini belirtmekle yetiniyoruz.

- İlçe İdare Kurulu,
- Vergi İtiraz Komisyonu,
- Turizm Komisyonu,
- Çiftçi Malları Murakebe Heyeti,
- Çeltik Komisyonu,
- Askerlik Meclisi,
- Millî Müdafaa Mükellefiyeti Komisyonu,
- İlçe İlköğretim Kurulu,
- İlçe Beden Terbiyesi İstişare Heyeti,
- İlçe Hfzıssıhha Meclisi,
- İskân Satınalma Komisyonu,
- İskân Özel Komisyonu,
- Talep ve Taahhütnameleri İnceleme Komisyonu,
- Gelir Tespit Komisyonu,
- İmar Komisyonu,
- Mübadele İmar ve İskân Komisyonu,
- İnzibat Komisyonu,
- İskân Komisyonu,
- Sayım Komitesi,
- - Kutlama Komiteleri,
- Emanet Komisyonu,
- Yardım Komitesi,
- İçki Satacak Yerlerin Bulunacakları Bölgeleri Tespit Komisyonu,
- İkramiye Tevzi Komisyonu,
- Sivil Müdafaa Fonu İdare Komisyonu,
- Askerî firar, bakaya ve yoklama kaçaklarının takip ve yakalanmalarını Planlaştırma Komisyonu,
- Tütün müsabaka heyeti,
- Tütün miktarındaki eksikliği tespit Komisyonu,
- Memur Konutları Komisyonu,
- İhraç Malları Murakabe Komisyonu,
- Ziraî İhtiyacın Takdir ve Tespiti Komisyonu,
- Av Komisyonu,
- İhtiyaç Komisyonları
- Okul Beslenme Komisyonu
- İlçe Koordinasyon Kurulu

G— DİĞER İŞLERE İLİŞKİN GÖREVLER

— Her yıl Genel Durum Raporlarını hazırlamak ve müddeti içinde makamlara yollamak. (4445/5)

2 — KAYMAKAMLARIN GELENEKSEL GÖREV VE' YETKİLERİ

A — ADALET İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

— Kanunların verdiği yetkiye istinaden yetkili kurul ve makamların usulen tebliği ve ilân olunan karar ve tedbirlerinin aksine hareket edenler hakkında Türk Ceza Kanununun 526. maddesinin uygulanmasını sağlamak. (5442/66)

— Vatana İhanet edenler hakkındaki tahkikatı C. Savcılığına intikal ettirmek. (2/6)

— Amme davası açılıncaya kadar geçecek safhalar hakkında Cumhuriyet Savcılarında yazılı bilgi istemek. (5442/23 C)

— Görülmekte olan işlerin gecikme sebeplerini Cumhuriyet Savcılarında yazılı olarak sormak. (5442/33 A)

— İhbar ve şikâyetleri kanunî mercilere tevdi etmek üzere kabul etmek. (1412/151)

— Hükmolunan para cezasını ödemeyen mahkumların malî kudretlerini tahkik etmek. (647/5)

— Tahakkuk ettirilen yitecek bedelleri dolayısıyla mahkumların ödeme güçlerini tahkik ettirmek. (3757/2)

— Ceza ve tevkifevlerinin muhafazasını, hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetimi altında bulundurmak. (5442/33 B)

— Sayım görevini kabul etmeyenler hakkında takibat icrasını C. Savcısından istemek. (53/31 -1)

— Cumhuriyet Savcılarınca sorulan hususlara cevap vermek. (1412/154)

— Kıymet takdiri komisyonu üyelerinin sulh mahkemesinde yemin ettirilmelerini Cumhuriyet Savcılığı kanalı ile sağlamak (122/10)

— Son yoklama görmemiş olanların yaş tashihlerini yaptırmak.

B— GARNİZON VE ASKERLİK İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

— Afet bölgesinde veya civarında bulunan birlik komutanlarından yardım istemek. (728S/7)

— Orman yangınlarında lüzum görülecek miktarda askerî vasıta talebinde bulunmak. (8831/70)

— Kaçakçılığın men ve takibi ile yükümlü olanlara lüzumu anında en yakın askerî komutandan yardım talep etmek. (1918/4)

— Muzır hayvanların zarar yaptığı yerlerde veya civarında askerî birliklerin süre avına iştirak ettirilmelerini garnizon komutanından istemek. (6968/29)

— Askerlik şubeleri ile ilgili şikâyetleri kabul etmek, Askerlik şubesinden aldığı cevabı yeterli görmediği takdirde durumu Valiye bildirmek. (5442/31 K)

— Askerlik şube başkanlığından gönderilen son yoklama çağrı çizelgelerini köy ve mahalle ihtiyar meclis ve heyetlerine göndertmek. (1111/24)

— Yoklama kaçağı durumuna düşen mükelleflerin elde edilmeleri hakkındaki askerlik şubesi başkanlığından gelen yazıları kabul etmek ve takiplerini sağlamak. (1111/30)

— Sefer görev emirlerini mükelleflere tebliğ ettirmek. (1111/59)

C— DIŞIŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

— Konsolosluklarla haberleşmede bulunmak, (Fiilî görev)

— Konsolosluklarca düzenlenmiş çeşitli belgelerde konsolos imzasını onamak. (Fiilî görev)

Ç_ İÇİŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

a — Kolluk işlerine ilişkin görevler:

— İlçe sınırları içinde suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gerekli tedbirleri almak ve bu maksatla devletin genel kolluk kuvvetlerini istihdam etmek. (5442/32 B)

- İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliği, kişi dokunulmazlığın tasarrufa müteallik emniyeti ve kamu esenliğini sağlamak. (5442/32 C)
- Memleketin sınır ve kıyı emniyeti ile ilgili bütün işleri mevcut hükümlere göre yürütmek. (5442/32 C)
- İlçe içerisinde kolluk kuvvetleri ile bastırılmayacak olağanüstü ve ani hadiselerin cereyanında Valiye bilgi vererek yardım istemek. (5442/32 E)
- Muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarını tetkik etmek ve onaylamak (J.G.K. Tamimi)
- Hergün muayyen saatte zabıta amirlerinden bölgenin asayişi ve mülkî görevlerin ifası hakkında bilgi almak ve bu hususlarda gereken emirleri vermek. (2/7753 sayılı Tüzük Md. 101)
- Kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek. (6815/1)
- Kaçak eşya bulunduğundan şüphe edilen hususî evlerde müştemilâtında arama izni vermek. (1918/8)
- Umuma mahsus münferit veya müşterek pasaportlar için müracaatları kabul etmek. (5682/17 A)
- Otel, gazino, kahvehane, içkili yer, bar, eğlence yerlerinin açılması hakkında zabitanın tahkiki üzerine izin vermek. 2559/7)
- Kız ve kadınların, gazino, bar, kafeşantan ve benzeri içkili yerlerde ve banyo, hamam ve plajlarda çalışabilmeleri için izin vermek. (2559/12)
- Kanun maddesinde belirtilen yerleri, polisçe kesin deliller elde edilmesi üzerine kapatmak. (2559/8)
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak mahalleleri tespit ve ilân etmek. (171/4)
- Lüzum ve zaruret halinde yürüyüşlerin yapılacağı yolları ve istikameti tespit etmek. (171/11)
- Hükümet komiseri tayin etmek. (171/9)
- Derneklerin kuruluş beyannamelerini almak. (1630/8)
- Derneklerin işlem ve defterlerini denetlemek. (1630/40)

- Derneklerin merkez şube müesseselerine zabıtaca girilebilmesi için emir vermek. (1630/42)
- Parti organlarında görev alanların kimliklerini havi bildirimlerini almak. (648/63)
- İlgili sendika tüzüğünü makbuz karşılığı almak. (274/12)
- Grev ve lokavt yapılan işyerlerinde gerekli emniyet, inzibat, koruma ve sağlık tedbirleri almak. (275/13)
- Gecekondu kanununun yürürlüğe girmesinden sonra yapılan izinsiz yapıları istek halinde devlet zabıtası ile yıktırmak. (775/18)
- Kanuna aykırı at yarışları, müşterek bahis, piyango düzenleyenler hakkında kanunî takibat yaptırmak (6132/7)
- Asılı kaldıkları sürece sandık seçmen listelerinin korunması için gerekli tedbirleri almak. (298/42)
- Silâh taşıma ve bulundurma izin vesikası vermek. (6136 s.k.)
- Çarşı ve mahalle bekçilerini en büyük meslekî amirin inhası üzerinde aday olarak tayin etmek. (772/9)
- Çarşı ve mahalle bekçilerine; takdirname, yıllık, mazeret izinleri vermek. (772/14-15)

b— Nüfus işlerine ilişkin görevler :

- Sayım ve denetleme memurlarını tespit ve tayin etmek. (53/11)
- Türk vatandaşlığına alınma ile ilgili dilekçeleri kabul etmek. (403/10)
- Nüfus teşkilâtını sürekli gözetim ve denetim altında bulundurmak. (1587/51)
- Nüfus dairelerinin diğer dairelere kopye, özet ve bilgi verebilmeleri için emir vermek. (1587/61)

c— Sivil Savunma ve Millî Seferberlik İşlerine İlişkin Görevler :

- Sivil Savunma Teşkilâtının işleyişi ve personelin çalışmalarını bizzat veya sivil savunma sekreterleri kanalıyla denetlemek (6/624 karar sayılı tüzük Md. 15)
- Hassas bölgelerde Sivil Savunma Teşkilât ve tesislerini kurmak, donatmak, sevk ve idare etmek. (7126/21)
- Tabii afetler ve büyük yangınlarda yapılacak her türlü kurtarma ve yardım işlerinde, bölgede bulunan sivil savunma teşkilâtının da katılmasını sağlamak (7126/6)
- Sosyal yardım müesseselerinin Sivil Savunma Hizmetlerine iştirakini sağlamak. (7126/11)
- Bölgelerine ait tahliye, konaklama ve kabul planlarını hazırlamak ve gerçekleştirmek. (7126/18)
- Sivil savunma planlarının düzenlenmesinden, gerçekleştirilmesinden ve yürütülmesinden sorumlu olmak. (6./3150 - 53)
- Yangınlara karşı genel önleyici tedbirlerin alınmasını izlemek ve denetlemek. (6/3150 - 81)
- Olağanüstü hal ve muhtıra takvimleri ile ilgili görevleri yerine getirmek.
- Yükümlülere ait sefer görev emirlerinin muhtarlara ulaşımını sağlamak. (6/2048 - 30)
- Silâhli Kuvvetler Lojistik seferberliği ile ilgili görevleri yerine getirmek.
- Yedek personel erteleme cetvellerini onamak. (1111/8)
- Memleket içi silâhli savunma ile ilgili görevleri yerine getirmek.
- 'Devlet binalarının elektrik tesislerini fen elemanlarına kontrol ettirmek. (6/6851 sayılı yönetmelik Md. 54)

d — Belediyelere ilişkin görevler :

- Belediye meclisinin kararlarını onamak. (1580/71)

- Bütçeyi tasdik etmek İçişleri Bakanlığına göndermek. (1580/122)
- Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili payı bütçelerine koydurmak.
- İller Bankası ortaklık payını bütçelerine koydurmak (6972/8)
- Belediye meclisinin, başkan hakkındaki yetersizlik kararı üzerine mütalâa beyan etmek. (1580/76, 61)
- Belediye meclisinin toplantı gündeminden haberdar olmak, gizli oturumlara katılmak veya memur göndermek, karar özetlerini almak. (1580/56)
- Belediye reisi, belediye memur ve müstahdemleri hakkında tahkikat yaptırmak. (1580/102)
- Yazışmalarına aracılık yapmak. (5442/35)

e — Köylere İlişkin Görevler :

- Köy bütçelerini tasdik etmek,
- Nüfusu 150 den az olan köylerde köy kanununun hangi maddelerinin uygulanacağını belirtmek. (442/48)
- Yazışmalara aracılık etmek. (5442/35)
- Köy korucularını tayin etmek. (442/74)
- Köy imam hatiplerini tayin etmek. (633/21)
- Köy muhtarlık mühürünü yaptırıp köye göndermek. (442/93)

D— ÇEŞİTLİ İŞLERE İLİŞKİN GÖREVLER

- a — Türk Bayrağı Kanununun uygulanmasına ilişkin görevler :
 - Kanuna ve nizamnameye uygun olmayarak çekilen bayrak ve forsların indirilmesine emir vermek. (2994/6)
 - Türk bayrağını merasimle indirmek ve çekertmek. (2/7175-8)
- b — Kanunların neşir ve ilânına ilişkin görevler :
 - Cezaya, vergiye, askerliğe ait ve halkı ilgilendiren diğer kanun ve nizamnameleri derhal şehir, kasaba ve köylerde ilân ettirmek (1322/6,11)

— Kanun ve nizamnamelerin nüshalarını 48 saat içerisinde resmî daire ve müesseselere zimmetle tevdi etmek. (1322/8, 10)

c — Seçim işlerine ilişkin görevler :

— İlçe seçim kurulu başkanı tarafından istenilen her türlü yardımı yapmak. (298/35/4)

ç — Taşınmaz mal zilyetliğinin korunmasına ilişkin görevler :

— Hakiki ve hükmi şahısların zilyet buldukları gayrimenkullere vaki tecavüzü def etmek ve zilyedine teslim etmek. (5917/1)

— Tahkikatı bizzat yapmak veya görevlendireceği memurlar vasıtası ile yaptırmak, tahkikatı 15 gün içerisinde neticelendirmek. (5917/5)

d — Mülkî kuruluş, fek, ilhak ve sınır işlerine ilişkin görevler e — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerine ilişkin görevler f — Tebligat işlerine ilişkin görevler.

3 — MALİ VE EKONOMİK GÖREVLER

A — MALİ YÖNETİM İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- İtiraz komisyonuna başkanlık yapma görevi,
- Haciz kararı alma görevi
- Hazineye ait arazilerin kiraya verilmesi görevi,
- Devlet hak ve alacaklarından vazgeçilmesine izin verme görevi,
- İta amirliği yapma görevi.

B — GÜMRÜK VE TEKEL İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Tuz nakliyesi ile ilgili görevler.

G — TİCARET İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Ticaret ve sanayi odalarına ait görevler,
- Esnaf ve küçük sanatkarlarla ilgili görevler.

Ç — SANAYİ İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Marka tescil talebini kabul görevi,
- Yeni açılan sanayi işletmelerinin verecekleri beyannameleri alma görevi.

D — SU - ENERJİ - TABİİ KAYNAK İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Yeraltı suları ile ilgili arama, kullanma, ıslah ve tadil belgesi isteyenlerin müracaatlarını kabul etmek,
- Ortak suların idaresi hakkında karar vermek.

E — TARIM İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Ziraat odaları ile ilgili görevler,
- Yabani ağaç aşılamlarına ilişkin görevler,
- Çeltik komisyonlarına başkanlık yapma görevi,
- Çiftçi malları Murakabe Heyetine başkanlık yapma görevi,
- Ödünç tohumluk dağıtımına ilişkin görevler.

F — TARIMSAL SAVAŞ İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Tarımsal savaşa ilişkin ilân yaptırma görevi,
- Sürek avı tertip ve ilân etmek.

G — VETERİNER İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Hayvan hastalıkları ile ilgili görevler,
- Islahı hayvanat kanununa ilişkin görevler.

Ğ — ORMAN İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Av komisyonları ile ilgili görevler,
- Turistik avlanma izin belgesi verme görevi.

H — TOPRAK VE İSKÂN İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Muhacir, mülteci, göçmen ve naklolunanlara ilişkin görevler,
- Köy envanter etüdlerinin yapılmasına ilişkin görevler,

- Toplum kalkınma kooperatiflerine ilişkin görevler,
- İskân hizmetlerine ilişkin görevler.

I— ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA VE BATAKLIKLARI KURUTMA İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Çiftçiyi topraklandırma Kanununa ilişkin görevler,
- Bataklıkların kurutulmasına ilişkin görevler.

İ — İMAR VE İSKÂN İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Yapı iznine ilişkin görevler,
- Gecekondu kanununun uygulamasına ilişkin görevler.

J — TABİİ AFETLERE İLİŞKİN GÖREVLER

- Kurtarma ve yardım programlarına ilişkin görevler
- Afet bölgelerindeki binaların boşaltılması ve yıktırılmasına ilişkin görevler,
- Yardım komitelerine başkanlık etmek görevi,
- Talep ve taahhütnamelere ilişkin görevler.

K — KAMULAŞTIRMA İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Kamu yararı varlığına ilişkin kararın onanması görevi.

L — HARİTA - TAPU - KADASTRO İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Tapulama kanununun uygulanmasına ilişkin görevler,
- Tüzelkişilerin tapu işlemlerine ilişkin görevler.
- Harita plan ve işaretlerinin korunmasına ilişkin görevler.

M — TURİZM VE TANITMA İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Turizm komitelerine başkanlık yapma görevi,
- Turizm derneklerine yardım etme görevi.

— SOSYAL GÖREVLER

A — SAĞLIK İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Kaymakam Hükümet tabibi ilişkileri,
- Hıfzıssıhha meclisine ilişkin görevler,
- Sağlığa zararlı konutlara ilişkin görevler,
- Gayrisıhhi müesseselere ilişkin görevler.

B — ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Grev oylamasına ilişkin görevler,
- Grev ve Lokavt yapılan işyerlerinde alınacak tedbirlere ilişkin görevler.

5 — KÜLTÜREL GÖREVLER

A — KÜLTÜR VE EĞİTİM İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- İlk ve orta dereceli okullara ilişkin görevler,
- Korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin görevler,
- Halk dershanelerine ilişkin görevler.

B — VAKIFLARA İLİŞKİN GÖREVLER

- Vakıf yerlerinin kiralanmasına ürünlerinin satışına ilişkin görevler,
- Cami yardımlarına aracılık etme görevi.

C — DİN İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Cami açılmasına izin vermek.

Ç — BEDEN TERBİYESİ İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

- Beden terbiyesi işlerini sorumluluğu altında yürütmek,
- Spor karşılaşmalarında güvenliğin sağlanması görevi.

6 — PROTOKOL İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLERİ

- Ulusal bayramların kutlanması görevi,
- Belirli günlerin anılması ile ilgili görevler,
- Resmî ziyaretlerle ilgili görevler.

V —GÖREV VE YETKİLERİN DEĞİŞEN KOŞULLAR MUVACEHESİNDE TATBİK KABİLİYETLERİ VE KAYMAKAMIN DURUMU :

Kaymakamın görev ve yetki sahasını çizen mevzuat genellikle 30 - 40 yıl öncesi şartlar göz önünde bulundurulmak suretiyle hazırlanmıştır. Bugünün kaymakamı, değişen koşullar muvacehesinde 30 - 40 yıl öncesinin idarecileri ile aynı görev ve yetkileri haiz bulunmamaktadır.

1983 yılından itibaren planlı bir kalkınma dönemine girilmiş bulunan ülkemizde Kaymakamın görev ve yetkileri açısından bugünkü statüsü ne kendisini ne de çevresini tatmin etmemektedir. Ekonomik sosyal ve kültürel alanlarda kalkınma hamlesi içinde bulunan ülkemizde Kaymakam, geleneksel görev ve yetkilerin dar kalıpları içerisinde çeşitli kuruluşlar tarafından etkin ve başarılı bir şekilde ifa edilmekte olan hizmetlere büyük ölçüde seyirci kalmaktadır.

Vatandaşımız Kaymakamdan hizmet beklemektedir. Artık masa başında ilçe yönetimi fonksiyonunu yerine getirmekte olan Kaymakam tipi yerine kendisine arzulan hizmetleri getirebilecek, yapılacak her türlü hizmette katkısı bulunabilecek dinamik bir Kaymakam arzulamaktadır.

Kendisine hiçbir malî olanak ve teknik güç tanınmamış olan Kaymakam, bugünkü koşullar altında mahallî güçleri organize ederek harekete geçirmek, devlet kuruluşları ile halk arasında köprü vazifesi görmek suretiyle bir takım hizmetleri ifa etme çabası içerisinde bulunmakta ve bu şekilde değişen koşullara ayak uydurmaya çalışmaktadır. Takdir olunacağı gibi bu durum şahsî kabiliyete ve büyük ölçüde halkın duyarlılığına bağlı bulunmaktadır.

Bugünün Kaymakamı, 30 - 40 yıl öncesinin idarecileri ile aynı yetkileri haiz bulunmamaktadır. Hemen hemen her kuruluş personelini ve hizmetini mülkî idare amirlerinin denetim ve gözetimi altından çekmek için formüller aramakta, bulduğu anda da tatbik mevkiine koymaktadır. Bunun en güzel örnekleri bölgesel kuruluşlar ve sosyalleştirilen sağlık hizmetleridir.

Bunun dışında ilçe personelinin atama, yer değiştirme, tecziye, sicil ve izin aırlarından birçoğunun durumlarında Kaymakamın yetkileri aleyhine değişiklikler husule gelmiş bulunmaktadır.

Bu şekilde kaymakam, sayısız klasik gev yükünün altında, elinden bir takım yetkileri fiilen alınmış, millî kalkınmaya müessir hizmetlere seyirci durumda bulunmaktadır. İlçede ekonomik canlanma ve sosyal gelişmede itici rol oynaması gereken kaymakamın bunu yerine getirmesi bu şartlar altında güçtür.

VI — SONUÇ

Yüz yılı aşkın bir zamandır ilçe kademesinin başı olarak hizmet gormekte olan, hükümet temsilcisi olarak ilçenin tüm sorumluluğunu üzerinde taşıyan kaymakam, bugün eskimiş mevzuat hükümlerinin kendisine yüklemiş olduğu değişen koşullar altında ancak belirli sahalara münhasır kalan görevleri yerine getirmektedir.

Kaymakamların gev ve yetkileri değişen koşullara paralel olarak klasikleşmiş gev anlayışından sıyrılıp modern anlamda ülke kalkınmasına katkıda bulunabilecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Bu da takdir edileceği gibi bir İdarî reform konusudur.

Kaymakamlık mesleği açısından da ele alınması gerekli bazı hususlar bulunmaktadır.

Bugün Kaymakamların, Devlet Memurları Kanununun yapmış olduğu sınıflandırmada Genel İdare Hizmetleri sınıfında yer almakta olduğunu daha önce belirtmiştik. 657 sayılı Kanun sınıflandırma ilkesini koyarken «Meslek Niteliklerine göre grulandırma» esasını benimsemiş görünmektedir. Hal böyle iken ilçenin tümünden sorumlu olan, ilçede hükümetin temsilcisi olarak bulunan Kaymakam alalde bir büro memuru ile aynı statüye sokulmuştur.

Daha nceki açıklamalarımız esnasında Valilerin istisnai devlet memurlukları sınıfında olduklarını belirtmiştik, Valilere tanınan bu isabetli durum gev ve yetki itibarıyla daha dar sınırlar içersinde hareket eden Kaymakama değişik bir şekilde tanınabilirdi, tanınmalıydı. İte ve dışta devleti ve hükümeti temsil noktasından hareketle bir temsil sınıfı ihdas olunabilir, bu suretle Türk Kaymakamı lyık olduğu statüye getirilerek temsil etmiş olduğu devlet ve hkmete onore edilmiş ve kaybetmiş olduğu prestijini bir nebze olsun kazanmış olur.

Kaymakamlığın malî yönünü eleştirmeyi gereksiz görmekteyiz. Köklü bir çözüm yolu getirilmedikçe Kaymakam, maiyetindeki personeline kıyasla daha az maddî olanaklarla çalışmaya devam edecektir. Yeni bir sınıfın ihdası bu sorunu da çözüme bağlayabilir kanısındayız.

Temennimiz, kalkman Türkiyemizde ilçe kademesinin başı olan Kaymakamın dinamik, yapıcı ve kafasında şahsi gaileleri olmaksızın sadece hizmeti düşünebilecek, düşünmüş ve tasarlamış olduğu hizmetleri tatbik mevkiine koyabilecek yetki ve olanaklarla mücehhez bir duruma getirilmesidir.

İZİNLER HAKKINDA BİR İNCELEME

Adnan KIZILDAĞ
Bozüyük Kaymakamı

İzin nedir? İzin; memurun - Kısa veya uzun - geçici bir süre için görevle ilişkisinin kesilmesi demektir. 657 sayılı kanunun 102, 103, 104 ve 105 nci maddeleri memurların izin durumlarını tespit etmiştir. 657 sayılı Kanununun bazı maddelerini değiştiren 1327 Sayılı Kanunun 102 ve 105 inci maddeleri yeniden düzenlenmiştir.

Bu maddelerin ışığı altında memura verilecek izinlerin şöyle sıralandığı görülür.

- a. Yıllık izin madde 102, 103
- b. Mazeret izni madde 104
- c. Hastalık izni madde 105

— Yıllık izin: değişik 102 nci maddeye göre; hizmet süresi 10 yıl (On yıl dahil) olanlara 20 gün ve on yıldan fazla olanlara 30 gün yıllık izin hakkı tanınmıştır. Zarurî hallerde bu süreye gidiş ve dönüş için en çok 2 şer gün eklenebilir, denilmektedir. 103 ncü madde ise bu yıllık izinin kullanma şeklini belirtmektedir. Yıllık izinler, amirin uygun bulacağı zamanlarda toptan veya ihtiyaca göre kısım kısım kullanılabilir. Birbirini izleyen iki yılın izni bir arada verilebilir. Bu takdirde önceki yıllara ait kullanılmamış izin hakları düşer, deniliyor. Ve ayrı bir fıkra ile de «Öğretmenler yaz tatili ve dinlenme tatillerinde izinli sayılırlar, bunlara hastalık ve diğer mazeret izinleri dışında ayrıca yıllık izin verilmez» denildikten sonra gene ayrı bir fıkra ile de; Radyoaktif ışınlarla çalışan personele yıllık izinlerine ilâveten bir aylık sağlık izni verilir, denilmektedir.

Demek oluyor ki personel kanunu, bu kanuna tabi personeli; memur, öğretmen ve radyoaktif ışınlarla çalışanlar diye üç sınıfa ayırmış bulun

maktadır. İşin daha doğrusu 103 ncü maddenin son iki fıkrasının 102 nci madde içinde yer alması gerekmiştir. Çünkü kimlere ne miktar izin verileceğini düzenleyen 102 nci maddedir. 103 ncü madde izinlerin ne şekilde kullanılacağını gösterdiğinden bu maddenin sonuna eklenen iki fıkra bize göre burada değil 102 nci maddede yer almalıydı. Her neyse biz bu hususu burada bu şekilde işaret ettikten sonra; 102 nci maddenin açıklamasına geçelim :

«Hizmeti 1 yıldan 10 yıla (On yıl dahil) kadar olanlar için 20 gün denildiğine göre bir yıllık hizmeti olmıyanların yıllık izin hakkı doğmamış oluyor. Yıllık izin hakkı doğmayanların mazeret ve sağlık izni alıp almayacaklarına dair kanunda açık bir madde hükmü yoktur. Her ne kadar mazeret izni için açık bir hüküm yoksa da, hastalık izninde zarurî olarak buna cevaz verildiği anlaşılıyor. 105 nci madde A fıkrası; «Beş yıla kadar (5 yıl dahil) hizmeti olanlara üç aya kadar» sağlık izni verileceğini açıklarken: bir yıldan 5 yıla kadar olanlara demiyor da, 5 yıla kadar olana diyor. Bu şekilde 3 günlük bir memur adayı da 3 aya kadar sağlık izni (rapor) alabilecek demektir.

Bir yılını doldurmıyan memura yıllık ve mazeret izni verilemeyeceği, onun ancak rapor alabileceği bu şekilde ortaya çıkmış olmasına rağmen tatbikatta aksine açık ve kesin bir hüküm olmadığı için 104 ncü maddenin (Ç) fıkrasına istinaden bir yılını doldurmıyan memurlara da mazeretlerine binaen 10 gün ve zaruret halinde 2 nci bir 10 gün mazeret izni verilmekte olup kimsede buna birşey dememektedir. Şu halde tatbikat kanununun bu boşluğunu doldurmakta ve yerinde bir tutumla ihtiyaca cevap vermektedir. Aksi halde, daha memuriyetinin ilk basamağında onu gayrimeşru yollara itmiş olunurdu. Çünkü, çok meşru bir mazereti için izin alamıyınca rapor alma yoluna baş vuracak ve istediğinden daha fazla bir müddet (tek doktor 20 güne kadar rapor verebiliyor) raporlu olarak işine gelmiyebilecektir. 102 nci maddede izaha muhtaç bir hususta; Zarurî hallerde yıllık izne gidiş ve dönüş için 2 şer gün eklenebileceğidir.

Bu amirin takdirine bırakılmış bir husus oluyor. iyi veya kötü yolda kullanılabilir. Zorunlu halden neyin kastedildiği belli değil. «Zorunlu hal» memuriyet mahallî ile iznin geçirileceği yer arasındaki mesafe uzaklığı mı? Yoksa 30 günlük iznin izinde geçirilmesinde olacak herhangi bir zaruret midir? Bir memurun iznini geçireceği yer çok yakın veya aynı yer olurda izinde yapacağı işler 30 günü aşabilir. Meselâ bir ziraat işi vardır veya inşaat yaptırmaktadır, vs. Şimdi bu kimseye gidiş dönüş için 2 şer gün daha izin verilecek mi? diğeri izinini çok uzakta geçirecek ama bir hafta on gün kalıp dönecek ve geri kalan yıllık izinini işyerinde geçirecek. Şimdi çok uzağa gittiği için buna gidiş - dönüş 2 şer gün iznine eklene

cek mi? Hangisinde zorunlu hal vardır? Tatbikatta izinin geçirileceği yer işyerinden uzakta ise gidiş - dönüş için 2 şer gün eklenmektedir. Bizce bu gayri adil olmaktadır. Sadece gidiş ve dönüşü olan yıllık izinler için değil aynı yerde de kullanılsa zorunlu hal var ise bu dört günü zine eklemek gerekir. Aksi halde memur iznini geçireceği adresi memuriyet yeri dışında gösterecek ve o yere gitmediği halde (zira kontrolü zordur) gidiş - dönüş için 2 şer gün ilâve hakkını kullanacak, bu şekilde de memuru kötü yola itmiş olacağız. O halde ya hiç kimseye verilmemeli «yıllık izin yol dahil 30 gündür denilmeli» veya «yıllık izinlere 2 şer gün yol hakkı eklenir» şeklinde maddeye kesinlik getirilmelidir ki hak ve eşitlik adil olsun. Esasen 857 sayılı kanunda bu madde (102) kesin bir şekilde ifade edilmişti. «Bu sürelerle gidiş - dönüş süreleri dahildir» denilmişti. Kesinlik herhalde daha iyi olurdu.

Şimdi memura izin niçin verilir? Bir nebze de bunu inceleyelim: Bir yıl çalışan bir kimsenin bir müddet dinlenmesi sağlık ve psikolojik yönden lüzumlu görülmüş, yapılan araştırmalar bunun kesin faydasını ortaya koymuştur. Dünyanın her yerinde işçisinden Cumhurbaşkanına kadar çalışan herkes bu haktan yararlanır. Bu bir zaruri ihtiyaçtır. Birçok yerlerde yıllık izni kullanmak mecburidir de bizde ise yıllık izin kullanılmaması bir övünme vesilesi teşkil eder.

Yıllık izin kullanmayanları amirleri de çok zaman takdir eder ve diğerlerine örnek gösterir. Bu iyi bir tutum mu yoksa fena mı takdirini okuyucularıma bırakıyorum. Benim düşüncem, yıllık izinin kullanılması gerektiği noktasındadır. Fakat birde her yetkili aşağıdan yukarıya doğru bu yıllık izinin kullanılmaması veya kullanacağın isteğine uygun bir tarzda verilmemesi için her türlü güçlüğü çıkarabilir. Kanun maddeleri de buna müsaittir. 103 ncü maddenin incelenmesi sırasında bu noktaya temas edilecektir. Ancak şu kadarını söyleyelim ki her memur yıllık iznini mutlaka kullanmalıdır. Beden, ruh ve zihinin dinlenmesi daha sonraki mesainin verimini mutlaka artırır. Dinlenmiş bir kafa daha az hata yapar. Sükûn bulmuş ruh ve asabat daha verimli olur ve daha güler yüzle davranır. Yorgunluğunu atmış beden daha hareketli ve dinamik olarak iş görür. İşte bütün bu avantajların elde edilmesi için memuru ne yapıp yapıp yıllık zine yollamak gerekir. Bu hem ona, hem de devlet mekanizmasının iyi, doğru, verimli ve istenilen bir şekilde işlemesine büyük faydalar sağlar.

Yıllık iznin kullanılmasını engelleyici hususların bertaraf edilmesi şarttır. Amirlerin de anlayışlı ve bu zihniyet içinde davranmaları gerekir. Unutulmamalıdır ki her âmirin de bir âmiri vardır. Her âmir kendine yapılmasını istemediği bir tutumu kendi astlarına karşı asla uygulama-

malıdır Yıllık izinler imkân nisbetinde memurun ihtiyaç duyduğu zamanda ve istediği miktar kadar verilmelidir.

Her yıl, işler aksıyacaktır diye, memura izni tam verilmezse ve her yıl onun istediği zamanda ona izin verilmezse izinden elde edilecek avantajlarda aksar ve belki de aksi yönde olumsuz etkileri de olur. İzni daima psikolojik yönünden mütalâa etmek gerekir. Kendini ona göre hazırlamış memura önemli bir sebep yokken iznin verilmemesi onu ziyadesiyle sarsar. Bu husus önemlidir.

Madde 103; Yıllık izinlerin kullanışı : «Yıllık izinler âmirin uygun bulacağı zamanlarda» «Toptan veya ihtiyaca göre kısım kısım kullanılabilir». «Birbirini izleyen iki yılın izni bir arada verilebilir». «Bu takdirde önceki yıllara ait kullanılmamış izin hakları düşer». Bu maddenin diğer fıkralarına geçmeden birinci fıkrada tırnak içindeki kısımları ayrı ayrı inceleyelim ve görüşlerimizi de ekleyelim.

«Yıllık izinler âmirin uygun bulacağı zamanlarda da kullanılır» Böyle bir hükmün getirilmesi yerindedir. Devlet mekanizmasının aralıksız ve muntazaman işleyebilmesi gereklidir ve şarttır. Ancak âmirin de bu yetkisini titizlikle ve adil bir şekilde kullanması gerekir. Aynı işi görebilecek yeterli eleman varken sırf işlerin aksamamasını ileri sürüp izin talebinde bulunan elemana izin vermemek veya iznini tehir etmek veya kısaltmak her halde memur üzerinde iyi tesir bırakmaz. Eğer memur kendisine iznin o anda verilmeyişine gösterilen sebepler karşısında samimi olarak inanabilmiş ise mesele yoktur. Fakat bu işte bir keyfilik olduğu inancına kapılıyorsa işte o zaman ortada bir mesele var demektir. Buna rağmen tatbikatta bu hükmün olumlu kullanıldığını (kendi sahamızda) söyleyebiliriz. Şimdiye kadar ki uygulamada herhangi bir anormal durumla biz karşılaşmadık.

«Toptan veya ihtiyaca göre kısım kısım kullanılabilir.» Bu hüküm de yerindedir. Ancak kullanılabilir sözünden kısım kısım kullanmanın memurun talebine mi yoksa âmirin takdirine mi bırakıldığı pek açık değildir. Tatbikatta her iki şekilde kullanılmaktadır. Yani memur yıllık izninin bir kısmını ayrı, diğer kısmını da bir başka zamanda kullanmayı isteyebilmekte veya gelen veya verilen yıllık izin memura kısım kısım da kullanılabilmektedir. Bu husus, durumun icabına ve memurun talebine göre incelenip gereği uygulanmaktadır. Şayet aynı dairede çalışanların hepsi de aynı aylarda izin kullanmak istiyorsa o zaman işlerin aksamaması hepsinin de yaz aylarından faydalanabilmeleri için yıllık izinler kısım kısım kullanılmaktadır. Bu şekilde haksızlıklar da kısmen önlenmiş oluyor.

«Birbirini izleyen iki yılın izni bir arada verilebilir». işte tamamen takdire bırakılmış çok önemli bir hüküm. Bu hükümde hiçbir şart konmamıştır. Hangi hallerde memur iki yıllık iznini bir arada kullanabilecek veya âmir ne gibi bir sebebe dayanarak iki yıllık iznin bir arada verilmesini önleyecek. İşlerin aksamaması keyfiyeti daimidir. Böyle bir sebebe dayanarak iki yılın iznini vermemek, bu hükmün hiçbir zaman uygulama olanağı olmayacağını ortaya koyar. Onun için bu hükmün kanun yapıcı meclis tarafından bir tefsirinin yaptırılmasına ihtiyaç vardır. Hiçbir sebep göstermeden memurun bu hakkını kullanmayı isteyebileceği gibi; izin verecek makam da «Genel bir deyimle işlerin aksamaması için» bu hakkı kullanırmayabilir. O zaman kanunun bu hükmü yerine gelmemiş olur. Hükmün işlemlerini kolaylaştırmak için ona açıklık verecek şartların, iki yıllık iznin bir arada kullanılması şartlarını belli etmekte fayda vardır. Hangi hallerde de kullanılmıyacağına gene belli edilmesi her halde yerinde olur.

Bu madde, bir ihtiyaca cevap versin diye konmuş olduğuna göre tatbikatta da tereddüde meydan verilmeden adil bir şekilde işlemesi gerekir.

«İki yılın izni bir arada kullanıldığı takdirde daha önce kullanılmamış izin hakları düşer» deniliyor. Bunda anlaşılacak bir nokta yoksa da hükmün içinde saklı kalan çok önemli bir husus bulunmaktadır. O da şu oluyor :

Yani memur iki yılın iznini bir arada kullanmadığı müddetçe eski yıllara ait izin hakları mahfuz kalıyor. Diyelim ki 1973 yılındayız. 1973 te yıllık 1972 yılı izni ile 1973 yılı iznini birleştirerek kullanmadığımız takdirde şayet kullanmamış isek 1971, 1970, 1969, 1968... yılları izinlerimiz de duruyor demektir. Bu takdirde 1973 yılında daha önce kullanmamış olduğumuz 1968 yılı iznimizi isteyebileceğiz. Kanun kaç yıl geriye dönülebileceğine dair açık bir hüküm koymamış. Öyle ise bu hüküm nasıl işleyecek? Çok daha öncelerde bilfarz 1952 yılında kullanılmamış yıllık izin de istenebilecek mi? Veya personel kanununun tadilinden önceki uygulamada 45 gün izin hakkı olup ta kullanılmamış 1965 yılma ait izin istenilip 45 gün olarak kullanılacak mı? Bu husus bir hayli münakaşa götürür. Madde hükmüne sadık kalındığı takdirde, madem ki son iki yıllık iznimi bir arada kullanmadan vaki izin haklarım düşmemiş oluyor. Düşmiyen ve bir hak olarak kalan bu izinlerimi de birer ay ara ile kullanmamda kanuni bir sakınca yoktur. Ancak izin verecek makamın takdir hakkı ortaya girebilir. Bu ise hakkımı öldürmez ancak kullanma şeklini ve samanı tayinde rol oynar. Tatbikatta buna pek rastlanılmamakla beraber bu hükmün uygulanması talebi ile karşılaşmak mümkündür. Onun için ne kadar geriye dönülebileceği de açıklığa kavuşturulması gerekir kanaatındayız.

Hiç olmazsa kullanılmayan izin hakları üzerinden 5 yıl geçince bu hak artık kullanılamaz denilmiş olsa idi madde tam bir açıklık kazanırdı. Birbirini izleyen iki yılın izni bir arada kullanılabilir derken bunun mutlaka izin yılı ile bir önceki yıl olmasını gerektiren bir mecburiyet te yoktur. Baha önce kullanmadığım 1965 - 1866 yıllarına ait izinlerimi bir arada isteyip kullanmama hiçbir sakınca yok. O yıllarda izin hakkı da 45 gün idiyse 1965 -1966 yılından kalma 80 günlük izinin istenmesi hiçte imkânsız sayılmıyor. Bu hüküm karşısında kanun koyucu; tatbikatta karşılaşılabilecek bu gibi incelik hallerinin üzerinde her halde pek durmamış. İzahatımızdan kolayca anlaşılacağı üzere kanun hükmü bu durumu kendisi yaratmıştır. Bu hüküm tadil görmedikçe de memurun bu hakkı mevcuttur ve hakkını kullanmayı isteyebilir. Bunun mahzurlu tarafları vardır. İzin düzeni bozulur. Her memur eski haklarını da kullanmaya kalkınca işler arap saçma döner. Memur; bana falan sene kullanmadığım izni verin der alır, kullanır, işe başlar. Bu defa filân senenin de iznini verin der. Hakkıdır, alır. Kullanır. İşe başlar. Bu defa şu senenin de kullanmadığım iznini verin der, ama vaktinde kullanmayıp ta memuriyetinin son yıllarında böyle bir ay izin bir ay vazife şeklinde kullanması da her halde normal sayılmaz. O halde bunu da belli bir usule bağlamakta herhalde fayda vardır. Kanunun bu açıklığı giderilmeli, haklarda kaybolmayacak şekilde madde yeniden düzenlenmeli ve en çok son iki yılda izin birleştirilebilir denilmeli veya son izin eski yıllardan kullanılmamış bir yıl izni ile birleştirilebilir, denmeli. Çünkü; iki ay zaruri izne ihtiyacı olan memur bir önceki yıl iznini kullanmış ise iki ay izin alamayacak halbuki eski yıllardan hakkı var. Böylece hakkı zayı olmaz.

103 ncü maddenin 2 nci fıkrası öğretmenlerle ilgilidir. «Öğretmenler yaz tatili ile dinlenme tatilinde izinli sayılırlar. Bunlara hastalık ve diğer mazeret izinleri dışında ayrıca yıllık izin verilmez; Normal ve yerinde olan bu hükümde boşluk var. öğretmen statüsünde olan okul müdür ve muavinlerinin durumlarına değinilmemiştir. Tatbikatta okul idarecileri memurlar gibi 30 gün yıllık izine tatil aylarında sıra ile gitmektedirler. Ancak yine memurlardan farklı olarak dinlenme tatilinden de faydalanıp 15 gün daha izin yapıyorlar. Bunlar hem öğretmen olarak hem de memur olarak izin kullandıkları halde durumlarını açıklayan hiçbir hüküm yok. Bunları öğretmen olarak mütalâa edersek bütün yaz izin vermemiz gerekir. O takdirde okulun idaresi aksar. Hiç olmazsa okulda idareci durumunda birisinin bulunması şart. Böyle olunca yaz tatilinden (1 Temmuz - 25 Ağustos) tam olarak faydalanmaları imkânsız oluyor. Memur olarak ele alırsak, o zaman da diğer memurlardan 15 gün daha fazla izin yapmış oluyorlar. Bu 15 günlük dinlenme tatili iznini yaz tatilindeki yıllık izinden mahsup etmeye kalkarsak o takdirde okul idarecilerinin bütün

yaz sadece 15 gün izin yapmalarını gerektirecek. Bu hususun da kanun yapıcının dikkatinden kaçtığı anlaşılıyor. Maddeye bu yönden de bir açıklık getirilmelidir. Tatbikatta tereddüde yer verilmemelidir. Gerçi uygulamada, bir dayanak olmadığı halde okul idarecilerine hem dinlenme tatilinden yararlanmaları hem de bir ay yaz tatilinde izin yapma imkânı tanınmaktadır. Öğretmenler ve okul idarecileri her halükârda memurlardan en az. 15 gün ve en çok 30 gün daha fazla izin yapmaktadırlar. İlköğretimde bu fark daha da fazladır.

103 ncü maddenin son fıkrası «Hizmetleri sırasında radyoaktif ışınlarla çalışan personele, her yıl yıllık izinlerine ilâveten bir ay sağlık izni verilir» deniliyor. Bu fıkrada açık bir kesinlik vardır. Hiçbir tereddüde mahal yoktur. Demek ki bu gibi personel yılda 2 ay izin yapacaktır. Ancak ilâveten dendiğine göre iki ay bir arada mı verilecek veya ayrı ayrı zamanlarda mı olacak. Tatbikatta bu, işin durumuna göre ve ilgilinin talebi de nazarı itibara alınarak çok kere ayrı ayrı verilmektedir. Acaba bu gibi personel iki yılın iznini bir arada 103 ncü maddenin 1 nci fıkrasına dayanarak isteyip kullanabilir mi? Yani 4 ay izin hakkını birlikte kullanabilir mi? Aksine bir hüküm olmadığı için bizce kullanabilir. Yeter ki izin vermeye yetkili âmir buna muvafakat etmiş olsun. Radyoaktif ışınlara maruz 10 yıllık bir personel 4 ay izin yapabilecek demektir. Bu memur şayet 2 yıllık ise iki ay 40 gün izinini bir arada da kullanabilecektir. Yani 100 gün.

Bu husus da, kanunda açıklanmamıştır. İki yılın izni birleştirilirken bu sağlık izinlerinin de birleştirilemeyeceğine dair hiçbir hüküm yoktur. Bu iznin yıllık izinle birleşmeyeceğine dair de bir hüküm olmadığına göre bu gibi personel dilediği takdirde iki yıllık izine 2 sağlık iznini birleştirip hepsini bir arada kullanabilir. Bilfarz bu kişi doktor ise bu dört ayda şahsi muayenehanesinde pekâlâ serbest te çalışabilir. Çünkü iznin nasıl geçirileceğine dair bir hüküm yok. Bu sağlık izni niçin verilmiştir. Dinlenip bu ışınlardan bir müddet uzak kalması için. Oysa şahsi röntgen makinasında çalışması halinde izinden istenilen gaye bozulmuş olmayacak mı? Bu tereddüd yaratan hususu muallâkta bırakmak bizce doğru olmasa gerekir. Onun için işin mevzuatı düzenlenirken buna da açıklık ve kesinlik getirmek gerekir kanaatındayız.

Madde 104: Mazeret izinleri; Mazeret izinleri birçok şekilde olmaktadır. Kanununun bu maddesi bunların bir kaçını saymış ve miktarlarını da kesin şekilde belli etmemiştir.

A. fıkrasında: Kadın memura doğum yapmadan önce 3 hafta ve doğduğu tarihten itibaren 6 hafta müddetle izin verilir, denilmektedir. Bu fıkranın üzerinde durulacak bir husus yoktur.

B. fıkrasında: Erkek memura, karısının doğum yapması sebebiyle isteği üzerine üç gün izin verilir, denilmekte. Bu fıkra üzerinde biraz durmak gerekir. Doğum erkek memurun vazife yerinde olmuş ise bu üç günlük izin yeterlidir, almazsa 1 gün olsa da olabilir. Ama eşi doğum için başka bir yere gitmiş ise erkek memurun üç gün içinde o yere gidip gelmesi ve eşini görüp kutlaması her zaman mümkün olmayabilir. Bilfarz Hakkâri'de çalışan memurun eşi doğum için İstanbul'a gitmiş ise ve hele mevsimde kışa üç günde onun İstanbul'a gidip dönmesi mümkün değildir. Bu takdirde memur ya bu hakkını kullanmamakta veya dolanbaçlı yollara başvurmaktadır. Hakiki mazeretini saklayıp uydurma bir mazeret göstererek 10 gün mazeret izni istemektedir.

C. fıkrasıyla: Memurun isteği üzerine 1. Kendisinin evlenmesi halinde üç gün, 2 — Çocuğunun evlenmesi halinde üç gün, 3 — Anasının veya babasının, eşinin, çocuğunun veya kardeşinin ölümü halinde üç gün izin verilir, denilen madde fıkrasında da aynı mütalâaları ileri sürmemiz mümkündür. Muğla'da çalışan bir memurun Kars'ta ölen babasının cenazesine üç günde gidip gelmesine bugünkü şartlar dahilinde asla imkân yoktur. Hadisenin memurun bulunduğu vazife yerinde olması halinde bu üç günlük izinler yeterli ise de vak'anın vazife yerine uzakta olması halinde bu mazeret izinleri kâfi değildir.

Bir memur izin verecek makama falan yerde babam ölmüş, şimdi telefon aldım, telgraf aldım, bana izin verin diye mazeret beyan ederse, izin veren makam ona sadece üç gün izin verecektir. Böyle demeyip te daha az önemli balon bir mazeret beyan edip izin isteğinde bulunursa ona 10 gün izin vermek mümkündür. Burada çok açık bir zıtlık olduğu görülür. Uzun zamandır memleketimi görmedim, annemi özledim, akrabalarımı göreceğim geldi veya şu veya bu gibi bir mazerete 10 gün izin verilirken, o kişiye annesinin, babasının ölümü üzerine sadece üç gün izin verilmesinde bir terslik olsa gerektir diye düşünüyoruz.

Kanun vazı (üç gün) tabirini kullanmamış olsa idi çok daha iyi olurdu sanıyoruz. 10 günlük mazeret iznini bu gibi hallerde de vermek mümkün olurdu. B ve C fıkrasında sayılan hallerde üç gün izin verilir diye kesinlik ifade eden hüküm, (ç) fıkrasına gelince 10 gün izin verilebilir, şeklinde takdire bırakılmıştır. Bunu talep etmek için : B ve C fıkralarında sayılan hallerde 10 güne kadar izin verilir ve diğer hallerde 10 güne kadar izin verilebilir şeklinde maddeye açıklık getirmek mümkün olabilirdi. Gene bağlayıcı ve takdiri olarak iki kısımda bir mazeret izni telâfi etmek imkân dahiline gelmiş olurdu.

Her hâlükârda bu tereddütler de ortadan kalkar ve mazeretini doğru olarak söyleyerek izin isteğinde, yanlış yollara gitmeden, bulunabilirdi.

104 ncü maddenin (ç) fıkrası Vali, Kaymakam ve diplomatik misyon şeflerine dairesi âmirinin muvafakati ile ve mazeret sebebiyle toptan veya parça parça memura 10 günlük izin verilebileceğine yetki vermiş ve zaruri hallerde 10 gün daha aynı usulle mazeret izni verilebileceğini, 2 inci izninin yıllık izinden düşürüleceğini hükme bağlamıştır.

Bu fıkroda, mazeretin ne olacağı belli değil. Yukarıda sayılan mazeretler dışında herhangi bir mazerete izin alınabilecek. Ancak, şartı dairesi âmirinin muvafakatına bağlanmıştır. Şimdi iki şık vardır. 1 — İzin isteğinde bulunan memura dairesi âmiri muvafakat etmezse izin vermeye yetkili makam izin verecek mi? 2 — İzin isteyene dairesi âmiri muvafakat ettiği halde izin verme yetkisine haiz âmir izin vermiyebilir mi? İkinci şık açıktır. Gösterilen mazeret, dairesi âmiri muvafakat etmiş olsa bile, tatminkâr değilse makam izin vermeyebilir. Çünkü bu mazeretinin verileceği fıkroda kesin değil takdiridir. «Verilebilir» denilmektedir. Fakat birinci şıkta iznin verilebilmesinin memurun âmirinin muvafakatına bağlanmış olması tereddüdü muciptir. Dairesi âmiri herhangi bir hissi sebeple veya geçimsizlik nedeniyle muvafakat etmezse o zaman ne olacaktır? Makam izin verecek mi? Bize kalırsa maddenin bu fıkrasına göre verememesi gerekir. Fakat makam takdirini geniş tutar ve o dairede ki durumu da dikkate alarak mesuliyet deruhte ederek izin verebilir sanıyoruz.

Bu takdirde muvafakat etmeyen daire âmirinin kanunun kendisine tanıdığı bu yetki ne olacak? İşte bu husus kanunda açıklanmamıştır. Herhangi bir zamanda bir ihtilâf zuhur edebilir. Şüphesiz dairesi âmirinin muvafakatının sorulmasında isabet vardır. Ama bu muvafakat makamı bağlamamalıdır. Bunun için madde metni buna göre düzenlenmeli ve fıkraya açıklık getirilmelidir. Makam dairesi âmirinin muvafakatına uymak zorunda olmamalıdır. Bundan sonra bu mazeret izninin müddeti gelir. Bu da gösterilen mazeretin önemine ve gidip gelmesi icap ettiriyorsa gidilecek mesafeye göre ayarlanır. Yani mazeret izninin 10 gün istenilmesi mutlaka 10 gün olarak verilmesini gerektirmez yeterince izin vermek takdiri makama aittir. Şimdi şöyle bir durum da olabilir. Dairesi âmiri 3 gün izine muvafakat etmiş ise makam bunu 5 güne veya 10 güne çıkarabilir mi? Muvafakat 3 gün için olduğuna göre çıkarmaması gerekir. Fakat gene yukarıda belirttiğimiz üzere makam o memurla dairesi âmiri arasındaki geçimsizliği dikkate alarak 10 güne kadar izini arttırabilir, kanaatındayız. Bu takdirde dairesi âmirinin bir itiraz hakkı var mı? ve nereye itiraz edecektir. Bu bir idari tasarruf olduğuna nazaran danıştaya gidilebilir. Çünkü daha üst bir makamın bu hususu incelemeye kanuni bir yetkisi

yoktur. Bu takdirde Danıştay her iki takdiri nasıl değerlendirir, bilinmez. Her halde esbabı mucibelerini ister ve değerlendirir.

Görülüyor ki, 104 ncü maddenin (ç) fıkrası bu mazeret iznini iki takdirin muvafık şekilde müsbet yolda kullanılmasına bağlamıştır. Bu ise çelişmelere ve sürtüşmelere yol açabilir. Durum için yukarıdaki açıklamalarımız da dikkate alınarak fıkranın yeni baştan ve daha açık bir şekilde düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

Bir hususta bu mazeret izninin yıllık izin kullanılmadan verilip verilmeyeceğidir. Zira mazeret izni talebinde bulunan, henüz yıllık iznini kullanmamış ise yıllık iznine mahsuben izin talebinde bulunabilir. Ve 10 günü geçmemek üzere makam bir izin verebilir. Gerçi ikinci 10 günlük mazeret izninin yıllık izinden mahsup edileceği fıkra anlatılmış ise de İnci 10 günlük mazeret izninin yıllık izinden önce mi yoksa sonra mı verileceği açıklanmamıştır. Bir kimsenin kullanabileceği yıllık izni varken ona mazeret izni verilmesi yerinde olur mu, olmaz mı? Bu kabili münakaşadır. Fakat maddenin bu fıkrasından bu mazeret izninin yıllık izin kullanılmadan da verilebileceği anlaşılmakta ve tatbikatta da böyle olmaktadır. Ancak yıllık iznine mahsuben de verildiği olmaktadır. Bu mazeret izni bir kısmına yıllık izni kullanılmadan verilir, bir kısmına da önce yıllık izni kullan, sonra gene ihtiyacın olursa mazeret izni vermeyi düşünürüz denilirse, bu memurlar arasında hoşnutsuzluk yaratır. Bir başka nokta da mazeret iznini yıllık iznine mahsuben talep etmiş ise gene dairesi amirinin muvafakati aranacak mı? muvafakat verilmez ise makam gene de izin verecek mi? 10 gün mazeret izni kullandıktan sonra yıllık iznini de tam olarak kullanmış bir memurun hakikaten çok müstecel ve önemli yeni bir mazereti olursa ne olacak?

2 nci defa verilecek mazeret izni mahsup edilecek yıllık izni de olmadığına göre bu memura bu haklı anda mazeret izni verilecek mi? Bu gibi hallerde de bir yıl sonraki yıllık iznine mahsup edilmek üzere mazeret izni verilmesini biz bir hal tarzı olarak düşünmekteyiz veya arka arkaya olmak şartı ile daha önceki yıllardan kullanmış olduğu yıllık izin varsa buna mahsup edilmek üzere iznin verilebileceğini düşünüyoruz. Bu, fevkalâde hallerde pek nadir olarak karşılaşılabilecek bir durum da olsa tatbikatta rastlanabilir. Ancak suistimal edilmemesi için çok dikkatli olmak gerekir. Zira her memur önce 10 gün sonra yıllık izni kullanır. Arkadan da bana falan seneden kullanmadığım yıllık iznime mahsuben de 10 gün daha mazeret izni verin diyebilir. Burada tetkik ve takdirin önemi büyüktür.

Bazı yerlerde 10 günlük mazeret iznini yıllık izin dışında mutlaka kullanılacak kanunî bir hakmış, gibi telâkki edildiği de görülmektedir. İlçesin

de din adamları arasında bu inancı yaygın olarak gördüm. Bana müracaat ettiklerinde «Benim mazeret izninden kullanmadığım 4 günüm daha vardı, onu istiyorum», diyenlere hayret etmemek elden gelmiyor. Onlara, bu mazeret izninin kanunun tanıdığı bir hak olduğunu ancak kullanmasının mutlaka gerekli bir hal olmadığını ve sadece önemli bir mazeretinin bulunması halinde dairesi âmirinin de muvafakati sonucu yeterince kullanabileceğini anlatabildik. Kötü alışkanlıkları ve adetleri değiştirmek kolay olmuyor. Herkesin ille de bu 10 günlük mazeret iznini mutlaka kullanması gerekmez. Dairesi âmirlerinin kimin ne miktar ne şekilde izin kullanmış olduğuna çok dikkat etmesi ve makamı da uyarması gerekir. Makam bütün memurların ne zamanlar ne miktar izin kullandıklarını hatırlında tutamaz, dairesi âmiri de dikkat etmezse o memur hakikaten fazla izin yapmış olabilir.

İşte bu sebeble izin talep dilekçelerinin bazı özellikleri olmalı ve orada talepte bulunan memurun hem bizzat durumunu ve hem de daha önce almış olduğu izinler görülmelidir. Biz ileride yeri gelince uyguladığımız bütün bu tip izin dilekçesinin örneğini de vererek daha geniş olarak bu mevzuu açıklamaya çalışacağız.

104 ncü maddenin sonuna gelirken iki önemli kısmının daha açıklığa kavuşturulmasına çalışalım. 1 — Bu fıkra hükmü öğretmenler için uygulanmaz. 2 — Bu izinler sırasında özlük haklarına dokunulmaz.

Birinci durumda mazeret izinlerinin yıllık izne mahsup edilme keyfiyetinin öğretmenler için uygulanmayacağını belirtiyor. Hüküm konusu itibarıyla doğru ve yerinde ise de öğretmenlere ders yılı içinde kaç gün mazeret izni verilebileceğini açık olarak göstermediğinden 10 günden daha fazla mazeret izni verilip verilemeyeceği tereddüdü muciptir.

Doğru bir yorum yapmak gerekirse, öğretmenlere sadece 10 güne kadar mazeret izninin verilmesi gerekeceği anlamını çıkarmak icap edivrv Çünkü 2 nci 10 günlük iznin yıllık izne mahsubu gerekeceğinden ve öğretmenlerin de yıllık izni olmayıp yaz tatili izni bulunduğundan ve mahsubunun söz konusu olmadığı da açıkça belirtilmiş olması hesabıyla 2 nci defa 10 güne kadar mazeret iznini alamamaları gerekir. Mantık ve aklı selim bunu böyle düşünür ve görürse de kanun metninde aksine bir hüküm ve tahdit edici, bağlayıcı hiçbir fıkra olmaması öğretmenlere de 2 nci defa 10 güne kadar mazeret izninin verilebileceğini ortaya çıkarmaktadır. Tabii bu diğer memurlarla öğretmenler arasında izin yönünden açık ve aşırı bir eşitsizliği doğurmuş oluyor.

Öğretmenlerin diğer memurlardan çok daha fazla izin yaptıkları bir gerçek olduğu halde bu mazeret izni dolayısıyla de memurlardan avantajlı

durumda olmaları calibi dikkattir. Ayrıca birçok öğretmenlerin kısa süreli sık sık rapor aldıkları da bir gerçektir. Bilhassa ara tatilleri dönüşünde (Sömestr ve bayram) memleketine giden öğretmenlerin hemen hepsi tam tatilin bittiği gün nedense rahatsızlanırlar ve doktora çıkıp en azdan bir haftalık rapor alırlar. Bunu yapan memurlar da yok değildir. Ancak bir memurun rapor alıp işyerine geç gitmesi onun vazifesini bir derece aksatırsa da öğretmenin öğrencilerine geç gitmesi bütün öğrenim düzenini aksatır ve o sınıf öğrencilerine çok yazık olur. Bu tutumda olan pek çok öğretmenle sık sık karşılaşmışızdır. Hatta pek çoğu hasta olmadığını dahi söylemiş birkaç gün daha kalmak için rapor almak istediğini beyan etmiştir. Hastalığından şikâyet eden ve dilekçe veren bir kimseyi doktora sevk etmek vazifemiz olduğu halde, beyanına ve görünüşüne bakıp dilekçesini kabul etmediğimiz kimseler olmuştur. Burada dilekçe kabul etme görevimizi ihmal ederek diğer yandan hileli yoldan vazifeden kaçmak isteyen bir görevliyi görevine gitmeye zorlarsak daha değerli bir görev yaptığımız inancında olmakla teselli bulmuşuzdur.

Bunlar ardi arası gelmeyen durumlardır. Ve durum bizleri ayrı ayrı üzer. İzin vermiyerek rapor almasına aracı olmayarak yaptığımız yerinde tutum, çeşitli eleştirilere sebep olur. Yakınlarımızdan dostlarımızdan bize kırılan ve gücenenler hatta küsüp konuşmayanlar bile olur. Öbür yandan aynı kişi doktorun önce muayenehanesini ziyaretten sonra istediği miktar raporu kolaylıkla alır. O iyi kişi olur çıkar. Çünkü bir doktor kendisine resmen gelmeyen bir hastayı da muayene edip rapor verebilir. Doktor raporu da aksi ispat edilmedikçe daima geçerlidir. Şimdiye kadar da hiçbir doktorun verdiği raporu bir başka doktor da bozmamıştır. Bozamaz da. Zira o andaki durumu ancak raporu veren doktor açıklar. Aradan geçen zaman her şeyi kapatır. Esasen mücerret moral bozukluğu dahi bir kimsenin 3 - 5 gün rapor almasına yeterli olduğuna göre hangimizin morali her an düzgündür. Doktorları kınamıyorum. Ancak onları, hadiselerin biraz derinliğine inmelerini ve verdiği raporun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan meydana getireceği aksaklıklar ile devlet otoritesine vazife anlayışı açısından doğuracağı olumsuz neticeleri de düşünmeye çağırıyorum.

Doktorluk bilgi ve ihtisas işidir. Buna hürmetim var. Zaten böyle olmazsa filana rapor ver falana verme denilir. Ama bu ihtisas işinin kullanılmasında da etraflı ve geniş düşünmek her halde icap eder. Sakıncalı haller ve durumların doğmasına aracı olmamak gerekir.

Bu husustaki Sağlık Bakanlığının ve Başbakanlığın çeşitli emir ve tamimleri de üzerinde durduğumuz noktaya defaatla değinmek lüzumunu duymuş olmaları da bizim haklılığımızı ispatlar niteliktedir. Bu husus üzerinde biraz geniş durmamızın önemli bir sebebi vardır. Sağlık Bakanlı

ğının son emirlerine göre, her doktor tek basına 20 güne kadar rapor verebilir duruma gelmiştir. Eskiden pratisyen hekimler azami 7 gün rapor verirdi. Şimdi doktorlara tanınan bu imkânın yerinde kullanılması, çok daha önem kesbetmiştir. Türkiye ortamı hepimizce bellidir. Bu sebeple kaybedilecek iş gücünün millî ekonomimizce vereceği zararı her an düşünerek, ölçülü ve gerçek ihtiyaca oranlı bir şekilde ve lüzumunda ve yerinde kullanılmakta çok büyük faydalar vardır. İşte hepimiz bu açıdan hareket edersek hem kanunun verdiği yetkilerimizi ve hem de vicdanımızın emrettiği vecibelerimizi yerine getirmiş oluruz.

104 ncü maddenin son fıkrasına gelince :

Bu izinler sırasında özlük haklarına dokunulmaz.

Mazeret izinlerini düzenleyen 104 ncü maddenin son fıkrası mazeret izni sırasında özlük haklarına dokunulmayacağını amirdir.

Peki memurun özlük hakları nelerdir? Önce bunları sayalım ve sonra da bunlara dokunulmayacağını açıklayalım. Memurun özlük haklarını açıkça sayan bir kanun maddesine biz rastlamadık, Tatbikatta bunların, memurun maaşı, çocuk zammı, emekli keseneği, doğum ve ölüm yardımı, tedavi gideri, terfû v.s. olarak uygulanmakta olduğunu görüyorum. Memurun bu haklarına izin sırasında dokunulmayacağı teminat altına alınmıştır. Özlük hakları teminat altına alınmıştır. Özlük hakları teminat altında olan memur huzur içinde izin yapabilir.

Yeri gelmişken burada çok önemli bir hususa değinmek istiyoruz. Özlük hakları içinde olmamakla beraber yan ödemelerde memurun almaya alıştığı ve durumunu ona göre ayarladığı bir kazanılmış hakkıdır. Şimdi, memura izin hakkını kanunen tanıyoruz, yan ödeme almasını da da kanunen tanıyoruz. Fakat iki hakkını bir arada tanımıyoruz. Memura yan ödemeler ancak fiilen iş başında olduğu günler için ödeniyor. Bu bizce adil bir hal tarzı değildir. Memurun yıllık izin, zarurî hallerde mazeret izni veya hastalık izni kullanması onun görevle ilişkisini ancak geçici bir süre için kesmektedir. Haddi zatında onun memuriyeti devam etmektedir. Bu hal memuru bir nevi iznini kullanmağa icbar etmektedir. İzine gidersem bu ay ki gelirim şu kadar azalacak endişesi onu huzursuz etmektedir. Gene bilindiği gibi izin yapıldığı zaman gider diğer aylara nazaran daha fazla olacaktır. O ay hem daha fazla masrafım olacak hem de daha az gelirim olacak, bu ise izin alıp dinlenme ve huzur içinde tatil yapma yerine, memura bir endişe kaynağı ve huzursuzluk vermekten öteye gitmez.

İzinden istenilen fayda kaybolur. Tersine çalışan bir mekanizmayı uygulamakta fayda oranını bütçe yönünden düşünenler memurun psikolo

jisini ve kendisine gere onun da bütçesini hesaba katsalardı daha verimli netice alınırdı sanırız. Bu tutum her sahada da aynı şekilde uygulanmamaktadır. Bilfarz adliye memurlarına ve bir kısım 1 - 4 derece memurlarına verilen 50, 100, 150, 200 göstergeler maaşlarına eklenerek kat bayı ile çarpılıp uygulandığı için onların izinli veya raporlu olmaları halinde kesilmemekte onlar bir nevi yan ödeme olan bu maaş üstü gelirlerini devamlı olarak alabilmektedirler. Bu ayrılıkta bizce Anayasanın eşitlik ilkelerine ters düşer. Maaş dışında verilen ödemeler adı ne olursa olsun maksat ve gaye yönünden memuru biraz daha feraha ulaştırmayı amaç aldığı için hepsine aynı şekilde ödenmelidir. İzinin huzur içinde yapılabilmesi buna bağlıdır. Bu hususun uygulamasında bazı güçlükler de yok değildir. Yan ödeme alan öyle kimseler vardır ki bunların yıllık izini, mazeret izni aldığını mâliyenin takip etmesine ve de bu hususa dikkat etmesine imkân yoktur. Tahakkuk dairesinde bu hususa dikkat etmezse kimin kaç günlük yan ödemesinin kesileceği keyfiyeti sadece kâğıt üzerinde kalır. Hâlbuki öyle meruyetler vardır ki 1 gün ayrılrsa dahi herkesin haberi olur. Üstelik kendi ayrıldığı mâliye bizzat kendisinin ihbar etmesi mecburiyeti olan makamlar vardır. Çünkü itâ âmirliğine kimin vekâlet edeceğinin mâliyece bilinmesi mecburidir. Demek ki bir kısmı kendi yan ödemesini kendisi kestirecek diğer büyük bir çoğunluk yan ödemesini maliye haberdar olmadığı için almaya devam edecek. Bunu ne Maliye Müfettişi ne divan murakıbbı ve ne de Sayıştay bulup çıkaramaz. Çünkü mevzuatta yan ödeme alanların izine ayrılışları mâliyece bildirilir diye hiçbir hüküm yoktur. Bu ve yukarıda izah ettiğimiz diğer hususlar da dikkate alınarak bu yoldan sarfinazar edilmelidir. Aksi halde sadece izine ayrılışları dikkatten kaçmayacakların yan ödemeleri kesilecek geri kalanların yan ödemelerinin izin sırasında kesilebilmesi bir tesadüfe bırakılmış olacaktır. Esasen yan ödmeden ele geçen verilenin yarısı veya daha da azıdır. Bunun bir ay için kesilmesi de kesilmemesi de memur için pek önemli değilse de psikolojik etkisi büyüktür. Memur, kendisine bir haksızlık yapıldığı kanısı içindedir. (+) 50,100,150 200 olanlardan kesilmezken kendisinden kesilmesini, sosyal adalet ilkelerine ve eşitlik prensibine uygun bulmamaktadır. Hele bu yan ödemelerin maaşla birleştirilip vergilendirilmesi de işin çabasıdır. Fazla mesai alan memurların bu alacakları ayrı bordrolarla maaştan ayrı olarak hesaplanırken iş riski, iş güçlüğü ve teminindeki güçlük yan ödemelerinin memurun maaşı ile birleştirilip vergilendirilmesi memurun tamamen aleyhine oluyor. Esnaf ve halk arasında büyük görülen yan ödmeden memurun eline ne kadar geçtiğini kimse bilmez ve hesapta etmez. Ama, alış verişte sen şu kadar da yan ödeme alıyorsun diyebilir. Genel olarak memurun vergi yükü fazladır. Bu yan ödemelerin de

maaştan ayrı olarak vergilendirilmesi fazla mesai alanlarla eşit bir ortama gelmelerini sağlayacaktır.

İzin konusu hakkındaki incelemelerimizi bitirirken, bir noktaya daha değinmeden geçemeyeceğiz. O da mülkî idare âmiri, Vali ve Kaymakamların, diğer memurlara nazaran izin haklarının daha da kısıtlı olmasıdır.

Vali ve Kaymakamların görevleri mesai saatleri ile bağlı değildir, a - günün 24 saatinde ve kendi mülkî hudutları içinde daimi görevlidirler, b - Cumartesi ve Pazar günleri de resmî tatil olmasına rağmen vazifeleri devam eder, c - Millî ve dinî bayram günlerinde de vazifeleri devam eder. Bu resmî tatil günlerinde diğer bütün memurlar tatillerini diledikleri yerde geçirebilirlerken Vali ve Kaymakam görev mahallinin dışına asla çıkamazlar. Senede 52 hafta vardır. Millî ve dinî bayram günlerinin yıllık toplamı da bir hayli tutar. Şu halde Vali ve Kaymakam diğer memurlardan bu kadar gün daha fazla çalışıyor demektir. Hem günün 24 saati vazifeli ve hem de yılın 365 günü görev başından ayrılamama sadece Vali ve Kaymakamlar için geçerlidir. Emniyet mensuplarının bile hafta mezuniyeti varken, savcı veya hakimlerin bayramlara katılmaları mecburiyeti yokken, tatillerini rahatça yaparken, Vali ve kaymakamın bu bayram ve törenlere iştirak etme mecburiyetleri karşısında yıllık izin bakımından onlara farklı bir statünün uygulanması gereğini ortaya koymuyor mu?

Yıllık izin bütün memurlar için aynı düşünülmüş, peki Vali ve Kaymakamın resmî tatillerde yaptığı fazla çalışma yani noksan tatil yapma durumu nasıl telâfi edilecek? Bu hususu kimse dikkate almamış, Bir işçi bile pazar veya resmî tatilde çalıştırılırsa çift yevmiye alır ve haftanın diğer bir gününde istirahat eder, yani çalışmaz. Mülkî idare âmiri Vali ve Kaymakam, hem günün 24 saatinde vazifelidir, ama fazla mesai almaz. Hem yılın 365 günü görev yapar ama diğer memurlar kadar yıllık izne çıkabilir. Bu açık durum gelecekte bizce önemle nazari itibare alınmalı ve bizim görüşümüze göre de resmî tatil günleri sayısı kadar gün mülkî âmirin yıllık iznine eklenmelidir. Nasıl ki radyoaktif ışınlarla maruz kalanlara yıllık izinlerine ilâveten bir ayda sağlık izni veriliyor mülkî idare âmirlerine de resmî tatil günlerinde vecibe görmek mecburiyetinde oldukları için bunu telâfi etmek üzere ayrıca bir ilâve izin verilmelidir. Hele fazla mesai ücretinden faydalandırılmaları mutlaka gerekir. Zira, zabıta teşkilâtı fazla mesai alırken, onun âmiri olan ve o mesai saatleri içinde görevli olan Vali ve Kaymakamın fazla mesai, ücreti almaması zannımızca biraz tuhaf oluyor. Günlük mesai saatleri dışında olacak bir hadiseden Vali ve Kaymakam acaba sorumlu sayılmıyorlar mı? O saatlerde işe elkoymayacaklar mı? Zabıta kuvvetlerine emir ve direktif vermeyecekler mi? Pazar günü oynanan bir futbol maçında çıkan hadiseden 1 nci derecede gerekli

tedbiri almamakla kimi sorumlu tutarlar? Bir şey ya vardır veya yoktur. Mülkî idare âmirinin görevi ve sorumluluğu günün 24 saati var mı, yok mu? Varsa o sorun fazla mesai almaya da hakkı olması gerekir. Aksi belde anayasa muvacehesinde sorumluluğu kabili münakaşa olur. Her nimet bir külfete ve her külfette bir nimete karşılık olması gerekir.

Sadece hizmet ve sorumluluk yüklenip nimetlerden mahrum etmek adil olur denilemez.

Tamamen objektif kalarak izinler hakkındaki incelemelerimizi bitirmiş oluyorum. Yazımızın başaraflarında sözünü ettiğimiz izin dilekçesi ile izine çıkana verilecek izin belgesi örneklerini de faydalı olur düşüncesiy incelememizin sonuna ekliyoruz.

Bu incelememle bir nebze faydalı olabildimse ne mutlu bana.

Kaymakamlık Makamına Bozüyük

..... Senelik memurum (Hizmetliyim) Tarihinden-beri Bozüyük'te Dairesinde olarak çalışmaktayım. (.....) gün olan yıllık iznimin verilmesine veya mazeretim dolayı isiyile yıllık iznime mahsuben/.....197 tarihinden itibaren () gün izinli sayılmama emirlerinizi arz ederim.197...

Adresi ve İzindeki adresi :.....
Adı ve Soyadı :.....
İşi :.....
İzindeki adresi :.....

.....
.../...197...
Kaymakam

**Kaymakamlık Makamına
Bozüyük**

Adı ve Soyadı :

Memuriyeti :

Hizmet Müddeti :

Aldığı izinler (Yıllık) () gün

(Yıllık) (Mazeret) () gün

İzin sebebi :

İzinde işine kim bakacak :

Verilecek izin süresi : (.....) gün/...../197... tarihinden itibaren yukarıda durumu açıklanan Dairemiz memurlarından 'a yıllık iznine (mazeretine) binaen (.....) gün yıllık iznine mahsuben izin verilmesinde dairemizce bir sakınca olmadığını takdirlerinize saygı ile arz ederim. / /197

Dairesi Âmiri

OLUR

/ /197

KAYMAKAM

MEMURLARA AİT İZİN BELGESİ

Adı Soyadı	:
Doğum yer ve tarihi	:
İşi, Memuriyeti	:
İşyeri	:
Hizmet müddeti	:
Yılı içinde kullandığı izinler :	Gün özür	Gün Yıllık
	()	()
Yıllık izinli	:Gündür
Özür izni	: Gündür
İzine ayrıldığı tarih	:
Göreve dönüş tarihi	:
İznini geçireceği yer ve adres	:
(Varsa telefon numarası)	:
Yılı içinde rapor alıp almadığı	:
Rapor almışsa müddeti ve ra		
hatsızlık sebebi	:
Raporun tarihi, nereden aldığı	:
İzindeyken rapor alıp alma		
dığı (Yeri)	:
Almışsa kaç gün ve sebepleri		
hangi tarihte	:

Yukarıda açık künyesi yazılı Bozüyük ilçesi Memurlarındandır. Kendisine (Yıllık iznine) (özürüne binaen () gün izin verilmiştir.

DAİRE ÂMİRİ

BOZÜYÜK KAYMAKAMI

KENTSEL TOPRAKLARDA DEĞER ARTIŞI, ARSA SPEKÜLASYONU VE ANKARA ÖRNEĞİ

Haşan ÖZHAN
Çankırı Maiyet Memuru

I) KENTSEL TOPRAKLARDA DEĞER ARTIŞI :

Her türlü İktisadi ve beşerî faaliyet veya bu faaliyetlerin bir kısmı toprak üzerinde cereyan eder. Sınır genişletmeleri dışında toprak servetinin artırılması bahis konusu değildir. Bu sınırlılık, kent içinde veya çevresinde örgütlenen ekonomik ve toplumsal faaliyetlerin sonucu olarak kentsel arazinin değerini artırmaktadır. Bunun dışında özellikle 18. yüzyıldan bu yana önce sanayileşen batı ülkelerinde, sonrada bütün ülkelerde görülen hızlı şehirleşme, hem tarım topraklarının ve hem de şehirsal toprakların değerini durmadan artırmıştır.

Ekonomik kalkınma sürecinin kaçınılmaz şekilde kentleşme ile birlikte yürüdüğü tarihi bir deney olarak sabittir. Şimdiye kadar bütün kalkınmış ülkelerde gelirin artması, tarım dışı faaliyetlerin hızla gelişmesi ve zamanla nüfusun önemli kısmının tarım dışı sektörlerde istihdam edilmesi ile sağlanmıştır. Şehirleşmeden endüstrileşmiş bir toplum örneğini hiç olmasa serbest piyasa ekonomisinin geçerli olduğu toplumlarda görmek mümkün değildir.

Kalkınma şehirleşme ile birlikte olmakla beraber, kalkınma olmadan şehirleşmenin meydana geldiği görülmektedir. Tarımda yaratılan değerlerin tarım kesiminde çalışanları besleyemediği toplumlarda, köylerden kentlere büyük nüfus akımı olmaktadır.

Şehirlerde ve şehir çevresinde yoğunlaşan bu nüfus akımının baskısı kaçınılmaz bir şekilde barınak, okul, hastahane, park, yol, su ve elektrik ihtiyacını doğurmaktadır. Bütün bunlar arazi kullanımına ihtiyaç göster-

diğinden, şehir arazisi için çok yüksek bir hızla artan talep ortaya çıkmaktadır. Kent arazisi genel olarak sınırlı değildir. Fakat ham bir araziye kentsel bir arazi haline getirmenin yüksek bir maliyeti bulunmaktadır. Bu maliyet, insan yaşamı ile sıkı sıkıya ilgili tedbirlerin alınmasında ve aynı zamanda ham bir arazinin kentsel bir arazi haline getirme kararının geriye dönülmez bir karar olmasından ileri gelmektedir.

Bu maliyetlere karşılık şehire gelenlerin etkisi ile şehir arazisinin toplam değerinde bir artma olmaktadır. Bu değer adeta yüzen bir değer niteliğindedir. Yeni gelenlerin yerleşeceği alanların belirmesine kadar bu değer askıda kalmakta ve bu değer nereye çökeceği belli olmamaktadır. Yüzen değer kavramı, toprak sahibinin hiçbir çabası olmadan kentin büyümesi dolayısı ile kamu yatırımları ve kararları yüzünden toprak sahibinin bir değer elde etmesini ifade etmektedir.

Yeni alanların piyasaya açılması, merkezi toprakların ve merkeze çeşitli uzaklıktaki kentsel toprakların değerini değişik ölçülerde artırmaktadır. Yeni şehirselleşen toprakların piyasaya açılmasında veya açılmamasında oyunlar oynanabilir. Bu halde sınırlı toprak arzı tekel durumu yaratır. Piyasada toprak konusunda toprak sahiplerinin rekabeti çok sınırlıdır. Toprağın toplam arzı çok sınırlı olduğu için daha fazla olamaz. Fakat şehirleşme nedeni ile toprağa talep konusunda şiddetli rekabet söz konusudur. Yeni kentsel topraklar açılrsa bile, kentsel arazi kullanışları bakımından esas sorunun arazi bulunmamasından çok, merkeze yakınlık, işyeri, çarşı ve ortak hizmetler olduğuna göre, genel olarak kent arazisi miktarını belirli şartlarda sabit olarak kabul etmek gerekir.

Alım satımı serbest olan özel mülkiyet konusu ve dolayısı ile kâr sağlama aracı olan her malda olduğu gibi, toprak konusunda da talep alabildiğine artar ve arz sabit kalırsa, kuşkusuz o malın fiyatında talep artışına paralel olarak artış olur.

Kent kıyısındaki bir tarımsal toprağın değeri kent büyümesine paralel olarak artacaktır. Önce tarımsal kullanım değeri sabit olan arazide kentin yaklaşması ile belirli bir değer artışı olacak, sonra bu alanın imar hudutları içerisine alınması tekrar yükselmeye sebep olacaktır. Bu toprağın kentsel kullanışa açılabilmesi için alt yapısının hazırlanması ve bir takım yatırımların mevcudiyetini gerektirir. Bu yatırımlarda bir değer artışına sebep olacaktır. Bundan sonra diğer parsellerde yapılan inşaatlar bu toprağın değerini hızla yeniden artıracaktır. Hızla büyüyen bir kentte bu değer artışı da hızlı olacaktır. Bir arsayı alan kişinin arsasının değerinden kaybetmesi olanağı yoktur, öyle ise arsasının bekletilmesinin hiçbir riski olmayacaktır. Bu riskin olmaması arsa spekülasyonunu do

ğurur. Hele Türkiye gibi kentsel arazinin vergilendirilmediği ülkelerde bu süreç adeta teşvik edilmektedir.

Kent arazisi sahibi hiçbir gayret göstermeden, hiçbir rizikoya girmeden, toplum refahına hiçbir katkıda bulunmadan, sırf tabiatın vergisi bir kaynağın kıtlığı nedeni ile kurduğu tekele dayanarak değer elde etmektedir. Kent arazisi sahibi yaratılan değerden sağladığı pay güvenilir, fiat dalgalanmalarından etkilenmeyen, bir gayret ve fedakârlığı gerektirmeyen bir servet ve gelir kaynağı olmaktadır.

Bu nedenle ortaya arsa spekülasyonu çıkmaktadır. Arsa spekülasyonunun ortaya çıkışı ile servet birikimi, yatırım kabiliyetinden yoksun kişiler elinde toplanmaktadır. Genel olarak kalkınma amaçlarına yönelmesi lâzım gelen kıt kaynaklar, yatırım kabiliyetinden yoksun ellerde birikmektedir. Diğer taraftan kent arazisinin spekülasyon konusu olması, kent arazisinin İsrafil bir şekilde kullanılmasını doğurmaktadır. Şehir içinde boş arsaların tutulması ve bunların değerinin yüksekliği sebebiyle, kent içinde boş arsalar dururken kentin çevresindeki ucuz arsalarda ucuz mesken mahallerinin oluşumuna sebep olmakta, bu ise kentsel hizmetlerin karşılanmasını çok pahalı hale getirmektedir.

II) KENTSEL TOPRAKLARDA DEĞER ARTIŞINI DOĞURAN SEBEPLER:

Kentsel topraklarda değer artışını doğuran sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

1) Şehirleşme:

Endüstrileşme ve şehirleşme 19 ncü yüzyıl süresince insanlığın yaşama çabası üzerinde derin etkiler meydana getirmiştir. Normalüstü nüfus artışı, gecekondular, yerleşimleri, açık ve yeşil alanların hızla azalması, kötü yaşama şartları ve sosyal bozukluklar, trafik düzeninin felce uğraması, süratle artan trafik kazaları, motorlu vasıtaların günlük yaşamın her alanına girmiş olması, insanın yerleşme ve barınma ihtiyacını engelleyecek nitelik kazanmıştır. Suların ve havaların bozulması, çalışma saatlerinin azaltılmasına rağmen, insanların ulaşım ve taşıma işlerinde uğradıkları zaman kaybı gibi sorunlar, günümüzde çözüm bekleyen konuların ön önemlilerindedir.

Şehirlerin nüfuslarının hızlı artmaları ve bugünkü şehirleşme hızı insanlık tarihinde yeni görülmekte olan bir olaydır. 1800 yıllarında dünya nüfusunun ancak % 2 si sayıları 50 nin altında bulunan 100.000 üs

tünde nüfusa sahip şehirlerde oturmaktaydılar. 1800 yıllarında 5000 den fazla nüfusa sahip şehirlerin sayısı 900 olup bu 1950 yıllarında 100.000 den fazla nüfusa sahip şehirlerin sayılarına eşit bulunmaktadır. Günümüzde 100.000 den fazla nüfusa sahip şehirlerin sayısı dünya nüfusunun 1/8, 5000 den fazla nüfuslu şehirlerin sayısı ise dünya nüfusunun 1/3 ne tekabül eden nüfusu barındırmaktadır.

Bugün dünyamız 1800 yıllarında endüstrileşmekte olan İngiltere'nin şehirleşmesinden daha fazla şehirleşmektedir. 1800 yıllarında dünya üzerinde şehirde oturanların sayısı 15 milyon olup, bu nüfus bugünkü New York şehrinin nüfusuna eşit bulunmaktadır.

1800 yıllarında şehrsel topluluklar ufak azınlıklar halinde kalmaktaydı. Bazı şehrsel topluluklar küçülmüş, bazıları da ağır bir tempo ile büyümüşlerdir. Asıl şehrsel nüfusta meydana gelen değişiklikler 19 ncu yüzyılda kendini göstermiştir. Bu yüzyıldan zamanımıza kadar dünya nüfusu iki misline çıkmış, buna mukabil şehrsel nüfus sayısı 10, 11 misli artmıştır.

Son yüzelli yıl içerisinde Avrupa'nın bütün ülkelerinde kırsal yörelerden şehrsel yörelere doğru kesin bir göç hareketi göze çarpmaktadır. Ancak, bu akının genişliği ve hızı ilgili ülkenin endüstrileşme derecesine göre değişmektedir. Ticaret ve imalatın hızı, göçlerin hızını artırmaktadır. İngiltere'de bu hareket 19 ncu yüzyılda başlamış ve 1931 yılında genel nüfusun ancak 1/5 nin kırlarda kaldığı görülmüştür. Sonraki yıllarda görülen göçlerin miktarı oldukça azdır. Bugünkü nüfusun yer değiştirmesi, genel olarak bir endüstri bölgesinden diğer bir endüstri bölgesine şeklindedir.

1800 yıllarında Avrupa'nın nüfusu 188 milyona eriştiği halde sadece bir şehrin nüfusu 1 milyondan fazla, diğer bir şehrin nüfusu ise 250 binin üzerinde bulunmaktaydı. 19 ncu asırda nüfus 400 milyon olmuş ve bir milyondan fazla nüfusa sahip şehirlerin sayısı ise 8 ya çıkmıştır.

Bugün 20.000 den fazla nüfuslu şehirlerde oturanlar esas alınmak üzere Avrupa'da görülen 1/3 şehirleşme oranının, dünyanın geri kalan kısmındaki şehirleşme oranı olan 1/5 e nazaran daha fazladır. Diğer kıt'alarda durum ise şöyledir. Asya ve Afrika'da genel olarak şehirleşme oranı 1/10, Amerika'da 1/3 dür. 1950 yılında 580 milyon olan Avrupa nüfusunun 200 milyonu şehirlerde oturmaktadır. Şehirde oturan bu 200 milyon insanın ise 120 milyonu 100.000 den fazla nüfuslu şehirlerde bulunmaktadır.

Türkiye'de şehirleşmeye gelince:

Şehirleşme bakımından Türkiye’de de dünyadaki gelişmelere paralel bir gelişme olmuş ve Türkiye bilhassa son yıllarda büyük bir şehirleşme hareketlerine sahne olmuştur. Şehirleşme köylünün şehirlere ve bilhassa büyük şehirlere akını ile başlamıştır.

10.000 den fazla şehirleşme yerlerinde oturan kentli nüfus 1927 de % 16.4 den 1945 yılında % 18.3 yükselerek bu dönemde çok az bir artış göstermiştir. 1945 yılından 1965 yılına kadar ise bu oran % 28.3 e yükselerek hızlı bir artış göstermiştir. Öte yandan ülke nüfusu, 1927 yılından 1965 yılına kadar ancak iki misli bir artış göstermesine mukabil, şehirli nüfus dört kat bir artış göstermiştir.

Nüfus Aralıklarına	1945 Yılı		1965 Yılı		Şehirli Nüf. oranı? %
	Kent sayısı	Şehirli nüfusa oranı %	Kent sayısı	Şehirli Nüf. oranı? %	
10.000 - 20.000	58	23.2	92	12.4	
20.000 - 50.000	30	29.3	75	21.5	
50.000 -100.000	4	9.2	18	13.6	
100.000 den fazla	3	38.3	14	51.5	

1945 yılında 58 olan 10 - 20 bin arasında nüfusa sahip kent sayısı 1965 yılında 92 ye yükselmiş, buna mukabil genel şehir nüfusu içindeki oranı 1945 yılında % 23.2 den 1985 yılında % 12.4 düşmüştür. 1945 yılında 30 olan 20 - 50 bin nüfusa sahip kent sayısı 1965 yılında 75 e yükselmiştir. Buna mukabil 1945 yılında genel şehir nüfusu içindeki oranında düşme vardır. 1945 yılında % 29.3 den 1965 de % 21.5 düşmüştür. 1945 yılında 4 olan 50 -100 bin nüfusa sahip kent sayısı 1965 yılında 18 e yükselmiş ve aynı şekilde 1945 yılında genel şehir nüfusu içindeki oranı % 9,2 den 1985 yılında % 13.6 a yükselmiştir. 1945 yılında yalnız üç olan 100 binden fazla nüfuslu şehir sayısı 1965 yılında 14 e yükselmiş ve aynı şekilde kentli nüfus içindeki oranı da % 38.3 den % 51.6 ya yükselmiştir. Buna göre 10 binden fazla nüfusa sahip kent sayısı 1945 yılında 95 den 1965 yılında 199 olmuştur. Yukarıdaki tablo göstermektedir ki köylerden şehirlere doğru olan köylü akımı daha ziyade büyük kentlere doğru olmakta ve bilhassa Ankara ile İstanbul en büyük nüfus çekici merkez niteliğindedir.

2) Nüfus Artışı:

Bir arazi parçası üzerinde yerleşmiş bulunan insan kitlesine demografi dilinde nüfus denilir. Bu arazi parçası bütün dünyayı kapsıyorsa dünya nüfusundan bahsedilir.

Eski zamanların nüfusu hakkında bir tahminde bulunmak gerçeklerden uzak kalmaktadır. Çünkü elde tutarlı bir rakam bulunmamaktadır. Eski zamanlarda bir takım tahminler yapılmışsa da bulunan rakamların sıhhatli ve gerçek olduğu kesin olarak ileri sürülemez.

1650 yıllarında 100 milyon olan Avrupa nüfusu 1750 yılında 140 milyon, 1800 yıllarında 180 milyon olmuştur. 1650 yılında 300 milyon olan Asya nüfusu 1750 yılında 450 milyon, 1800 yılında ise 575 milyon olmuştur. 1650 yıllarında 13 milyon olan Amerika nüfusu 1750 yılında 14 milyon ve 1800 yıllarında ise 23 milyon olmuştur. Dünya nüfusu 1650 yıllarında 470 milyon olduğu tahmin edilmektedir. 1750 yıllarında 695 milyon, 1800 yıllarında ise 1.090 milyon ve 1900 yıllarında ise ancak 1.608 milyon olmuştur. Dünya nüfusu bilhassa 1900 yılından sonra büyük artış göstermiş ve bu artış zamanımıza kadar devam etmiştir. 1900 yıllarında 1.608 milyon olan dünya nüfusu, 1950 yıllarında 2.500 milyon olmuştur. Buna göre 1650 yıllarında 470 milyon olan dünya nüfusunun iki katına çıkması için 300 yıl, tekrar iki katına çıkması için 120 yıl, tekrar iki katına çıkması için ise 35 yılın geçmesi lâzım gelmiştir.

Türkiye’de nüfus artışına gelince :

Osmanlı İmparatorluğunun ilk kuruluşu yani XIV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar memleket nüfusunu gösterecek sıhhatli rakamlara sahip bulunmamaktayız. Osmanlı İmparatorluğu zamanında tutulmuş bulunan Hakana ait istatistik defterlerinin incelenmesi ile çıkan sonuca göre 1520 - 1530 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun nüfusu 11 milyon kadardır. Bundan sonra 1844 yılında yapılan nüfus sayımına göre 36.5 milyon olarak hesaplanan memleket nüfusunu gerçek olarak kabul etmek imkânsızdır. Memleketimizde ilk defa resmî olarak yapılan nüfus sayımı 1927 yılına raslar. Bu sayıma göre memleket nüfusu 13.648.270 bulunmuştur. 1927 yılından 1970 yılına kadar ki nüfus artışları ve sonuçları şöyledir.

Yıllar	Sayım neticesi nüfus	Nüfus artışı
1927	13.648.000	—
1935	16.158.000	2.509.000
1940	17.820.000	1.662.000
1945	18.790.000	969.000
1950	20.947.000	2.157.000
1955	24.121.000	3.174.000
1960	27.755.000	3.634.000
1965	31.361.000	3.606.000
1970	35.667.000	4.308.000

Görülüyor ki, memleketimizde nüfus artışı bir kararlılık göstermemektedir. Harp yılları ve çeşitli durumlar memleketin nüfusunun azalmasına sebep olmaktadır. Fakat genel olarak alırsak son yıllarda Türkiye nüfusunun büyük bir süratle artmakta olduğu görülür.

3) Sanayileşme :

Hızlı sanayileşme şehirleşmeye sebep olmaktadır. 1850 yıllarında Avrupa'da fert başına düşen millî gelir 150 - 170 dolar olarak tahmin edilmektedir. Bir asır sonra on kat olarak artan millî gelire paralel olarak şehirleşmede artmıştır. Şehirlerin büyümesi genel olarak tarım dışı faaliyetlerin gelişmesi ile sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Eski medeniyetlerde şehir nüfusunun miktarı iki faktörle sınırlanmıştır. Birincisi tarımın verimlilik derecesi, İkincisi de şehirdeki sosyal örgütlerin tarımsal verimi şehre aktarmakta gösterecekleri başarıya bağlı bulunmaktadır.

19. yüzyılda Avrupa ve Amerika'da genel olarak nüfusun yarısı tarımla uğraşmaktaydı. O tarihten buyana bu oran devamlı olarak değişmiş ve daha çok şehrsel işleri kapsayan tarım dışı faaliyetlerin sayısı artmıştır.

1800 yıllarında endüstrileşmiş ülkelerin nüfusu dünya nüfusunun 1/4 bütün şehrsel nüfus toplamının da 1/3 nün altında bulunmaktaydı. Endüstrileşmiş ve endüstrileşmemiş ülkeler arasındaki farkta oldukça azdı. 19. yüzyıldan sonra genel olarak hızlı şehirleşme endüstrileşmiş ülkelerde görülmüş ve bu yörelerde 100.000 den fazla nüfuslu şehirlerde yaşayan insanların sayısı 1800 - 1900 yılları arasında 12 misli artarak 5 milyondan 60 milyona çıkmıştır. Gene bu devre içinde dünya nüfusuna göre endüstrileşmiş ülkelerin nüfus oranı 1/4 den 1/3 e çıkmıştır.

1900 yıllarında bir değişiklik göze çarpmaktadır. Şehrsel nüfus artışı endüstrileşmiş ülkelerde yavaşlamış, buna karşılık diğerlerinde hissedilir bir artış görülmüştür. Gerçekten endüstri ülkelerinde 1900 - 1950 yılları arasında şehrsel nüfus 1, 5-2 misli bir artış göstermesine mukabil endüstrileşmenin başlangıcında bulunan ülkelerde bu oran 6 misline çıkmış bulunmaktadır. Bu İkincilerde yıllık şehrsel nüfusun artış oranı % 3.5 dur.

1850 yılları arasında insanlar için gerekli olan enerjinin % 96 sı insan ve hayvan gücünden temin ediliyordu. Geri kalan % 4 lük enerji de kömür ve odundan elde ediliyordu. Oysa bu durum 100 yıl sonra tamamiyle değişmiş olup bugün %, 98 oranındaki enerji cansız kaynaklardan temin edilmektedir. Enerjinin elde edilmesinde meydana gelen bu değişiklik enerji kaynaklarının yakınında kurulmasında zaruret bulunan şehirlerin daha uzak yerlerde kurulmasını sağlamıştır.

II) ŞEHİRLEŞME, NÜFUS ARTIŞI VE SANAYİLEŞMENİN KENT ARAZİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ :

Sanayileşme ve hızlı nüfus artışı ile birlikte görülmeye başlayan hızlı şehirleşme hareketleri, diğer sorunlarla birlikte arsa sorununu da beraberinde getirmiştir. Sanayileşme ile birlikte gelen şehirleşme sırasında arsa ihtiyacı şehire en yakın tarım topraklarından sağlanmıştır. Bu dönemde devletin görevi kamu çıkarlarını korumak değil, fertlerin daha iyi şartlar altında rekabet edebilmelerini sağlayacak olanakları getirmektir. Her konuda olduğu gibi arsa konusunda da geniş bir özgürlük ve serbest rekabet şartları mevcuttu. Değerli toprakların kısırlaştırılması, arsa spekülasyonunun artması bu devrede olağan sayılmış, herhangi bir tedbirin alınması düşünülmemiştir. Bu nedenlerle planlı şehircilik ilkeleri uygulanmamış şehirlerin sefalet yuvası olmasının önüne geçilememiştir.

Hızlı şehirleşme, sanayinin gelişmesi ve şehrin nüfusunun artması ticaret, ulaştırma, kültür gibi bütün fonksiyonların şehrin kendi toprakları üzerinde bünye ve ihtiyaçlara uygun vasıf ve şekilde toprak parçasını gerektirmiştir. Sınır genişletmeleri dışında toprağın arzının artırılması olanağının bulunmaması, çeşitli şehirselsel fonksiyonların toprak ihtiyacının sağlanmasında gittikçe zorluklarla karşılaşacağı tabiidir. İşte toprak arzının sabitliği, şehir içinde muhtelif fonksiyonların birbiri ile ahenkli ve organik bir bünyenin unsurları gibi düzenlenip yürütülmesi ihtiyacı şehir topraklarından faydalanmanın planlamasını gerekli kılmıştır. Öte yandan özel teşebbüsün ihtiyacı olan arazi parçasını seçmede daima kâr saikinin bulunması şehrin mütenasip bir şekilde büyümesini engellemiştir. Kâr saiki sebebiyle şehrin mütenasip bir şekilde büyümesini engellemek için kamu yararına müdahalede bulunmak, modern şehircilik ilkelerine göre imar faaliyetlerinin planlı çalışmalara konu edilmesi ile mümkün olmaktadır.

Laissezfaire devrinin ölçsüz kullanımı ve kontrolsüz şehirleşme hareketleri, arazi kullanım şekillerinin mutlaka planlanması ihtiyacını doğurmuştur. Alınmış olan planlama tedbirlerinden bazıları şunlardır.

a) Hollanda'da 1851 tarihli bir kanunla, mahallî idarelerle belediyelere arsa Hatlarının yükseltilmesini önlemek, konut yapımını teşvik ve himaye etmek amacıyla arazi satın almak, arsa stoku yapmak ve bu amaçla kamulaştırma yetkisi verilmiştir.

b) İsveç'te kendi mevzuatlarının verdiği imkânlar sayesinde devlet ve bilhassa belediyeler geniş çapta arsa stokuna sahiptirler. Meselâ Stocholm belediyesi 1928 yılında 5938 hektar, ikinci dünya savaşından sonrada 19.000 hektar arsa stoku yapmıştır. Mahallî idareler bu arsaları 60 yıl

gibi uzun sürelerle kiraya vermek suretiyle, konut ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır.

c) Fransa'da şehirlerin inkişaf sahaları, sanayi bölgelerindeki arsaların düzenlenmesi ve bu alanlarda toplu mesken ve tesis kurma faaliyetleri, kamu birlik ve kurumları ile ve kamu kuruluşlarının % 50 den fazla sermayeye iştiraki ile kurulmuş bulunan karma şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Kamu kurumlarından ikisi önemlidir. Birincisi Fransa Bankasının mali yardımı ile kurulan mevduat sandığı ve gayrimenkul merkez birliği (ZCIC) ve İkincisi de Arazi Teçhizi Merkez Birliği (SCET) dir.

Karma ekonomili şirketler, devletin doğrudan doğruya veya mahallî idareler veya kamu İktisadî kurumları kanalı ile 50 - 60 sermaye ile katılmak suretiyle kurulan, malî muhtariyeti ve hükmi şahsiyeti olan kuruluşlardır. Bunlar ticarî ve sına" her türlü konut ihtiyacını etüt ve tespit eder, gerekli araziye satın alır, kamulaştırır. Ticarî ve sınaî tesisler, toplu konutlar tesis eder.

d) İngiltere'de konut inşası ve bununla ilgili arsa meseleleri, mahallî idarelerin görevleri arasında bulunmaktadır. Mahallî idareler bu görevlerini mesken birlikleri ve şirketler vasıtası ile gerçekleştirmektedir. Arsa alışı, satış kamulaştırma ile ilgili kanunî ve resmî faaliyetler, mahallî idarelerin yetkisi dahilinde olup, bu suretle temin edilen arsalar birlik ve şirketlere devredilir.

Londra Belediyesinin İkinci Dünya Savaşından sonra giriştiği faaliyetler önemlidir. İkinci Dünya Savaşında yıkılan binlerce binaların arsalarını satın alan belediyenin, buralarda işyeri ve konut yaptırarak 99 yıl gibi uzun süre ile kiraya vermesi modern şehircilik politikalarından bir örnektir. Diğer belediyeler halihazır ve gelecekteki ihtiyaçları için imkânları yettiği ölçüde arsa stoku yapmaktadırlar.

1943 yılında kurulan İmar Vekâletinin vazifesi bütün İngiltere ve Gal Eyaletlerinde imar ve topraktan istifade ile ilgili olmak üzere devamlı ve mütecanis bir millî politikanın esaslarını tespit etmek, yürütmek şeklinde özetlenmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra çıkarılmış bulunan imarla ilgili İngiliz mevzuatı ve bunlara istinat eden tatbikat topraktan istifadenin planlamasına çok büyük bir önem vermektedir.

İngiltere'de İkinci Dünya Savaşının başlarında bugünkü şehircilik mevzuat ve tatbikatının temel taşlarını teşkil eden üç mühim rapor hazırlanmıştır. Konumuzla ilgili ve önemlisi UTWATT raporlarından kısaca bahsetmek gerekir. 1941 yılında tazminat ve şerefiye konularını incelemek

üzere Lord Uuwatt başkanlığında bir kraliyet komisyonu kuruldu. Komisyonun vazifeleri şöyleydi.

— Arsalardan istifadenin amme bakımından kontrolü ile ilgili olmak üzere, tazminat ödenmesi ve şerefiye tahsili konularının objektif bir tahlilini yapmak,

— Harpten sonraki imar ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bugün ve harp bitmeden alınması lâzım gelen acil tedbirleri tavsiye etmek, imar ve ıslah faaliyetleri için lüzumlu bulunan arsalardan kıymetini sabit tutma imkânlarını aramak ve bunun için mevzuat ve mevcut yetkilerini tevzi ve tadili ile ilgili meseleleri incelemek,

Rapor 1942 yılında tamamlandı. Bu raporda halihazır istimal kıymetinin birbirinden ayrılması prensibi kabul edilmiştir. Yalnız potansiyel bir imar değeri taşıyan arsa sahiplerini mağdur etmemek için bunlara bir defaya mahsus olmak üzere tazminat ödenmesi ve bu maksatla 300 milyon sterling tutarında bir fon tahsis edilmesi tavsiye ediliyordu. Bu suretle bütün arsalardan değeri 1939 daki istimal değeri üzerinden dondurulmuş olacaktı. 1947 yılındaki Town And Country Planing Act. da bu raporda tavsiye edilen hususlar yer aldı. Fakat sistemin güçlüğü nedeniyle 1974 yılında bu yoldan ayrılmak zorunda kalındı.

e) Norveç’de arsalardan gerek kiraya verilmesi ve satılması sıkı bir kontrole tabi tutulmuş bulunmaktadır. Fiatlar ve kiralar 1 Ocak 1940 - 8 Nisan 1940 arasındaki makul fiatlardan fazla olamaz. Tatbikatı kontrol etmek için komisyonlar kurulmuştur.

f) Kurmuş oldukları bir fon yardımı ile yerli Araplardan aldıkları arsalarla kurulan İsrail bu konuda en dikkate değer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün İsrail topraklarının % 90 nı devlet kontrolü altına girmiş bulunmaktadır. Bu durum İsrail devletine başta kamulaştırma olmak üzere, toprağa ilişkin türlü güçlüklerle çarparak hızını yitirmeden millî amaçlarına, mahallî ihtiyaçlarına en uygun şehirçilik ilkelerini uygulama olanağı sağlamıştır.

Batı ülkelerinde sanayileşme ile birlikte görülen şehirleşme, günümüzün geri kalmış ülkelerinde aynı biçimde olmamakta, sanayileşme şehirleşmeyi çok gerilerden izlemektedir. Batı ülkelerinde şehirleşme ekonomik yapının tarıma dayalı olmaktan kurtulması ve sanayiye yönelmesi şeklinde olmuştur. Bugün geri kalmış ülkelerde görülmekte olan şehirleşme ile batı ülkelerinde görülmüş bulunan şehirleşme arasında mühim farklar bulunmaktadır. Geri kalmış bulunan ülkelerde şehirli nüfus artmış olsa bile, bunlara iş sağlanamamaktadır. İleri ülkelerde şehirlerin çekme

gücü karşısında köylü harekete geçmiş, geri kalmış ülkelerde ise köylük yerlerin itme gücü önemli rol oynamıştır.

Türkiye nüfusunun da son 15 yılda süratle artması, memleket ölçüsünde meydana gelen gelişmeler, bir kısım sosyal ve ekonomik etkilerle köylük yerlerden şehirlere nüfus akımı karşısında zamanında birtakım yönetici tedbirlerin alınmaması yüzünden düzensiz bir şehirleşmeye yol açmıştır. Bu sebeplerle büyük şehirlerin etrafı gecekonduyla dolmuş, imar sınırları dışında her türlü kontrolden uzak alanlar parsellenerek satışa arz edilmiştir. Bilhassa 1953 yılından sonra arazi rantı en teminatlı bir yatırım ve gelir kaynağı haline gelerek arsa spekülasyonunu doğurmuş, büyük şehirlerdeki arsa fiyatlarında yüzlerce misline kadar artışlar görülmeye başlanılmıştır. Ayrıca son senelerde para değerinin süratle düşmesi, mülk ve toprağın maddî varlığın en iyi koruyucusu olduğunu bir kere daha işpatlamış, parası olup ta bu parasını işletme imkânları olmayanların parasının değerini en iyi koruyacağı ve hatta artıracacağı kanaati ile mülk ve arsa satın almaya sevk etmiştir. Bu şekilde alınan topraklar ise ekseriya üzerinde inşaat yapılmadan kıymetlenmesini beklemek üzere boş olarak muhafaza edilmiştir.

Şehirlerde spekülâtif amaçlarla elden ele devredilen arsaların çoğu zaman inşaat yapacak kimselerin eline hiç geçmemesi veya geçinceye kadar elde edilmesi imkânsızlaşacak kadar fahiş fiat kazanmış olması, ilgilileri imar sınırları dışındaki arsalarla yönelmiş, bunların da yine spekülâtif amaçlarla parsellenerek satılması bir taraftan plansız bir şehirleşmeye, diğer taraftan da kamu tesis ve hizmetlerine ait masrafların kat kat artmasına yol açmıştır.

Arsa probleminin konut yönünden ortaya çıkan bu sakıncaları sanayi ve turizm bölgeleri içinde varit olduğundan, memleketimizin önemli gelir kaynaklarını teşkil eden sanayi ve turizmin süratle gelişebilmesi bakımından da rasyonel bir arsa politikasının takip edilmesi gerekmektedir. Herne kadar imar planlarının uygulanması veya ucuz konut sahalarının ayrılması amacıyla bazı kanunlarımızda belediyelere arsa sağlamak görev ve yetkisi verilmiş bulunmakta ise de, sair birçok sebepler bir yana belediyelerin malî durumlarının yetersiz bulunuşu memleket ölçüsünde bir arsa politikasının yürütülmesine imkân vermemektedir.

Arsa spekülâsyonunun arsa fiyatları üzerinde yaptığı tesirin bir diğer neticesi de, imar planlarını zorlayıcı bir tesir göstermesi şeklinde görülmektedir. Şehir dışında ucuz arsa satışları yüzünden teşekkül eden mahalleleri imar hudutları içerisine almak mecburiyeti doğmuş, şehir içerisinde bol miktarda arsa bulunmasına rağmen şehir imar hududu lü-

zumsuz yere genişletilmiştir. Bugün Ankara Atatürk Bulvarında boş arsalarla raslanılması spekülasyonun neticesidir.

IV) KENTSEL BÜYÜME, BİÇİMİNİN ABSA SPEKÜLASYONU NUN DOĞURDUĞU DEĞERİN DAĞILIMINA ETKİSİ :

Kentin büyüme formu spekülasyonun dağılım ve miktarını belirler. Bu bakımdan kentin büyüme biçimini üç tip olarak ele almak mümkündür.

a) Yayılarak bir merkez etrafında büyüyen kentler :

Kentsel nüfusun artmasına paralel olarak yağ lekeleri gibi bir büyüme gösteren bu merkezlerde, arazi değeri ve spekülasyon maksimuma yaklaşır. Arsa değerinin nasıl meydana geleceği belirli olan bu kentlerde küçük sermayeler ile spekülasyon yapmak mümkün değildir.

b) Çok merkezli sıçramalar şeklinde büyüyen kentler :

Bu gelişme ileri aşamalarda meydana çıkan bir hadisedir. Eğer şehir bu tip büyümesini kamu eliyle yapmıyorsa, burada kentin sıçramalarını büyük sermaye sahipleri spekülâtörler yapmaktadırlar. Bunlar kentin toprak sahipleri değil, kent dışında geniş arazi parçalarını değerlendiren, kentsel topraklar haline getiren kişilerdir. Bu tip spekülasyon ancak büyük sermaye sahipleri tarafından yapılacağı gibi, doğan spekülâtif değerler ancak bir elde toplanacaktır.

c) Düşey büyüyen kentler :

Çeşitli topografik sınırlamalar ve hareketlilik ve teknolojinin sınırlamaları dolayısı ile bazı kentlerde büyüme düşey olmaktadır. Burada da birinci büyüme şeklinde olduğu gibi kentteki arazi sahiplerine yönelmiş bir spekülasyon söz konusu olmaktadır. Burada toprağın kıtlığı dolayısı ile monopol durumu vardır. Dolayısı ile en büyük spekülâtif değer bu tip şehirleşmede görülür.

Memleketimizde şehirleşme daha ziyade birinci tip şehirleşmeye girmektedir. Yani yayılma niteliğindeki şehirleşmedir. Yayılma daha ziyade spekülasyonun neticesi olmaktadır. Şehir içerisindeki kentsel toprakların değerinin artması neticesi, şehir dışındaki ucuz arsalar doğru şehir kaymaktadır. Bunun en güzel örneğini Ankara'da görmek mümkündür. Bugün Ankara'nın iç kısımlarında boş arsalar bulunduğu halde spekülâtörlerin elinde hızla artmış bulunan değerleri fakir halk tarafından

satın alınamamakta ve dolayısı ile şehir etrafındaki ucuz arsaların bulunduğu yörelere doğru yayılmaktadır.

Şehrin etrafa doğru yayılması verimli ziraat topraklarının kısırlaştırılması manasına gelmektedir. 1969 yılındaki nüfus yoğunlukları ile 1985 yılındaki şehir nüfus yoğunluğu tahmininin karşılaştırılması ile yapılan bir araştırmadan alınan sonuç şöyledir :

1965 yılında Türkiye’de şehir nüfusu 9.061.057 kişidir. Bu miktar 10.000 nin üstünde 199 yerleşme noktasında toplanmış bulunmaktadır. Bazı illerin yoğunlukları 1965 sayımına göre şöyledir.

Kent adı	Nüfus	Kentsel alan	Yoğunluk
Erzurum	90.069 (1960)	1.035.93 Hektar	86.94
Sivas	107.895 (1965)	850.91 »	126.80
Adana	290.515 (1965)	1.840.00 »	158.00
Ankara	1.280.000 (1969)	13.000.00 »	98.00
Trabzon	65.516 (1965)	1.100.00 »	59.20

Bu yoğunluk değerleri ve büyüklüklerdeki değişmeler göstermektedirki Türkiye’deki şehirleşme daha ziyade yayılarak büyüyen (Bir merkez etrafında) kentler tipi bir şehirleşmedir.

1985 yılında Türkiye’de kentsel nüfusun 27.376.000 olacağı ve bu nüfusun 10.000 den fazla nüfuslu 620 kentte toplanacağı tahmin edilmektedir. Kentlerimiz birinci tip şehirleşme örneğindeki gibi büyüdükleri kabul edilirse yeni kentsel alan ihtiyaçları şöyle olacaktır.

1965 yılı itibariyle kent sayısı ve kent nüfusu

Nüfus aralıkları	Kent sayısı	Ortalama nüfus	Toplam nüfus
10.000-20.000	92	12.481	1.148.000
20.000-50.000	75	26.113	1.985.000
50.000-100.000	18	69.203	1.245.000
100.000 den fazla	14	-	4.709.000

1985 yılı itibariyle kent sayısı ve toplam kent nüfusu

Nüfus aralıkları	Kent sayısı	Ortalama nüfus	Toplam nüfus
10.000 - 20.000	124	15.000	1.860.000
20.000 - 50.000	109	31.000	3.379.000
50.000 -100.000	34	71.500	2.431.000
100.000 den fazla	48	—	19.760.000

1965 yılından 1985 yılına kadar nüfus artışları ve kentsel alan ihtiyacı

Nüfus aralıkları	Artışlar	Nüfus aralıklarına göre ortalama kişi/hektar yoğunluk	Kentsel alan ihtiyacı
10.000 - 20.000	711.000	70	10.167 hektar
20.000 - 50.000	1.420.000	85	16.712 »
50.000 -100.000	1.185.000	95	12.477 »
100.000 den fazla	14.997.000	100	149.077 »

Çeşitli yerleşim gruplarında ortalama olarak tesbit edilen yoğunluğa göre 1965 - 1985 yılları arasında ortalama olarak 190.000 hektar arazi kentsel toprak haline getirilecektir. Yalnız kentsel alanlara eklenecek arazinin değeri m² si 100 TL olmak üzere 190 milyar lira edecektir. Bunun 10 milyar lirasını şehrsel alan olmadan önceki fiyatına çıkılmış kabul edersek geriye 180 milyar liralık yeni bir değer artışı olacaktır. Bunun kamu elindeki topraklara isabet eden kısımdaki küçük bir ihmal bu değerın spekülâtörlerin eline geçmesi demek olacaktır. Kent alanına katılacak arsalarda meydana gelecek bu değer artışının sebep olacağı spekülasyonun yanında esas spekülasyon kentin merkezinde meydana gelecektir. Kentin büyümesi geniş alanlara yayılması kentin merkezindeki toprakların fiyatını astronomik olarak artıracaktır.

1952 - 1969 seneleri arasında 17 senede Ankara Belediyesi hudutlarına katılan 21.000 hektarlık alanda meydana gelen 40 milyar liralık spekülasyonun 30 milyar liralık kısmı yeni katılan arazilerde değil şehrin merkezindeki arazilerde meydana gelmiştir. 1985 yılına kadar 190.000 hektarlık tarım topraklarının kentsel alana dönüştürülmesi halinde şehrin merkezinde de meydana gelecek spekülasyon hesaba katılırsa önümüzdeki 15 yıl zarfında spekülasyonun 600 milyar lirayı geçeceği rahatlıkla söylenebilir.

V) ANKARA ÖRNEĞİ :

1) Ankara şehrinin tarihi gelişimi :

Ankara ve çevresinde yapılan kazılar neticesinde varılan kanaate göre, Ankara tarihten önceki devirlerde meskûn bulunmaktaydı. İlk defa Firigler tarafından kurulduğu sanılıyor. Ankara adının nereden geldiği hususunda birlik ve beraberlik bulunmamaktadır. Ankara kelimesinin manasının nereden geldiği konusunda ileri sürülen fikirlerin sayısı 16 yı bulmuştur. Fakat genel kanaate göre Ankara kelimesinin Grekçe «Anküra» latincece» Ankira» telafuz olunmakta olan ve gemi çapası manasına gelen kelimelerden doğduğudur.

Stratejik mevkiye bulunması sebebiyle tarihte daima önemli bir yer işgal etmiş bulunan Ankara'nın bilhassa Birinci Dünya Savaşından sonra önemi artmış ve memleketin kurtuluşu buradan idare edilmiştir. 27 Aralık 1919 tarihinde Atatürk'ün Ankara'ya gelmesi ile Ankaranın önemi ve stratejik değeri birden bire yükselmiştir. 13 Ekim 1923 yılında başşehir ilân edilmesi ile Ankara'nın önemi o tarihten zamanımıza kadar artarak gelmiştir.

Eski çağlara ait Ankara'nın nüfusu hakkında tutarlı bir tahmine sahip değiliz. 1900 yılında basılan Vilâyet Salnamesinde Ankara'nın nüfusu 32.051 olarak hesaplanmıştır. 1927 yılında yapılan ilk resmi sayıma göre Ankara'nın nüfusu 75.000 olarak bulunmuştur. 1935 yılında yapılan sayım neticesi Ankara nüfusu •% 35 lik bir artış göstermiştir. 1950 - 1955 yılları arasında artış hızı % 37, 1955 - 1980 yılları arasında artış % 24 olarak hesap edilmiştir. 1950 yılında 278,000 olarak hesaplanan Ankara'nın nüfusu 1970 yılında 1.280.000 olmuştur. Bu nüfus artışı tahminlerin çok üstünde gelişmiş, 1928 yılında yapılan imar planı müsabakasında nüfus üzerinde de durulmuş, yapılacak planda Ankara nüfusunun 50 yıl sonunda 250 - 300 bin olarak artacağı nazara alınması istenilmiştir. Müsabaka sonunda kabul edilen imar planı bu nüfus artışına göre yapılmış, halbuki Ankara'nın nüfusu daha 1950 yılında 287 bine ulaşarak yapılan tahminlerin aksine 50 yıl sonra değil 22 yıl sonra tahmini yapılan rakama ulaşmıştır. 50 Yıl sonra tahmin edilen 250 - 300 bin nüfus daha 45 yıl sonra 1.200.000 ne ulaşarak yapılan tahminlerin tutarsızlığını ve anormal artışı ortaya koymuştur. Denebilirki düşülen hataların bir kısmı o günkü tahmin hatalarından doğmuştur.

Başşehir olmasına müsait bir çok şehirlerimiz varken bir orta Anadolu kasabasının başşehir ilân edilmesi, bütün dünyanın gözlerini Ankara'daki çalışmalara çevirmiştir. «Türkler İstanbul dahil başkaları ta

rafından kurulmuş bulunan şehirlerde oturmuşlardır. Ankara Türkler tarafından meydana getirilecek ilk şehirdir.» bir Avusturya'lı diplomat tarafından söylenen bu sözler başkaları tarafından Ankara'nın imarı hakkında hissettikleri merakı göstermesi bakımından ilginçtir. Yalnız hareketlerimizin başkaları tarafından takip edildiği için değil, modern şehircilik prensiplerine göre kurulmuş olan şehirlerin, bir milletin kültürel, sosyal ve ekonomik hayatına getirdiği üstünlükleri takdir edip ona göre hareket etmemiz gerekirdi.

2) Spekülatif faaliyetler ve Ankara Belediyesinin arsa politikası :

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren Ankara'nın başşehir seçilmesinin, bölgesel politika ve İcanadolunun kalkınmasındaki önemi üzerinde çok durulmuştur. Ankara'nın kurulmasında ve imarında Türkiye'de gösterilen imar çalışmalarının en ciddi gösterilmesine rağmen, birçok sorunların önüne geçilememiştir. Bu sorunların en önemlisi Ankara'nın devlet merkezi olması ile beraber artan spekülâtif faaliyetlerdir. Cumhuriyet devrinin başlarında da en kolay zenginleşme, başkalarının emeğine sahip çıkma yollarından biri olan arsa spekülasyonu teşkil etmiştir. Spekülasyonu önlemek, yeni rejimin zenginleşme çabasındaki kadrolarına dur diyebilecek demirden bir yönetimi gerektirmekteydi. Başka alanlarda gösterilen bu tutum bu alanda gösterilememiştir. Ankara'nın planını yapan şehirci JANSEN sormuş «Gazi Paşa'nın bir şehir planını uygulayabilecek idaresi varımdır» Falih Rıfkı'ya göre bu soru Atatürk'ü çok kızdırmıştır. Fakat sonraki gelişmeler bu kızgınlığın yersiz olduğunu göstermiştir.

16.2.1924 yılında kurulan Ankara Şehremaneti 6 yıl sürmüştür. Şehremaneti zamanında Mart 1925 yılında çıkarılmış bulunan 583 sayılı istimlâk kanunu ile kent arazisinin gelişme ve yerleşme kararları açısından istimlâkine gidilmiştir. 583 sayılı kanunun Ankara'nın imarında ve imar tarihimizde büyük önemi vardır, önemi dolayısı ile açıklamakta fayda vardır. Bu kanunun 1 nci maddesi» Merbut harita mucibince Ankara'da tesis ve inşası takarrür eden Yenimahalle'ye muktezi yerlerin dörtte biri sahiplerine bırakılmak suretiyle mütebaki dörtte üçü ve sıhhati umumiye-i beldeyi siyaneten bataklık ve merzağı arazinin tamamı şehremaneti namına istimlâk olunur.» Aynı kanunun 2 nci maddesi «Birinci madde mucibince istimlâk edilecek yerler için rayici nazıra göre tadil görmeyen 1331 senesi iptidasındaki kıymeti mukarrelarını 15 misli değer paha olunur. Ashabı tarafından tasarruf senedi ibraz olunmayan ve tapuca kaydı bulunmayan arazide emlâk kıymeti muteberdir.» hükmünü getirmiştir. Bu kanunda adı geçen Yenimahalle için elimizde kesin istimlâk sınırı

olmamakla beraber, istimlâk sınırının kuzey sınırı Cebeci Caddesi, Ankara - Kırşehir yolunun batısından Maltepe'ye kadar uzanan bir kısım arazi, Güneyde Çankaya sirtlarına yakın alanlar, doğuda Cebeci caddesinin güneyinde kalan dar bir şerit Kâzım Gökalp caddesinin güneydoğusunda kalan bir kısım arazi olmak üzere aşağı yukarı 400 hektar civarındaydı. İstimlâk alanında o tarihte bir dönüm arazinin fiatı azamî 150.— TL idi. Yani ortalama istimlâk bedelinin M2 si 15 kuruşu geçmemektedir. Bunun içinde 500.000 TL istimlâk bedeli ödenmiş bulunmaktadır. Kamu elindeki bu arsalar 583 sayılı kanunun boşlukları yüzünden bürokratlar ve arsa spekülâtörleri tarafından ele geçirilmeye başlanacaktır. 583 sayılı kanunun tatbiki sırasında bulunmuş olan Falih Rıfki Atay şöyle diyor. «583 sayılı kanunla yapılan istimlâkten sonra hepimiz spekülâsyona dalmıştık. Herkes saklayıp ileride satmak üzere arsa edinmek hırsına kapılmıştı. Birçok arsalar spekülâtörlerin eline geçmişti. Bunlar, en başta devlet dairelerinin bir mahallede toplanması fikrine karşı koydular. Çünkü Ankara'da nüfuz ticaretinin ilk kaynağı meselâ Cebeci'de ucuz bir arsa almak ve Maarif Vekâletine Konservatuarı orada yapmaya karar verdirerek arsasını ona satmaktı. Jansen planı devlet dairelerini Atatürk Bulvarı üzerinde topluyordu. Hemen yakınında üç bin memur meskeni için arsalar ayırıyordu. En son bina B. M. Meclisi olacaktı. Devlet daireleri ile üç bin memur meskeninin yapılacağı bölgeyi kamulaştırmaya karar verdik. Başvekil İsmet Paşa bunun için 100.000 TL dan fazla vermem dedi. Devletimiz çok fakirdi. Hepsinin bu para ile alınabilmesi için cadde üzerinde arsaların M2 sine 1 lira koymak lâzımdı. Öyle yaptık. Emniyet anıtının bulunduğu kısımda Atatürk'ün yakın arkadaşları da arsalar edinmişlerdi. Hemen fiata itiraz ettiler. Atatürk'e durumu izah ettik. Arkadaşlarını itiraz etmekten men etti. Böylece arka taraflara doğru fiatlar ine ine bütün sahayı 118.000 TL na devlete mal ettik. Bu sefer meclisteki spekülâsyoncular devlet daireleri bir arada toplanmaz. Bir hava hücumunda hepsi yıkılır gider diye kıyamet kopardılar. Bu meseleyi de Atatürk'e götürdük. Hepsini ayrı ayrı müdafaa edeceğim yerde bir arada müdafaa ederim bundan ne çıkar dedi. Son baltalamada suya düştü. B. M. Meclisinin bugünkü yerini alabilmek için kamulaştırma masrafında 20.000 TL kadar bir şey eklemek lâzımdı. Kabul etmediler. Proje tatbik edilince meclis oraya yapılması lâzım gelmiştir. Fakat yıllar geçtiği için 20.000 TL yerine 2.5 milyon liradan fazla kamulaştırma parası harcamak lâzım gelmiştir.»

Bu arada nüfuz ticaretine devrin kodamanları ve Atatürk'ün yakın arkadaşları sık sık başvurmuşlardır. İmar planları dışında proje uygulamaları yapmışlardır, örneğin iskân adaları içine gelişigüzel ticaret sokma gibi. Falih Rıfki bunun için şöyle diyor «Bir İstanbul Milletvekili kat

kaçırdı. Belediye gözyumdu. İstanbul'da spekülasyoncuların ve arsa vurguncularının prosta oynadığı oyunları Ankara'da yabancı şehircilere oynadılar. Bir dönüm içinde bir kır evi disiplinine göre bir metrekaare arsa fiatının bir liradan karar kıldığını düşünürseniz aynı yerde bitişik dört katlı apartman sistemi ile bu fiat 10 liraya, 20 liraya çıkar. Müsadeyi verenler spekülasyoncular ile ortaklılar. Onun için nerede arsacılar lehine bir plan değişikliği görür, duyarsanız hemen hırsızlığa hükmediniz.»

Profosör Jansen'in Ankara planı Ocak 1932 yılında tasdik edilmiştir. Nüfuzlu kişiler ve arsa spekülâtörleri imar planını zorlamak ve vurgun yapmak için 17.1.1939 tarihinde Jansen'in işine son verdiler. Bu işin Atatürk'ten sonra uygulanması dikkat çekicidir. Eski Ankara'yı da içine alan 1500 hektarlık Ankara Belediyesi hududu 1928 tarih ve 2 - 9864 sayılı kanunla 16.000 hektara çıkarılmış, buna rağmen imar planının kontrolü elden kaçmıştır. 1928 yılında Ankara Belediyesinin elinde takriben 300 hektarlık bulunmaktaydı. Sonradan bazıları üzerine 300 e yakın bina yapılan bu arazinin değeri 700.000 TL dir. Metrekaresi 25 kuruştan az tutmaktadır. 1938 yılından sonra bu arsa ve binalar Belediye giderlerini karşılamak ve arsa spekülasyonunu önlemek için Ankara Belediyesince satılmıştır. Aslında arsaların gelirleri ile belediye bütçesinin carî giderleri karşılanmış ve arsa spekülasyonu hem desteklenmiş ve hem de beslenmiştir. Bugün belediye sınırları içerisinde arazi miktarı 21.000 hektar olup inşa edilmiş alanların genişliği gecekondular dahil 13.000 hektardır. Ankara'nın bu hudutlar içerisinde nüfusu 1.280.000 dir. 1924 yılında 1500 hektar olan Ankara arazisi üzerinde yaşayan nüfus 50.000 civarındaydı. Erzurum - Ankara demiryolu ile Hatip Çayı arasında kalan inşa edilmiş alanların miktarı 350 hektar olduğu düşünülürse, bugüne kadarki büyüme ve doğacak spekülâtif değerin yüksek olacağı aşikârdır. 1924 yılında 350 hektarlık şehir arazisi için en yüksek arsa fiatı 7-8 TL sini geçmiyordu. Bugün 21.000 hektarı bulan Belediye sınırları içinde 1924 yılından bu yana nasıl bir değer artışı olduğu aşikârdır.

Yıllar	Toplam arsa değeri	Alan
1925	38.352.000	21.000 hektar
1953	2.363.800.000	»
1969	43.856.500.000	»

Carî fiatlarla verilen değerleri toptan eşya fiatlarına göre düzeltirsek bile, arsa spekülasyonunun değeri çok yüksek kalmaktadır. Carî fiatlarla 1924 yılından beri 1100 misli, arsa değerleri sabit fiatlarla incele

nirse bile 100 misli mertebesinde. Son 17 senede carî fiatlarla 19 misli yükselen arsa fiatları sabit fiatlarla da 6 misli yükselmiştir. 1924 yılında Ankara’da 21.000 hektarlık alanı kaplayan arsaların ve kırsal toprakların bugünkü değeri, bugün Kızılay’da 1000 M2 lik bir arsanın ve 1953 yılında aynı alanı kaplayan arsa ve kırsal toprakların değeri de gene Kızılay ve Sıhhiye arasındaki 10 hektarlık arsanın değerine eşittir. Önümüzdeki 10 yıl içinde bu artış 100 milyar liraya yükselecektir. 1955 yılına kadar Ulus Meydanı, Çıkrıkçılar yokuşu ve Samanpazarı civarındaki arsalar, Ankara’nın en yüksek fiatlarma sahip olmuştur. Bu denemde Yenişehir ve Bakanlıklarda ancak bazı arsaların değerleri Ulus civarındaki arsaların yarısına yaklaşabiliyordu. Bakanlıkların teşekkülünden ve Kavaklıdere, Gaziosmanpaşa, Çankaya gibi Prestiji yüksek konut mahallelerinin belirmesinden sonra Kızılay ve bakanlıklardaki arsa fiatları astronomik olarak artmıştır.

1955 - 1960 yılları arasında iki bölge arasındaki arsa fiatları dengelenmiştir. 1960 yılından sonra ağırlık tamamen Sıhhiye ve Kızılay, Akay ile civarına kaymıştır. Bugün Kızılay’da en yüksek arsaların M2 si 45.000 TL olduğu halde Ulus’ta en yüksek arsa fiatı 15.000 TL civarındadır.

Ankara’da arsa spekülasyonun önemli bir kısmı kentin merkezindeki alanda olmuştur. Yıldırım Beyazıt ile Çankaya arasında Çankırı Caddesi ve Atatürk Bulvarı ve Dr. Reşit Caddesi olmak üzere Kale, Stadyum, Anıtkabirle Kurtuluş Parkı, Harp Okulu ve Küçükesat arasında ve Kavaklıdere’yi içine alan 860 hektarlık bir arazide daha hassas yapılan bir araştırma ile 1953 yılı 1969 yılı arasındaki değer artışı aşağıda tespit edilmiştir.

Yıllar	Carî fiatlarla arazi değeri	Alan	Toptan fiat endeksi
1953	1.363.800.000	860 Hektar	100
1969	28.597.500.000	860 »	299

Kentin merkezinde 17 sene içinde carî fiatlarla değer artışı 21 misli, sabit fiatlarla 7 misli olmuştur. Kamu yatırımları ve büyük gayretler sonucu meydana getirilen Ankara’ya bugün kimler sahiptir. Bu değer kimlere gitmiştir. Ankara’nın imarı için çıkarılan bir sürü kanuna rağmen bu yağmaya neden hakim olunamamıştır. Ankara Belediyesi arsalarını neden satmaya mecbur olmuştur. Böyle yüksek spekülatif değerlerin teşekkül ettiği yerde bütçesinin büyük kısmı carî harcamalara giden Ankara Belediyesi nasıl imar uygulamayı yapabilir.

3- JANSEN Planı :

Ankara'nın imarı için açılan avam projesini kazanan Prof. Jansen'in imar planı 1351 sayılı kanunun 2 nci maddesi ile tasdik olunmuştur. Prof. Jansen'in planı kabul edildikten sonra kendisi Ocak 1939 tarihine kadar müşavir olarak çalışmış, 9.12.1938 tarih ve 11 sayılı İdare Heyeti Kararı ile 17 Ocak 1939 tarihinde mukavelesinin yenilenmemesi suretiyle işine son verilmiştir. Son verme işleminin gerekçesinde «Prof. Jansen'in İmar Müdürlüğünün bidayeti teşekkülünde vaz ettiği prensipler hemen hiç değişmemiş ve bazı ufak tefek talihvüller vaz ettiği prensipler de yine Prof. Jansen'in muvafakatına iktiran etmiş bulunmaktadır.» denilmektedir. Halbuki işe son verme işlemi bilhassa imar planının tatbikatında zararı olanların baskısı ile olmuştur. Prof. Jansen'in Falih Rıfkı Atay'a söylediği şu sözler «Sizin Valiniz evinizde elektrik arıza yaptığı vakit tesisata el sürmez bir elektrikçi çağırır. Çünkü elektrikte ölüm tehlikesi vardır. Şehircilik bin kat daha fazla ihtisas ister. Bizim çizgilerimiz elektrik telleri gibi adam öldürmediği içinmi işimize karışıyorlar» durumu açık açık izah etmektedir. Jansen'in işine son verme işleminin Atatürk'ün ölümünden sonra olması bu kanaati doğrular niteliktedir.

Prof. Jansen işe başladığı zaman «Arazi spekülasyonunun önünü alıp imar faaliyetinin kuvvetli bir elde temerküz etmesine muafik olduğu takdirde burada şehir imarına misal olabilecek eser vücuda getirilmiş olacaktır» demiştir. Fakat Jansen'in bu isteği maalesef gerçekleşmemiştir.

Arsa spekülasyonu Ankara imarındaki belli başlı muaffakiyetsizliğin sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Ankara'da spekülasyon mamarla yapı nizamsızlığının veya yapı nizamlarındaki eksikliğin bir neticesi değil sebebidir.

1951 yılında Ankara'da iki ay kaldıktan sonra bir rapor veren Sör Ploward Roberts «Belediyenin halen sahip olduğu araziden tek bir metrekaresini hiçbir surette elden çıkarmaması kanaatimce şehir için Kat'i önemi haiz bir zarurettir. Bu tavsiyenin üzerinde ne kadar dursak azdır.»

Yalnız Belediyenin değil, özel idarenin de şehirde yerleri kalmamış olduğunu 1955 Ankara İmar Planı müsabası kazanmış olan mimarların izah raporlarında şöyle ifade ediliyordu. «İmar Komisyonu raporunda bahsedilen birçok küçük tesisler, resmî ve umumî binalar için yer tesbit edilmesinde mahsurlu görülmüştür. Zira şehir iç merkezlerinde ve diğer kesafet peyda sahalarda Belediye ve Özel İdareye ait yerlerin mevcudu kalmamış gibidir.» Mimarlar sözü geçen tesisler, resmî ve umumî binalar için

şimdiden yer tespit edildiği takdirde istimlâkin güçleşeceği veya imkânsız hale geleceği kanaatindedirler. Bahis konusu yerlerin büyük kısmı 583 sayılı kanun gereğince metrekaresi 13 - 15 kuruş gibi cüz'i bedeller mukabilinde Ankara Belediyesinin mülkiyetine geçmiş bulunuyordu. Bugün buraların istimlâkinin güç ve imkânsız olduğu itiraf edilmektedir.

Prof. Jansen'in işine son verilmesinden sonra yapmış olduğu planda sahipsiz kalmış denebilir. Bundan sonra 1954 yılında yeni bir nazım planı hazırlanmış, 1956 yılında tatbik sahasına konulmuştur. 750.000 kişinin ihtiyacına cevap verecek şekilde hazırlatılan bu plan da bilhassa son yıllarda perişan hale getirilmiş bulunmaktadır. Kısa süreli uygulama planlarının hazırlanmaması bu planın garip bir şekil almasına sebep olmuştur.

VI) AKSA SPEKÜLASYONUN ÖNLENMESİ TEDBİRLERİ :

1) Fiatlarm dondurulması :

Arsa fiatlarını dondurmak akla ilk gelen ve tatbiki kolay gibi görünen bir yoldur. Bazı memleketlerde tatbik edilmiştir. Bu tedbirin ancak arsa Batlarının dondurulduğu tarihteki hakiki kıymetlerinin bilinmesi ve satışların kati olarak kontrol altına alınabilmesi halinde iyi netice vermesi beklenebilir. Aksi halde fiatlar donmuş gibi görüldüğü halde, dondurulmuş mesken kiralalarında olduğu gibi farkı el altından ve hava parası olarak alınacaktır.

1941 yılında İngiltere'de Utvatt başkanlığında kurulan komisyonu toprakların kıymetini sabit tutma imkânını aramak, amme için lüzumlu arazinin elde edilmesini mümkün kılmak üzere mevcut yetkilerin tevzû ve tadili ile ilgili konularda tavsiyelerde bulunmak yetkisi verilmiştir. Utvatt başkanlığında kurulan kurul 1942 yılında raporu vermiş, bu rapor halihazır değeri ile imar değerinin birbirinden ayrılması prensibini kabul etmiştir. Yalnız potansiyel imar değeri taşıyan arsa sahiplerini mağdur etmemek için bir defaya mahsus olmak üzere tazminat verilecektir. Böylece bütün arsaların fiatı 31 Mart 1931 tarihindeki rayice göre dondurulmuş bulunmaktadır. 1950 den sonra savaş sonrası hayat hareketlerince imar hareketleri de artmaya başladı. Fakat imar için talep olunan toprakların piyasaya getirilmemesi sebebiyle kâğıt üzerinde toprakların değeri çok düşük fakat gerçekte yüksek fiatlarla satılmaya başlanılmıştır. 1951 yılında iş başına gelen Muhafazakârlar sistemi tümü ile kaldırmışlardır.

Fiatları dondurmak başka ülkelerde de spekülasyonu önlemek için kullanılmış bir vasıta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hollanda'da 9 Mayıs 1940 gününe göre arsa fiatları dondurulmuş ve bu fiatlar üzerinden satış yapılması yasaklanmıştır. Kamulaştırmada ödenen bedel bu dondurulmuş fiatın üzerine çıkamaz.

Norveç'te arsa fiatları 1 Ocak 1940 ile 1 Nisan 1940 arasındaki fiatlarla odndurulmuş bulunmaktadır.

Arsa fiatlarının dondurulması dışında konut ve işyerinin kiralarının dondurulması usulü de uygulanmıştır. Bilhassa enflasyon dönemlerinde kullanılan bir metod olarak görülmektedir.

2 — Vergileme yolu :

Toprak sahiplerine, topluma olan sorumluluklarını hatırlatmak ve bu sorumluluklarının getirdiği vazifelerin ifası konusunda vergileme etkili bir araç olarak görünmektedir. Vergilemenin etkisi çift yönde olmaktadır. Vergi boş duran ya da planda öngörülen biçimde kullanılmayan topraklar üzerinde yapı yapılmasını zorlayıcı nitelikte olabilir. Öte yandan yapıyı özlendirici nitelikte vergiler toprak üzerinde yapı yapmayı teşvik niteliği taşımaktadır.

Yapıyı zorlayıcı nitelikteki vergiler 1658 yılına kadar gitmektedir. O1 tarihte Newamterdan'da meclis boş arsaların imarını aksi halde satışa çıkarmak üzere kente devredilmesini kararlaştırmıştır. Bugün Hollanda'da yapıyı zorlama ve spekülasyonu önleme amacı ile advolorem vergi uygulanmaktadır. Finlandiya'da spekülasyonu önlemek amacı ile evin alındığı tarihten bu yana 10 yıl içerisinde satılması karşısında ağır bir vergi alınmaktadır. 10 yıl sonraki satışlarda bu vergi oranı azalmaktadır.

Öteki bir vergileme yoluda okul, meydan ve benzeri hizmet ve binaların yarattığı değerın geri alınmasıdır. Bazen sadece bunlardan yararlanan bazende şehirdeki tüm toprak sahipleri vergilendirirler. Yapılan işlerin yarattığı değer artışı dikkate alan teoriler yapıldıkça hizmet ve tesisler toprak sahibine net değer artışı sağlar. İtalya'da belediyelere çarşı, okul ve benzeri hizmet ve tesislerden dolayı değeri artan gayrimenkullerde değeri artışının % 15 den çok vergi alınmaz. Almanya'da yol yapımı giderlerinin yarısı yola bakan arsa sahiplerine yükletilmektedir.

20 Haziran 1960 yılında yayınlanan Alman Federal İmar Kanunu meseleyi piyasaya yeteri kadar toprak arzını sağlamak açısından ele alıp çöz

meye çalışmıştır. Bu alanda vergilemeden faydalanma yoluna gidilmiştir. Arsa piyasasının diğer piyasalarla çok az bir ilişkisi bulunmaktadır. Diğer piyasalarda fiati arz ve talep meydana getirmektedir. Daha önce gördüğümüz gibi şehrin büyümesi halinde yeni alanların kent arazisi haline getirme olanakları bu bakımdan sınırlı bulunmaktadır. Bu yüzden arsa piyasasında fiati arz değil talep doğurmaktadır. Bunun dışında çeşitli binalar en uygun yerde yapılacaktır. Her yerde okul, mesken, dükkân yapılamaz. Bunun dışında insan yaşantısı ile sıkı sıkıya bağlı hizmetlerin her yerde aynı hızla götürülmesi imkânsızdır. Bu bakımından zaten sınırlı olan kent toprakları bir takım özelliklerin istenmesi dolayısı ile daha da sınırlı hale gelmektedir. Bunun dışında arsa sahipleri inşaatını toplum ihtiyacı olan en uygun bir zamanda yapmaz. İstedığı fiati buluncaya kadar arsasını boş bırakır. Toprak sahipleri üzerinde fiat düşmesi veya vergi gibi bir baskının olmaması halinde, inşaat zamanını yalnız kendi çıkarlarına göre kestirmekte ve topraklarını dilediği kadar boş bırakmakta hiçbir mahsur görmeyecektir.

Alınan Kanun vaz'ı amacına ulaşmak için yalnız inşaata uygun duruma getirilmiş arsaların sahiplerini yol, lağım masraflarına iştirak ettirmekle kalmamış, arsalarından alınacak vergiyi 4,6 kata yükseltecek hükümler getirmiştir. Değerin binde beşi olan vergiler % 2 ye daha sonraki vergiler belirli bir müddetin geçmesi halinde üzerinde inşaat yapılmamışsa :% 3 e çıkmaktadır. Bu vergiler arsa sahiplerine tazyik ve dolayısı ile vazifesini yapmayı hatırlatacaktır.

Memleketimizde 1961 yılına kadar arsalar ziraat topraklarına benzetilmiş ve her ikisi hakkında da 1837 sayılı Bina ve Arazi Vergisi Kanunu ve diğer ilgili kanunlar uygulanmıştır. 1837 sayılı Bina ve Arazi Vergileri Kanununun meriyete girişi 1931 yılına raslar. Denebilirki bu kadar değişikliğe uğramış kanun yok gibidir. Bu kanun yerine kaim olmak üzere 1970 tarihinde çıkarılmış bulunan Emlâk Vergisi Kanunu binalarda binde 6, arazilerde binde 3, arsalar için 25.000 kadar nüfuslu yerlerde binde 5, yüzbine kadar olan nüfuslu yerlerde binde 8, 100.000 den fazla nüfuslu yerlerde binde on vergi alınacağını vazedmiş bulunmaktadır. Arsaların kıymet takdirlerinin ikinci cihan savaşından önce yapılmış olması, vergi nisbetlerinin spekülâtif faaliyetleri önleyici nitelikte olmayacağı ve rasyonel bir arsa politikası uygulamaya elverişli bulunmayacağı aşikârdır.

3 — Kamu mülkiyeti yolu ile piyasayı düzeltme :

Kent planlamasının başarıya ulaşmasında ve spekülasyonun önlenmesinde topografin kamu idarelerinin elinde bulunmasının önemi büyük

tür. Kamulaştırmanın pahalı olduğu yerlerde ve artan değerin topluma geri verilmesi gerekçesiyle kent topraklarının kamu mülkiyetine geçirilmesi birçok ülkelerde tatbik edilmektedir. Stokholm'u bu konuda örnek olarak göstermiştik. Stokholm şehrinin 19.000 hektarlık kısmı belediyenin mülkiyetindedir. Ektavor'da Esmeral şehrinin topraklarının % 85 i kamu elindedir. Finlandiya ve Avusturya'da belediyenin elinde geniş topraklar vardır. Danimarka'da Kopenhag kentinde bu konuda etkili bir yol izlenmektedir.

Önemli olan nokta kamunun elindeki toprakların kullanılması biçimidir. Bazı ülkelerde özellikle İsveç, Norveç ve Hollanda'da kamunun elindeki topraklar elden çıkarılmamakta uzun süre ile kiraya verilmektedir.

Memleketimizde bilhassa Ankara'da Ankara Belediyesinin elinde bulunan Arsaları şuursuzca satması denebilir ki düşülen hataların en büyüğüdür.

**POLİS - HALK İLİŞKİLERİ VE
POLİSİN TOPLUM HARKINDAKİ DÜŞÜNCESİNİ
TESPİT İÇİN YAPILMIŞ BİR ANKET**

METİN ÖZKINAY
Özlük İşleri Genel Müdürlüğü
Şube Müdürü

PLAN :

POLİS - HALK İLİŞKİLERİ

POLİSİN GÖREVİ VE ÖNEMİ

- a) Klasik görevi
- b) Modern görevi

NEDEN POLİS - HALK İLİŞKİLERİ

Halkla ilişkiler nedir

POLİS - HALK MÜNASEBETLERİ NEDİR

POLİS TEŞKİLÂTI İÇİNDE HALK İLİŞKİLERİ

POLİS - HALK İLİŞKİLERİYLE İLGİLİ PROGRAMLAR

- 1 — Ana sosyal meselelerle ilgili polis - halk ilişkileri programları
- 2 — Sosyal problemlerle ilgili polis - halk ilişkileri programları
- 3 — Polis - halk ilişkilerinde diğer programlar
- 4 — Polis - halk ilişkilerinde basının rolü

Polisin toplum hakkındaki düşüncesi

NETİCE

POLİS - HALK İLİŞKİLERİ

Giriş

Toplumlar yaşayan karmaşık varlıklardır. İyi işleyebilmesi, toplumu meydana getiren unsurların hepsinin sağlıklı olmalarına bağlıdır. Bunu temin için durumu devamlı olarak bilmemiz aksayan tarafları zamanında halletmemiz gerekmektedir. Bu bakımdan devamlı analiz ve araştırmalar yapmamıza lüzum vardır. Bu analiz ve araştırmalar toplumun teneffüz cihazları gibidir.

Polis teşkilâtında toplum içinde bir unsur, bir organizasyondur. Toplum içinde görevi vardır. Bu görevini yaparken fertler ve cemiyetin diğer unsurları ile temasta bulunmak mecburiyetindedir. Polis teşkilâtı cemiyet içinde kendini tecrit edemez. Dışa açık olma mecburiyetindedir. Polis memurunun teşkilât ve diğer müesseseler ve fertler arasındaki ilişkileri devamlı göz önünde bulundurmak gereklidir. Polis memurunun cemiyetin gayesine uygun yetiştirilmesi ve polis teşkilâtının gayesi ile diğer müesseselerin gayelerinin ahenkli olması gereklidir.

Bugün ileri ve ilerlemekte olan cemiyetlerde polisin rolü ve önemi anlaşılmiştir. Polis hakkında kafalardaki eski klasik düşünceler değişmekte sert, kaba polis tipi yerini bilgili, sosyal yönlü ve problemlerin menşesine inebilecek kapasitede, oldukça tahsili, kısaca sosyal işçiye yakın bir polis tipine terk etmektedir.

Bu tarzda yetişmiş bir polis memurunun vatandaş ile teması toplum hadiselerinin çoğunu başlangıçta önler. Bunu da polis - halk ilişkileri temin eder. Dikkatlerimizi bu yöne çevirmeliyiz.

POLİSİN GÖREVİ VE ÖNEMİ

Polis - Halk ilişkilerine girmeden önce polisin görevlerinin ne olması gerektiği hususunda ilgili görüşleri ve münakaşaları kısaca özetliyorum.

Polis adalet cihazı içinde bir unsur, adalet cihazı hükümetin bir bölümü, hükümette cemiyetin bir parçasıdır. Polis bu nizam içinde suçun artmasına sebep olan sosyal şartları yaratmaz veya ortadan kaldıramaz. Onlar tatbik etmek istediklerini yürürlüğe koyamazlar ve yakaladıkları suçlulara cezalarını veremezler. O halde suç, sosyal bir konudur ve suçun önlenmesinin sorumluluğu cemiyetin bütün unsurlarına aittir.

Bu genel fikirden hareket ederek polisin görevlerinin ne olduğunu müzakere edelim.

Polisin görevi çok eskidir ve değişen sosyal ihtiyaçları karşılamak için birçok safhadan geçmiştir. (1)

Biz bu safhaları iki genel bölümde inceleyeceğiz:

- 1 — Klâsik anlamda polisin görevleri
- 2 — Modern anlamda polisin görevleri
- 1 — Klâsik anlamda polisin iki ana görevi vardır.
 - a) Kanunları hakim kılma ve kanunlara itaati temin etme.
 - b) Huzur ve düzeni sağlama

Hepimizin gözleri önünde vazifesini ifa eden polis bu cümleden olmak üzere suçluyu yakalamak ve suç işlenmesini kontrol altına almakla yükümlüdür. Suçun artmasına sebep olan şartlarla meşgul olmaz.

a) Kanunların hakim kılınması ve bunlarla ilgili hizmetler:

Başkalarının zarara sokan şahısları yakalayıp gözaltına almakla gerçekleştirilir. Adli zabıta dediğimiz hizmetler bu cümledendir. Suç işledikten sonra zabıtanın yapmakla yükümlü olduğu görevleri kapsar. (2)

b) Huzur ve düzenin sağlanması ile ilgili olarak:

Bugün cemiyetin gayreti vatandaşın mal ve can emniyetinin sağlanmasıdır. Bunu teminde polis en ön sırayı işgal eder. Bu sebepten polis şahsi emniyeti temin eden şahıstır. Sokakta hür bir şekilde dolaşması, evde huzur içinde oturulması polis faaliyetlerine bağlıdır. Baha ziyade suç işlenmesini önleyen çalışmalar bu neviden faaliyetlerdi. Neyin ve hangi davranışın iyi ve doğru olduğu hususunda mutabakata varmamış kişiler arasında çıkan anlaşmazlıklar, bir sarhoşun etrafı rahatsız etmesi, bir meyhane münakaşası, işsiz güçsüzlerin belirli yerlerde toplanmaları, trafik nizamının yürütülmesi, çeşitli iş yerlerinin geçerli müsaadelerinin olup olmadığının araştırılması bu meyandadır.

Görüldüğü gibi polis birbirinden farklı iki alanda hizmet yapmaktadır. Bunlardan birincisi ceza hukuku alanıdır. Bununla ilgili polisin temel sorumluluğu kanunları ihlal edenlere karşı gerekli işleme başlamaktır.

¹ The Polıçe Heritage in England and America Samuel G. Chapman and T. Eric St. Johnson, sh. 27

² Public Administration Review, vol XXVNI, no 5 september/Oct. 1968 sh. 407

Polisin görev yaptığı ikinci alanın tanımlanması güçtür. Bu görevler polisin cezai yargı sistemine ilişkin sorumlulukların dışında kalan bütün çalışmaları kapsamaktadır.

2 — Modern anlamda polisin vazifeleri:

Polis zamanımızda suçluyu yakalamak ve adalet huzuruna çıkarmak gibi klâsik vazifelerinin dışında kalan birçok meselelere vakit ayırmak durumuyla karşı karşıyadır. Bugün polisin müdahale ettiği hadiselerin çoğu toplumun bünyesi ile yakın ilgisi olan hadiseleri kapsamaktadır. Fakirlik, sınıf farklılıkları, gençlerin huzursuzlukları, gecekondü problemleri, işsizlik, işveren - işçi ihtilâfları gibi.

Demokratik bir cemiyette polis halkın memurudur ve bu sebepten halkın genel düşünce ve murakabesine sadece kanunî manada değil fakat aynı zamanda daha geniş kültürler içindeki düşünce ve inanış temayülleri ile ahenkli bir şekilde cevap vermek mecburiyetindedir. Geçen asrın son yarısında sosyal bünyelerdeki bu gelişmeye uygun olarak polisin vazifeleri ile ilgili anlayışta değişiklik oldu.

19'uncu asrın bırakınız yapsın, bırakınız geçsin felsefesinin temsilcisi olan Protestant Ethic (Protestan Ruhü) bugün yerini iş çevrelerimizde içine alan bütün seviyelerine nüfus eden bir sosyal ruha terk etti. Bu sosyal ruh gençlik suçlarını, işsizliği, şehirlerdeki nüfus patlamalarını ve hatta gelir dağılımındaki eşitsizlikleri çözmekle görevlidir. Genel düşünce bu olunca polisin modern manada vazifesi toplumun zenginlik ve hürriyetine karşı girişilecek her türlü harekete karşı mücadele etmek ve sosyal nizamı koruma oldu.

Bu görüşten hareket edecek olursak polisin klâsik görevlerinin yanında daha bir çok yeni ve karmaşık görevleri ifa ile karşı karşıyadır. Gecekondü mahallelerine suçu önleme, grevlerde, mümayişlerde gerginliği azaltma, emniyetle araba kullanma ve kazaları önleme için tedbirler alma, uyuşturucu madde kullananları arama, toplu olarak karışıklık çıkaranları şiddet kullanarak hadiseyi daha fazla alevlendirecek yerde olayı yatıştırıcı çareler arama gibi. (3)

Polis klasik anlamdaki görevlerinin dışında kendisine tevdi edilmiş sosyal karakterli hizmetleri ifa için vaktinin büyük bir kısmını sarf etmek zorundadır. Kısaca cemiyetin akışına ayak uydurabilmek için polis son derece karışık tabiatlı, güç sosyal davranışlarla ilgili ve siyasî problemler gibi son derece karışık görevler yapmak zorunda kaldı.

³ The Polıçe Task Force Report sh. 13

Polis halk ile tehlike ve tecavüze maruz kaldıkları, kızgın oldukları, korktukları, ümitsiz oldukları, sarhoş oldukları, dehşet saçtıkları, veya pişman oldukları zaman temas ederler. Her polis hareketi bazı hallerde bazı kimselerin haysiyeti, şerefi, veya mahremiyeti veya anayasal haklarına tesir eder. Bugünkü anlayışa göre suç sosyal bir fenomendir ve suçun önlenmesinde cemiyetin bütün müesseseleri sorumludur, Polis bu sebepten bu müesseselerle temas kurmak mecburiyetindedir. (4)

Artan şiddet hareketleri ve her türlü suçlar, şehirlerdeki ayaklanma ölçüsüne varan gösteriler ve yürüyüşler, toplumun az gelirli tabakalarının ve belli ırklara mensup kişilerin yaşadığı şehirlerde karşılaşılan huzursuzluklar ve şiddet hareketleri polisin zamanımızdaki önemini artırmıştır.

Yukarıda izah etmeğe çalıştığım çok büyük problemleri polis ancak uygun vasıtalarla çözebilir. Cemiyetin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için takip edilmesi gerekli yol hakkında iki ana fikir mücadele halindedir.

Benimde şahsen benimsediğim ve müdafaasını yaptığım birinci görüşe göre : Polis sosyal yönlü hizmetleri de ifa etmelidir. Hizmet ettiği farklı ihtiyaçlarına karşı hassas olmalı sorunları daha anlayışlı bir biçimde ele almalı, kargaşalık hallerinde, gösterilerde ve yürüyüşlerde polis gücünü kullanırken çok dikkatli ve ölçülü davranmalıdır. (5)

Bu hizmetin ifasında polisin başarısı halk ile iyi ilişkiler kurması, toplumdan ayrı ve uzak düşmemiş olmasına bağlıdır. (6) Bu görüşü savunanlara göre polis halkın desteğini kazanmak mecburiyetindedir.

ikinci görüş ise :

Polis kanun hakimiyetini temin ve huzurun sağlanması ile ilgili yani suç ile ilgili mevzular dışında asla görevlendirilmemelidir. Şiddet hareketlerini kanunlara karşı olan her türlü davranışları ve alışılmış suçları hukuk dışı olarak vasıflandırılmak ve bunlara karşı sert bir tutum takınılmalıdır. Polis ortaya çıkacak olan yeni suçlara karşı da sert tutum takınılmalıdır.

Polis modern manadaki görevlerini ifa edebilmesi için, toplum ile iyi ilişkiler kurması gereklidir. Toplum içinde polisin itibarının artması, halkın polise yardımcı olmasını temin için ne gibi gayretler sarf edilmesi gerektiği hususlarını anlatmağa çalışacağım.

⁴ The Challenge of Grime sh. 92

⁵ Public Administration Reviewv sh. 417

⁶ Ibid. sh. 395

POLİS - HALK İLİŞKİLERİ

A — Neden Polis - Halk İlişkileri

Halk polise sempati besler ve işbirliği yaparsa kanunların hakimiyeti ve halkın sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek gibi karmaşık görevleri polis mükemmelen yapabilir. Aksi varid olursa polisin hizmet yapması güçleşir.

a) Yurdumuzun birçok bölgelerinde zabıtaya doğru malûmat verilmez ve işbirliği yapılmaz. Halbuki bu gibi yerlerde zabitanın çok daha fazla yardıma ihtiyacı vardır. Halkın yardımı olmaksızın halkın huzurunu koruma ve suç işlenmesini önleme vazifesini gereği şekilde yapamaz. Halkın yardımını temin etmek ise polis - halk ilişkilerinin görevidir.

aa) Kötü münasebetler sadece gerginlik yaratmaz. Polise karşı tehlikeli hareket yaratabilir. Bunun bir araştırma ile tespiti gerekir. Bu incelemede polise hakaret, yaralama ve öldürme olaylarının yıllara göre karşılaştırılması yapılmalıdır.

Polisin hizmet göttürdüğü ile ilişkilerini kuvvetlendirme ihtiyacı bugün memleketin büyük şehirlerinde ve kasabalarında kendini göstermektedir. Polis - Halk ilişkilerinin şehirlerdeki yaşantının karakteri, huzurun sağlanması ve problemlerin hallinde doğrudan doğruya tesiri vardır. Aynı zamanda polis teşkilâtının suçla mücadele kapasitesi polis - halk ilişkileri ile doğru orantılıdır. Kanunların hakim kılınmasında gelişme polis - halk ilişkileri gerçekten gelişmedikçe mümkün olmaz. (7)

ab) Polise karşı düşmanlık veya toplumun belli bir kısmının itimsizliği polis için son derece ciddi sorunlar ortaya koyar. Morali üzerine tesir ederek polisin vazifesinden hoşlanmaması hallerini ortaya koyar.

ac) Kötü polis - halk ilişkileri suç işlenmesini önleme ve suçların yakalanmasında kabiliyeti üzerinde menfi tesir yapar. Bu şartlar altında halk mağdur olsa dahi kanunların ihlâlını polise haber vermez. Şüpheli şahısları ve hadiseleri bildirmekte, gönüllü olarak şahit olmakta, bilgi vermekte isteksiz hareket ederler. Polis işlenen suçları hatırı sayılır derecede çözümlenmesini istiyorsa vatandaşın gelebilecek yardıma önem vermek mecburiyetindedir.

ad) Polise karşı vatandaşın hoşnutsuzluğu polisin saha çalışmalarına tesir eder. Harekete geçmekte isteksiz kalır. Lüzumsuz kuvvet kul

(7) The Polıçe Task Force Report sh. 145

lanma, kötü söz söyleme ve makul olmayan hareketlerde bulunmasına sebep olur. Yetkilerini kullanırken daha az ihtiyatlı olur.

ae) Polis - halk ilişkileri bir çok karışıklıkların kolayca yatışmasını sağlar. Buna karşı makul olmayan polis davranışlarında karışıklıklar çıkar.

Yukarıda maddeler halinde izah ettiğimiz gibi kanunların hakim kılınmasında sarf edilen gayretlerin verimli olmasını temin etmek için polis - halk ilişkileri üzerine eğilmemiz gerekmektedir. Önce halkla ilişkilerin ne olduğu sorusuna cevap verelim :

B — HALKLA İLİŞKİLER NEDİR?

Halkla ilişkiler örgüt ile toplumun karşılıklı çıkarları arasında iki yönlü bir haberleşme ve bilgi alışverişine dayanarak denge sağlama faaliyetidir. Kamuoyunu etkileme ve ondan etkilenme sürecidir.

Halkla ilişkilerin amaçları: Halkla ilişkilerin genel amacı örgüt için iyi niyet, destek ve iyi bir şöhret sağlamaktır. Bu genel amaca hizmet eden daha belirli amaçlar vardır.

- 1 — Halkı aydınlatma, örgütü ve onun benimsediği politikayı benimsetme.
- 2 — Halkta yönetime karşı daha olumlu tavırlar yaratma.
- 3 — Yönetimle olan temaslarında halkın işini kolaylaştırma
- 4 — Alınacak kararların daha isabetli olmasını sağlayacak bilgileri toplumdanda alma.
- 5 — Yasaklar hakkında aydınlatıcı bilgiler vererek vatandaşların yasalara uymasını sağlama.
- 6 — Hizmetlerin görülmesinde halkın işbirliğini sağlama.
- 7 — Yasalarda ve yönetsel usullerdeki aksaklıkların saptanmasında ve giderilmesinde halkın telkin, tavsiye ve şikâyetlerinden yararlanma.

Halkla ilişkileri reklâmcılıkla, propoganda ve duyurma kavramlarıyla karıştırmamak gerekir. (8)

C — POLİS - HALK MÜNASEBETLERİ NEDİR?

Polis - halk ilişkileri bir sanattır. Polisin cemiyetin problemlerini anlaması ve meşgul olması için kabiliyetini geliştirmek gayesi ile yapılan çalışmalardır. Toplumla polisin karşılaştığı güçlükleri göstermesini sağlar. Polis ve toplumun birlikte her iki tarafın problemlerini ahenkli ve işbirliği içinde anlamalarına yardım eder. ⁽⁹⁾

Polis - halk münasebetleri : Cemiyet içinde polisin özel ve resmî kuruluşlara ve şahıslara kendi genel derterinin, ihtiraslarının ve sorumluluklarının neler olduğunu izah etmek suretiyle toplum problemlerini halk ile birlikte müspet programlar yapmak suretiyle halletmesi olarak tanımlanır. Polis - halk ilişkileri sadece program çizen bir mekanizma değildir. O problemin varlığına dikkati çeken bir metotur ve iyi organize edilirse sıhhatli cemiyet davranışları yaratır. ⁽¹⁰⁾

Polis - halk ilişkileri tam manasıyla polis kuvvetlerine mensup polislerle cemiyetin fertleri arasında bir bütün olarak münasebeti kasteder. Bunun şümülüne insan, ırk, amme ve basın münasebetleri girer. Bu münasebetler ferdî ve müşterek polis kuvvetinin her ferdinin hareketi, davranışı, faaliyetine bağlı olarak kötü, farklı ve iyi olabilir. ⁽¹¹⁾

Yapmış olduğum izahattan anlaşılabilceği gibi Polis - halk ilişkilerinde en önemli varlık; fert olarak polis memurunun kendisidir. Polis meselenin temel taşıdır. Polis memuru şahsen bu prensip ve felsefeyi anlamaksızın veya desteklemeksizin polis - halk ilişkileri programları ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın ne kadar iyi planlanırsa planlansın, ne kadar iyi finanse edilirse edilsin başarısızlığa mahkûmdur. ⁽¹²⁾

Şimdi Polis - Halk ilişkilerinin can alıcı noktası olan polis memurunun şahsiyetini izah edeceğim.

Polis - Halk ilişkilerinde polis memurunun önemi ve vasıfları :

Polis - Halk ilişkilerinde aktif rolü, vatandaşla ilk temas kuran Polis memuru oynar. Bu sebepten Polis memurunda özel olarak bazı vasıflar aramak mecburiyetindeyiz. Polis memurundan istediklerimiz neler olmalıdır? Polis memuru ne şekilde hareket etmeli, nelere dikkat etmeli, neleri bilmeliki halk ile temasında nefret yerine sempati kazanabilsin.

9) Polıçe Community Relations, Crises in our time Howard H. Earle, M.S

10) İbid sh. 6

11) Dan G. Puisuit ve Harold B. Hodge'un ders notlarından

12) Polıçe Community Relations, Crises in our time Howad H. Earle M.S. sh. 7

Bu vasıflar toplumların karakterlerine, bir bölgeden diğer bölgeye göre değişen vasıflardır. Bizim burada tespite çalıştığımız genel kaideler olacaktır.

POLİS ÖNCE İNSANI, SONRA CEMİYETİ TANIMALIDIR

a) Polis için insan:

Polis her şeyden önce insan denilen meçhulü öğrenmelidir. İnsanın davranışları, bedenî ve ruhî melekelerine bağlıdır. Bu melekeler ihtiyaçlara göre değişir. İhtiyaçlarda muhit ve çevreye göre değişir. İnsan karakterine tesir eden faktörleri burada izah etmiyeceğim. Polis memurunun bu faktörlerden malûmatı olması gerektiği kanaatini belirterek polis için cemiyet konusuna geçeceğim.

b) Polis için Cemiyet:

Polisin insanı tanınması kadar cemiyeti ve bilhassa cemiyet içindeki müesseseleri de yakından tanınması gereklidir.

Fert doğduğu andan itibaren ailesi, yaşadığı mahallesi, okuduğu okullar, çocukluk ve gençlik arkadaşları ve çalıştığı iş çevresi ile yakından temas kurmak mecburiyetindedir. Fert bu ve bunun gibi müesseselerle devamlı ve karşılıklı münasebette bulunur. Bu münasebetler ferdin sosyal hayatını meydana getirir. C.G. Shaw «Juvenile Delinquency and Urban Areas» adlı eserinde suç ile fizikî çevre arasındaki münasebetlere dikkati çekmektedir. İstatistikî rakamlara dayanarak en yüksek suçluluk oranının kötü çevre şartlarında yaşayanların bölgelerinde olduğunu göstermektedir. William L. VVarner ve Paul S. Lunt yüksek seviyedeki suç oranı ile aşağı sosyal sınıflar arasında bir bağ kurular. Sınıf seviyesini; meşguliyet statüsü, ikâmet yeri, tahsil seviyesi ve ev şartları ile vasıflandırdılar. Suçla en sıkı ilgisi olan konular İktisadî bozukluklardır.

Walter B. Hiller; yüksek suç oranı olan bölgelerde çözülmüş aile veya işsiz, az gelirlili işte çalışan babaların oranının yüksek olduğunu gösterdi.

Zengin ana babalar fakir babalar kadar çocuklarını anlamakta hataya düştüler. Bu gibi ailelerin çocuklarının suç işleme hassaları kolaylıkla gelişebilmektedir. ⁽¹³⁾

(13) The Prevention and Control of Delinquency, Robert McIver sh. 55

İnsan çevresiyle olan münasebetlerini araştıran sayısız araştırma yapılmış ve her çevrenin karakterine uygun bazı gerçekler bulunmuştur. İnsan çevresi ile ilgili suç işleme sebepleri tespit edilince bunların çarelerini de bulmak kolay olmuştur. Bütün bu izahlar uzun araştırmalar neticesinde elde edilmiş gerçeklerdir. İşte bu sebepten kafamızdaki polis mefhumu şekil ve karakter değiştirmek üzeredir. Sert mizaçlı polis tipi yavaş yavaş yerini sosyal hizmet görevlisi polis tipine terk etmektedir. Buraya kadar yaptığım izahları anlayabilecek ruh ve kapasitede polis memurları halkın sempatisini kazanarak klasik ve modern anlamındaki görevlerini en verimli bir şekilde yapabilirler.

Baştanberi izah ettiğim gibi modern toplumlarda modern anlamda polis görevleri son derece muğlak ve cidden ihtisas isteyen sosyal karakterli görevlerdir. Doğrudan doğruya şahsi sorumluluk isteyen bu görev, tabiatı icabı zekâ, tahsil, usul ve erkân, muhakeme kabiliyeti, bedenî cesaret, ruhî istikrar, tarafsızlık ve dürüstlük ister. Bu sebepten polisin işe alınması, denenmesi, terfî, mükâfatlandırılması, eğitimi önem kazanmıştır.

a) İşe Alma:

Bugün Amerika'da poliste aranan tahsil şartı ileri derecede tahsildir. Yüksek tahsil yapılması teşvik edilmektedir. 1964'te International Association of Police Chiefs'in yaptığı bir incelemeye göre; polis idarecilerinin % 33,6 sı yüksek tahsile devam etmiş ve % 9,2 si mezun olmuştur. Bir çok şehir alacakları polis memurunda yüksek tahsil şartı aramağa başlamıştır. Kaliforniya'da 21 polis teşkilâtı asgarî tahsil olarak Kolej mezunu şart koştaktadır.

Hizmet içi eğitim olarak kolejler polise yüksek tahsil derecesinde programlar hazırlamaktadır. 1966 senesinde 134 tane 2 senelik program hazırlandı. Bu gibi programları U.S. Department of Justice (Adliye Bakanlığı) destekler.

b) Karakter Araştırması:

1957 Ağustosun itibaren 1965 Ekim ayına kadar Los Angeles Polis Department'a müracaat edenleri 14 ü yazılı, sözlü imtihanlardan ve sağlık muayenelerinden geçtikleri halde sadece mazilerindeki kusurlarından dolayı reddedilmişlerdir. Bütün polis daireleri adayın mazarisini enine boyuna incelemektedirler. Yetiştirilmiş araştırmacılar okul derecelerini ve suç kayıtlarını tetkik eder. Referans olarak gösterilen veya komşularıyla ve eski ve yeni iş verenlerle mülakat yaparlar.

c) Ruhi İstikrar:

Polisler normal olarak şiddet, sözle hakaret, karşı koyma ve tehlikelerle karşılaşmak durumundadırlar. Ruhlen bu vazifeye uygun olmayan kimseler bu sıkıntılara katlanamazlar. Bunun için fizikî ve ruhi testler yapılır.

d) Deneme Safhası:

Polis memuru bir çok vasıflara sahip olarak seçildikten sonra mesleğe uygun olup olmadıklarının tespiti için denemeğe tabi tutulurlar. Bu da 6 ay ile 2 sene arasında değişir.

ea) Mesleğe girişte eğitim:

Polis aday olarak tespit edildikten sonra sıkı bir eğitimden geçirilir. Los Angeles County Polis Academy'de mesleğe başlayan polisler için 3'er aylık programlar hazırlanmaktadır. Bu programlar polisin fizikî ve sosyal bünyesini geliştirmeye hedef olarak almışlardır. Bir yandan Amerikan deniz piyadelerine uygulanan sert bedenî egzersizler uygulanırken, diğer yandan adayın sosyal yönünü geliştirecek konuları kapsayan bir müfredat programı tatbik edilmektedir. Fizikî egzersizler sebebiyle adayların % 15'i birinci hafta, % 15'i ikinci hafta Halk - polis ilişkileri özellikle programlara alınmaktadır. ⁽¹⁴⁾

eb) Meslek içi eğitim :

Polis memurunu modern anlamda polis görevlerini benimsetmek için meslek içi eğitime tabi tutmak gerekmektedir. Bu eğitim sırasında polis memuruna suçun kontrol edilebileceği inancı aşılanmalıdır. Bu eğitim sırasında nazari, tatbiki, ve müzakereli olmak üzere üç bölümde olmalıdır. Nazari program daha ziyade toplum ve fert psikolojisi ve ruh bilim, münakaşalarda da klasik polis ve modern polis görüşleri, tatbiki kısımda ise suç ve tedavisiyle ilgili müesseseler ele alınmalıdır.

Bu eğitimin sonunda sert polis tipini temsil eden kursiyerlerin tutumlarını değiştirerek sosyal hizmet ifa eden memur karakterine yaklaşmaları sağlanmalıdır.

Buraya kadar Polis - Halk ilişkilerinin temel unsuru olan polisin nasıl seçilmesi ve ne şekilde yetiştirilmesi gerektiği hususunda ana çizgilerle izahatta bulundum. Özetleyecek olursak: Polis - Halk ilişkilerinin iyi olması isteniyorsa polisin hadiseye salt manada el koyması değil, hadisenin sosyal yönüyle sebeplerine ve neticelerine de şurlu bir şekilde sa

(14) The Polıçe, Task Force sh. 120 - 140

hip çıkması gerekmektedir. Bugün Amerika'da bu tip polis yaratılmağa çalışılmaktadır. Gecekondu, Irk ayrılığı, işsizlik, gençlik sorunları ve suçları, uyuşturucu madde kullananlar, halk mümâyişleri, gibi modern çağ problemlerinin sebep ve mücadele usullerini bilmesi bu ikili ilişkilerin iyi olmasını sağlıyor. İstedğimiz tipe uygun bir polis memuruna cemiyetin ihtiyaç duyduğu şartlara göre hareket etmesini sağlarız.

Bu genel prensipleri kavramış polis memuru vatandaşla temasında cemiyetin arzu ettiği davranışı, konuşma tarzını, itimat telkin etmesini ve vatandaşın dileklerini cevaplandırmaktaki usulleri öğrenmesi basit bir mesele haline gelir.

Bu meselenin öneminin anlaşılması ve buna uygun polis memuru yetiştirilmesi meseleyi kökünden halletmektedir. Teşkilât bünyesi içinde polis - halk ilişkilerini yöneten, organize eden bir büronun kurulmasına lüzum vardır.

E — POLİS TEŞKİLATININ İÇİNDE POLİS - HALK İLİŞKİLERİ:

Polis - halk ilişkileri istense de istenmese de polisin bütün faaliyetlerini kapsamakta ve her taşın altından çıkmaktadır. Bu gerçek Amerika'da anlaşılmiş ve polis teşkilât şemalarında Polis müdüründen sonra en önemli yerini almıştır.

Amerika'da polis - halk ilişkileri için polis daireleri özel bürolar kurmuşlar ve bunlarda doğrudan doğruya polis müdürüne bağlı hale getirilmiştir. Bu ilişkilerin başarılı olması her şeyden önce teşkilâtın başındaki amirin bu işe önem vermesine bağlıdır. Bu ilişkileri idare eden büronun yerinin teşkilât şemasında hemen müdürün yanında olmasının sebeplerinden biride budur. Association of Chief of Polıçe ve U.S. Conference of Mayors'un 1964 senesinde yapmış oldukları bir incelemeye göre 165 şehirden 46 sında polis - halk ilişkileri ünitesi vardır.

Polis - halk ilişkileri programlarının başarılı olması için ayrı ünitelere ihtiyaç vardır. Polis - halk ilişkilerinin o kadar çok işi vardır ki bu görevleri mutlaka ihtisas görmüş elemanlar tarafından yapılması gerekir.

Buraya kadar polis - halk ilişkilerinin önemi, ne olduğu, bu ilişkilerde polisin önemi, bu sebepten mesleğe alınması ve yetiştirilmesi, polis - halk ilişkileri bürolarının kurulması gerektiği hakkında bilgi verildi. Şimdi polis - halk ilişkileri ile ilgili programlardan bahsedeceğim.

POLİS - HALK İLİŞKİLERİYLE İLGİLİ PROGRAMLAR

1 — ANA SOSYAL MESELELERLE İLGİLİ P.H.İ. PROGRAMLARI:

Modern cemiyetlerde meydana gelen suçlar cemiyeten karmaşık şartlarından doğarlar. Bunlarla mücadele için hazırlanan programlar çok yüklü olur ve özel itina isterler.

Problemleri konularına göre tek tek ele alarak incelemek ve program yapmak mutlaka çok zor olacaktır. Her problemin diğer problemlerle ilgisi vardır. Bu sebepten bir problem incelenir ve program yapılırken onun başarısına engel olabilecek bütün ciddî engellerle de meşgul olması gerekir.

- a) Gençlik suçları (Juvenile Delinquency)
 - b) Sosyal huzursuzluk ve kargaşalıklar (Social Disorders)
 - c) Uyuşturucu madde kullanma (Narcotic and Drug abuses)
- gibi problemler, zamanımızın yarattığı sosyal problemlerdir.

Modern bir cemiyet için bugün polisi en çok meşgul eden bu problemlerin ana sebepleri olan işsizlik, eğitim noksanlığı, gecekondu bölgeleri, şehirlerde nüfus yoğunluğunun artması, sosyal sınıf farklılıkları ve mesken problemleridir. Bu problemlerin çözülmesi polisin tek başına yapabileceği iş değildir.

Bunlarla mücadele bütün cemiyetin görevidir. Polis mücadelede ilgisi olan bütün kuruluşlarla işbirliği yapmak mecburiyetindedir. Polis ilgisi olan bütün kuruluşlarla işbirliği yapmak mecburiyetindedir. Polis çevreden mahsur kalmamalıdır. Suçun önlenmesi için kurulmuş resmî, özel bütün kuruluşlarla iyi münasebetler kurma onların yardımını temin etmek mecburiyetindedir. Amerika'da gönüllü kuruluşların cemiyet hayatına tesir ve hatta hakimiyetleri gözle görülecek kadar aşikârdır. Bu kuruluşlarla temas ve işbirliği temin etmek gerçekten ihtisas isteyen bir iştir. Polis - halk ilişkilerinde vazifeli mütehasşıs elemanlar bu işi yaparlar.

Halk ilişkileri dairesince bu kayıtların tutulması ve neticelerin değerlendirilmesi çok önemlidir. Ayrıca bu cemiyetlerin yaptıkları faaliyetler, önderlerinin kimler olduğunu bilmekte fayda vardır. Ana meselelerde bu şahıslarla doğrudan doğruya temas polise geniş çapta yardım edilmesi sağlar.

Amerika'da sadece işsizlikle mücadele eden kuruluşların belli başlıları : The Neighbourhood Ycut'n Ccrp, National Association of Manufacturers, Peace Corps and VISTA, Man Power Program, Citizen Action Commission and the Douncil, the Department of labor, the Office of Education in tha Department of Health Education and Welfare, Office of Economic Oppurtunity gibi kuruluşlardır.

Türkiye'de cemiyet faaliyetleri bu kadar geniş olmamakla beraber çevredeki kuruluşlarla bu ruh içinde temasta bulunmak polise mutlaka güç kazandıracaktır.

3 — SOSYAL PROBLEMLERLE İLGİLİ POLİS -HALK İLİŞKİDEKİ PROGRAMLARI:

a) Her polis bölgesinde baskı grubu olabilen veya olamayan çok çeşitli sosyal ve sportif ve diğer gruplar, adli, askerî ve İdarî organlar, iş ve mesleki organizasyonlar, ticaret, sanayi ve ziraat odaları, dinî kuruluşlar vardır. Eu kuruluşların bünyesinde cemiyette itibar sağlamış nüfuslu kimseler vardır. Eu gruplar ve bu şahıslar hakkında gerekli bilgiler toplanmalıdır. Teşekküllerin tesirli üyeleri, vüsati, resmî ve gayrî resmî gayeleri, vazifeleri ve çalışmalarını hakkında bilgiye sahip olmak gerekir. Eu malûmat kiminle ne şekilde ve hangi ölçülerde temas kurulabileceği olanaklarını sağlar. Polisin bu gruplarla işbirliği sağlaması ve toplantılarında hazır bulunması gereklidir. Polis teşkilâtı memurlarını faydeleri neticeler elde edebileceği bu gibi derneklerde aktif rol almalarını teşvik ederler.

b) Gençlerle birlikte çalışmak :

Amerika'da bir çok polis dairesinin muntazam okul programları vardır. Bu programlarda polis memurları kanun uygulayıcılarının görüşlerini okul çocuklarına izah ederler. Amerika'da çocuğun Polisle ilk temasının istenmeyen şartlar altında olmamasına özellikle dikkat edilmektedir. Bunun için ezel programlar hazırlanmaktadır. Teen age suçlarının artması her 8 veya 9'uncu derecedeki okul çocukları için kanun uygulayanlar ve vazifeleri ile ilgili olarak ek mecburî kurslar verilmesine sebep oldu. Bu kurslar öğretmenlik yapabilecek ehliyete sahip polis memurları tarafından verilmelidir. Ders konuları «Polis Tarihi», «trafik cezalarının verilmesinin lüzumu», «Vatandaş ve Kanun» gibi olabilir.

c) Polisin gruplar teşkil etmesi;

Modern çağda karmaşık ve çok sayıdaki polis görevlerini yerine getirebilmek için polis gruplar teşkiline gider. Bu gruplar gençlik topluluklarından ihtiyat organizasyonlarına kadar değişir.

ca) Polis İhtiyat grupları:

Bir çok bölge polis azlığı sebebiyle muvakkat polis memuru olarak sivilleri organize etme yolunu bulmuşlardır. Cemiyette bir çok fert baz sosyal faaliyetlere iştirak etmek isterler. Polis ihtiyat grupları için elbise giydirme, ödeme yapma ve birçok diğer usulleri kullanır. Bunla] hem yardım etmekle ve hem de hizmete sivil bir ruh getirmekle polis halk ilişkilerine yardım etmiş olurlar.

cb) Eğitim grupları:

Bütün Amerika'da görev yapan yeni ve teşvik edici eğitim gruplarının içinde en tipik olanı; Polişe Community Relations Institute'tur ve Department of Polişe and Science and Administration, California State Cöllege, Los Angele and Southern California Polişe Community Relations 'Officers' Assosiation bu programı destekler.

Bu enstitünün ana gayesi Polis - Halk ilişkilerini başarıya ulaştırmak ve yapıcı polis kafası yaratmaktır.

d) Danışma Kurulları:

Polis amiri bir bankacı, bir gazeteci, bir halk münasebetleri, veya reklâm memuru değildir. Bir çok yerde hayata tesirli müesseselerin ileri gelenleri kanunların iyi ve tesirli tatbik edilmesini isterler. Polis - halk ilişkilerini yönünden bu istek bulunmaz bir fırsattır. Halk polisinin meslekî bakımdan iyi organize edilmiş ve ehil ellerde bulunduğuna inanmak ster. Cemiyetin sorumlu kişilerden kurulu istişare kurulları bunu temine gayret ederler. Kanun uygulayıcılarının, problemleri gelişmeden tehlike teşkil etmeden el koyması örnek olarak gösterilebilir. Küçük ve önemsiz sıkıntılar zamanında önlenmezse müşğül durumlara ve nihayet trizlere yol açabilir.

Problem büyümeden niçin müdahale edilmesin? Danışma gruplarını ön temasları polis daireleri için ön çalışmayı temin etmelidir. «The hresident's Grime Commission; Polisin cemiyetten tecrid edilmemesi gerektiğini ve bunu temin için halk danışma kurullarını tavsiye etmekteir.

e) Gençlik Grupları :

Polis gençlik gruplarıyla iş birliğini kabul etmek mecburiyetindeir. Bu gruplardan önemlileri «Boy Scouts» dır. Gençlik gruplarıyla polisin iş birliği yaptığı en mükemmel örnek Los Angeles Polis Department'in Law Enforcement Scout programıdır. Bu programla gençleri

meslek olarak polisliği seşmelerini teşvik etmektedir ve onlara vatandaş olarak sorumluluklarını oğretir.

f) Grup liderlerini bir araya getirme programı:

Bu programla polis liderlerini ve cemiyetin çeşitli kuvvet merkezlerinin liderleri bir araya toplanır. Toplantı yeri önemlidir. Önemli ve sistemli bir şekilde hazırlanmış programlar bu münasebetlerin tesisine gayret etmektedir. Bir çok müesseseler faal ve muntazam bir şekilde önerileriyle polis - halk ilişkileri konferanslarında hazır bulunurlar. Polis o cemiyetin ileri gelenleriyle yapılacak muntazam ve yapıcı toplantılar için sarf edilen gayretlere daima kulak vermelidir. (1)

Görüldüğü gibi polis - halk ilişkileri yaşayan, canlı ve mahallî ilişkilerdir. Her bölge kendi bölgesinin problemlerini tespit etmeli ve özel çözüm yolları bulmalıdır. Bu çözüm yolları tecrid edilmiş polis teşkilâtınca bulunması mümkün değildir. Polis cemiyetin bir bölümüdür. Ve diğer bölümlerle sıkı iş birliği ve temasta bulunma mecburiyetindedir. Bu da görüldüğü gibi polis - halk ilişkileriyle mümkündür.

3 — POLİS - HALK İLİŞKİLERİNDE DİĞER PROGRAMLAR:

a) Fotoğraf hizmeti:

Fotoğraf halk münasebetlerine yön veren iyi bir amme hizmetidir. Polis - halk ilişkilerinde fotoğraf hizmeti devamlı veya muvakkat olur. Bu görevle vazifelendirilmiş ehliyetli ve kabiliyetli polis memurunun eğitimden getirilmesi gereklidir.

b) Teşhir:

Polise karşı olan düşünceyi müspetleştirmek için polis dairelerinin bir teşhir tablosu veya sergi açma faaliyetlerinde bulunmaları gerekir.

c) Konuşmacılar bürosu:

Çeşitli gruplar konuşmacı isteğinde bulunurlar. Bazı gruplar polisler tarafından hazırlanmış uygun ve müspet programlardan istifade etmeği isterler. Konuşmacılar bürosunun düşünçesi «En iyi elemanın gönderilmesidir».

d) Turlar:

Polis dairelerine talebe ve diğer meraklı gruplar veya şahısları ziyarette bulunurlar. Bu iyi bir fırsattır. Polise temin edilmiş imkânların iyi

(1) Dan G. Pursuit ve Harold S. Hodge'un ders notlarından

korunmuş ve gezdiricinin bilgili ve cana yakın olması gerekir. Gezme imkânının mümkün olduğunu halka müsait vasıtalarla duyurmalıdır.

4 — POLİS - HALK İLİŞKİLERİMDE BASININ ROLÜ:

Toplum ilişkilerinde muhakkakki en önemli saha basınla olan ilişkilerdir. Halkın büyük çoğunluğu basının vermiş olduğu haberlerle daima temas halindedir. Polis faaliyetleri de devamlı ve hatırı sayılır derecede basının haber kaynaklarını temin ederler.

Toplum haberleşmesinin tarihi geçen yüz yılda köklü değişikliklere uğradı. Bir kaç sene öncesine kadar gazete çabuk haber veren bir vasıta olarak kabul ediliyordu. Telefon ve telgraf bugün çok değişikliklere uğradı. Ana değişiklik radyonun ve daha sonra televizyonun piyasaya arzı ile oldu. İkinci Dünya Savaşından beri gazete endüstrisinin gelişmesi de şayanı dikkattir. Bugün Amerika'da 1700 günlük gazete vardır. En önemli nokta halk çok cepheli ve tahsillidir. Aynı zamanda eskisinden çok gazete haberlerine düşkündür.

Halk için polisin ana ve normal faaliyetleri ile ilgili haberlerin ana kaynağı bir kaç senesine kadar sadece gazeteler idi. Radyo ve televizyon bu gerçeği değiştirdiler. Şimdi bunlar vuku bulmakta olan bir hadiseyi anında aksettirme gücüne sahiptirler. Polis dairesi bu gerçekleri bilmelidirler. Daire amirinin aleni bir şekilde geliştirilmiş haber verme siyaseti olması akıllıca bir iştir. Bütün gazete servislerine olduğu kadar daire mensuplarına da sunulan bilgilerin yazılı ve her zaman temin edilebilir olması lâzımdır.

a) **Haber verme usulleri:**

Basma verilecek haber çeşitleri üç grupta toplanır:

- 1 — Taze ve canlı haberler: banka soygunu, cinayet, adam kaçırma, gibi.
- 2 — Gayri resmî haberler veya yazılı haberleşme: Bu gibi haberlerde zamanın önemi yoktur. Polis adayı alma, araba kullananları uyarma gibi.
- 3 — Özellik arzeden haberler: Özellik arzeden bir hadise bir muhabirin özel alakasından doğabilir.

b) **Haber vermede sorumluluk:**

Ana meselelerde basma haber vermede nihai sorumluluk Polis müdürüne veya polis şefine ait olmalıdır. Küçük dairelerde polis şefi veya

yardımcısı haber verir. Diğer büyük daireler ise basın bürolarına sahiptir. Los Angeles News Service gibi merkezî bir yerdeki büro polis daireleri için muhteşem bir imkândır. Bütün Amerika'yı kapsayan esasa dayalı bir tarzda vazife ifa edebilecek kapasitededir. Associated Press ve United Press hatırı sayılır derecede yardımda bulundu.

c) Cana yakın bir basın yaratma :

Polise yakın bir basın temin edebilmek için her zaman iyi yetiştirilmiş, müessir ve itimad edilebilir polis kuvvetine ihtiyaç vardır. Bu münasebetlerin sağlam temeller üzerine kurulmasında başlıca rolü oynar. Hiç bir polis dairesi hadiseleri ele almakta ve başarılı faaliyetlerde bulunmadıkça basınla iyi ilişkiler kuramaz.

Polis müdürü ve Basın : Polis müdürü ve onun polis - halk ilişkiler şefi çeşitli basın kuruluşlarını makul sebeplerle ve muntazam fasıllarla ziyaret etmelidirler. Buna karşılık olmak üzere basın mensuplarını muntazam aralıklarla polisin arazide çalışmasına iştiraklerini temin için davet etmelidirler. Bu basma polisin karşılaştıkları güçlükleri öğrenmelerine yardım eder.

Şahsi münasebetler : Bütün polis memurlarının basın mensuplarıyla şahsi temasları olur. Amirin basınla iyi münasebetleri polis memurlarına da örnek olur. Muhabirlere karnı dost ve tarafsız muamele yapmalarını sağlar. Sadece dudak hizmeti kâfi değildir. Polis dairesinden basın evi sahiplerine ve naşirlere özellikle arzeden bir hadiseyi yansıtmalarından dolayı yazılı teşekkür iyi ve sağlam münasebetler yaratır. Sebepsiz yazılacak bu mahiyetteki yazılar ise aksi tesir yaratır.

d) Basın odalar; ve basın bültenleri :

Basın konferansları tarihi önceden tespit edilmiş basınla yapılan toplantılardır. Bu programlar; aylık, hastalık veya önemli bir meselede çağrıda bulunularak yapılabilir. Basın toplantısına çok iyi hazırlanmalıdır. Her an kritik bir soru sorulabilir. Amerika'da polis kendini her zaman basının ilgilenebileceği bir konuyla meşgul olduğu ihtimaline göre hareket etmelidir. Bu gibi bir hadiseyle karşılaşma ya bir muhabirin defter kalemi veya bugün olduğu gibi ses alıcı veya sesli çeken televizyon kamerası olabilir. Bu gibi hallerde sorulara cevap vermek önceden eğitimi gerektiren bir husustur. (2)

İzah edildiği gibi polis - halk ilişkilerinin iyi olması için polis - basın ilişkilerine ihtimam göstermek gerektir. Basın ile iyi ilişkiler polisin halk

içinde itibarını artırır. Buda Polis - halk ilişkilerinin iyi olmasına geniş çapta yardım eder. GAYE : Polis Halk ilişkilerinin iyi olmasıdır.

Halk İlişkileri açısından Polisin toplum hakkındaki düşüncesi :

Polis - Halk ilişkilerinin durumunu tespit edebilmemiz için polisin temasta bulunduğu fertler, müesseseler ve toplumun karşılıklı olarak birbirleri hakkındaki düşünce ve kanaatlerini bilmemiz gerekmektedir. Polis toplum hakkında ne düşünüyor, toplum polis hakkında ne düşünüyor. Bu incelememizde polisin toplum hakkında ne düşündüğünü bulmağa gayret edeceğiz.

Bunu tespit edebilmek için Ankara'da 291 polis memur ve amirine anket tatbik edilmiş, ayrıca birçoğu ile mülakat yapılmıştır. Mesleği, ailesi, arkadaşları, temasta bulunduğu şahıslar ve genel olarak toplum hakkında düşüncelerini tespit edebileceğimiz 22 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların değerlendirilmesi sosyal, İktisadî ve siyasî görüş açılarına göre değişmesini normal karşılamak gerekir. Bu sebepten değerlendirmeler daha ziyade genel olarak yapılmıştır. Yapılan mülakatların tesiri altında kalınmıştır. Detayına inilerek yapılacak değerlendirmeler okuyucuya bırakılmıştır.

Polis - Halk ilişkilerinin tespitinin sadece böyle bir genel araştırma ile mümkün olamayacağıma müdrükiz. Yapılan iş bu gibi çalışmaların başlamasını temin temennisi içindir.

Sorularımızı beş grup içinde topladık :

- A — Polisin mesleği hakkındaki düşünceleri,
- B — Ailesi hakkındaki düşünceleri,
- C — Arkadaşları hakkındaki düşünceleri,
- D — İş icabı temasta bulunduğu kimseler hakkındaki düşünceleri,
- E — İnsanlar ve toplum hakkındaki düşünceleri,

A — Polisin mesleği hakkındaki düşünceleri:

1 — Polisin vatandaş ile münasebetinde karşılaştığı güçlüklerin sizce sebepleri nelerdir?

	İlk (29)	Orta (193)	Lise (33)	Yük (36)	Toplam
Gereği kadar tahsili olmaması	11	75	12	26	124
Halk ilişkiler eğitiminden geçmemesi	16	110	14	22	162
Vatandaşın polisi vazife dışı müdahaleye zorlaması	3	54	7	13	77
Vatandaşa polisin kötü muamele yaptığı hk. da kanaat olması		62	12	16	80
Politikacı ve nüfuslu şahısların tarafsız görev yapmalarını engellemeleri	16	119	21	24	180
Vatandaşın mevcut nizama karşı saygısı olmaması	21	75	13	11	112

Görüldüğü gibi her tahsil seviyesindeki polis memuru politikacı ve nüfuslu şahıslardan yakınmaktadır. Halk ilişkilerini öğreten bir eğitim noksanlığını hissetmektedir. Yüksek tahsil yapmış polisler ise polisin yeteri kadar tahsil yapmadığından yakınmaktadırlar. İlk okul tahsili yapmış polisler ise vatandaşın nizama karşı saygısız olmasından yakınmaktadırlar. Polisin halka kötü muamele yaptığı fikrine iştirak edilmemektedir.

2 — Aynı tahsil seviyesine göre polisin durumu nasıldır?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Hepsinin durumu iyi	1	15	5	3	24
Ekserisinin durumu iyi	5	62	7	18	92
Pek azının durumu iyi	18	94	16	11	139
Hiç birinin değil	4	16	4	1	25

Polis memuru olarak durumundan memnun görülmemektedir. Değerlendirmeyi yaparken hepsinin durumu iyiye : — 3, Ekserisinin duru-

mu iyiye : — 2, pek azmin durumu iyiye: 1, hiç birinin durumu iyi değil : 2 puan verildi. Yüksek tahsillilerin % 90'ı, Orta tahsillilerin % 60,'ı ve lise tahsillilerin % 54'ü durumlarından memnun görülmemektedir.

3 — Çalışma şartları nasıldır?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Yorucu	21	116	18	22	167
İtibarsız	5	57	15	10	87
Gece çalışma mecburiyeti	11	57	12	11	81
Tehlikeli	11	61	6	15	93
Fazla mesai	17	139	25	25	206

Görüldüğü gibi fazla mesai ve hakkında genel kanaat görevin yoruculuğu mevcuttur.

4 — Elbiseden neden memnun değiller?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Kumaşı kalitesiz	21	169	32	26	248
Rengi kötü	13	61	11	13	98
Şekli hoş değil	10	47	11	13	82
Rahat değil	12	90	14	6	118

Elbisenin kumaşının kalitesiz olduğundan fikir birliği içindedirler, sorulmadığı halde 83 kişi palaskanın yerinin iyi olmadığını belirtmişlerdir. Polis elbisesiyle yani dış görünüşüyle bıraktığı intiba çok ehemmiyetlidir. Her şeyden evvel polisin sevip giyebileceği bir elbiseyi temin etmek bizim en önemli ve yerine getirilmesi en kolay ödevimizdir.

5 — Aynı parayı alabileceğiniz bir iş bulsanız mesleğinizi değiştirir misiniz?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Mutlaka değiştiririm	4	15	18	3	40
Değiştiririm		12	14	5	31
Düşünürüm	9	69	12	16	106
Değiştirmem	13	90	25	9	134

Mutlaka deęiřtiririm'e —3, deęiřtiririm'e —2, dūřtünürüm'e •—1, deęiřtirmem'e 1 puan verirsek % 68'i meslekten memnun olmadıkları görölür.

Bu incelememizde polis in mesleğinden pek memnun olmadığı görölmektedir. Memnuniyetsizlikleri ise; fazla mesai, yorucu çalışma, kalitesiz elbise ve nüfuslu şahışların baskısı gibi sebeplerden gelmektedir. Polisin meslek i problemleri halledilmedikçe polisten modern manada görev beklemek iyimserlik olur.

B — Polisin ailesi ile ilgili dūřünceleri:

6 — İnsanlar evdeki rahatlarını hiç bir yerde bulamazlar.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	15	75	14	10	109
Doğru	8	82	12	13	115
Olabilir	2	13	2	8	23
Yanlış	2	15	14	4	23
Çok yanlış	1	5	5		

Çok doęruya 3, doęruya 2, olabilire 1, yanlıřa — 2, çok yanlıřa — 3 puan verdięimizde Türk polisinin ailesine dūřkün evine baęlı bir insan olarak görürüz.

C — Polisin arkadařları hakkındaki dūřünceleri :

7 — Vazife ile ilgili olmayan meseleleri arkadaşlarla müzakere etmelidir.

	ilk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	6	42	10	8	66
Doğru	7	81	11	16	115
Olabilir	10	31	10	6	57
Yanlış	4	14	2	2	20
Çok yanlış	1	12	1	3	17

Aynı puanlarla değerlendirdiğimiz vakit Türk polisinin arkadaş canlısı olduğunu görürüz.

8 — İnsanlarla anlaşmak kolaydır.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	5	22	5		32
Doğru	11	74	7	12	104
Olabilir	7	51	10	12	80
Yanlış	6	40	8	10	64
Çok yanlış	1	3	2	1	7

Aynı puanlarla değerlendirdiğimiz vakit Türk polisinin insanlara karşı sevgisi olduğu ortaya çıkar.

9 — Gerçek arkadaşları her zaman bulmak mümkündür.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	4	12	3		19
Doğru	8	36	5	6	55
Olabilir	7	42	5	7	61
Yanlış	8	82	15	22	127
Çok yanlış	3	18	5	2	28

Aynı puanlarla değerlendirirsek gerçek arkadaşın bulunamayacağı kanaati hakimdir. İnsanları ve arkadaşlarını seven Türk polisi aynı zamanda gerçekçi olarak karşımıza çıkmaktadır.

D — Temasta bulunduğu şahıslar hakkında düşüncesi:

10 — Gayri meşru kazanç temin edenlerin polise karşı davranışları nasıldır?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Sayıldır	2	30	3	1	36
Az sayılı	1	7	3		11
Sahte bir tarzda hürmet ed.	16	143	22	31	212
Menfaat teminine gayret ed.	6	43	7	18	80
Menfaat temin edenler		10	1	10	21
Polisin adamı olarak tanınmağa gayret ederler	8	79	13	8	108
Polisi elde etmek için her çareye başvururlar	6	92	13	7	118
Korkarlar		34	3	11	48

Görüldüğü gibi Türk polisi gerçeği bilmektedir. Bu gibi şahısların gösterdikleri saygının sahte bir saygı olduğunu büyük çoğunlukla bilmektedirler.

11 — Hayatlarını alın teriyle kazanan vatandaşları polise karşı tutumu nasıldır?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Samimi olarak hürmet ed.	15	148	16	24	188
Az sayılıdırlar	6	12	2	6	26
Hürmetleri sahtedir	2	3		1	6
İlgisizdirler	8	33	4	9	54
Çekinirler	4	37	16	7	64

Bu soruya normal olarak beklenen cevap vatandaşın polise samimi olarak hürmet etmesidir. Buna 1 puan, hürmete — 2 puan, diğer cevaplara 1'er puan verdiğimizizde % 54 olumlu cevap alınmıştır. Bu şartlar altında oldukça iyi bir netice sayılır. Sahte bir şekilde hürmet ederlere verilen cevap sadece % 3 nispetindedir. Polis bu tip vatandaşla iyi münasebet kurmağa hazır vaziyettedir.

12 — Politikacıların ve nüfuz sahibi kimselerin polise karşı tutum ve davranışları nasıldır?

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Saygılıdır	6	17	1	1	25
Az sayılıdır	3	15	3	10	31
İlgisizdirler	5	44	11	16	76
Küçük görürler	19	137	23	11	190
Para ile herşey yapılıır Zannederler	14	118	15	13	160

Verilen cevapları ne şekilde değerlendirecek değerlendirelim, nüfuzlu şahıslar ile polis arasında ciddi huzursuzluk vardır.

13 — Şoförlerin polise karşı davranışları nasıldır

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok saygılıdırlar	1	3			4
Saygılıdırlar	8	22	2	4	34
Az, sayılıdırlar	4	12	8	5	29
Laubali	17	91	19	13	140
Ceza yazmalarına tahammül edemezler	12	86	13	18	129
Menfaat temini için gayret sarf edeler	5	42	6	3	56
Menfaat temin etmek için ceza yazdıklarına inanır.		40	4	9	53
Kızarlar	6	50	6	10	72

Gördüğümüz gibi polislerle şoförlerin arası pek iç açıcı değildir.

14 — Hakimler kararlarını peşin hükümlere göre verirler.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru		14	4		
Doğru	3	34	7	7	51
Olabüir	7	36	8	9	60
Yanlış	16	77	10	13	116
Çok yanlış	1	22	3	5	31

Çok doğruya — 3, doğruya -2, olabile 1, yanlış 2, çok yanlış 3 puan verecek olursak polislerin genel olarak hakimlere güvendiklerini görürüz.

15 — Savcılar genel olarak polisleri iyi davranmazlar.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	2	22	3	4	31
Doğru	8	40	8	7	63
Olabüir	7	53	9	9	78
Yanlış	8	54	10	14	86
Çok yanlış	2	15	2	1	20

Aynı puanları verdiğimizde savcılarla polislerin münasebetlerini gözden geçirmekte fayda beklenebilir.

16 — Hükümet tabiileri genel olarak polislere iyi davranmazlar.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	1	11	2	1	15
Doğru	6	32	5	5	48
Olabilir	11	51	10	10	82
Yanlış	10	81	12	19	122
Çok yanlış	1	12	3		16

Aynı puanlarla değerlendirecek olursak hükümet tabiileriyle polis arasındaki münasebetin normal olduğu görülür.

E — Polisin insanlar ve toplum hakkındaki genel görüşleri :

17 — İnsanlar sadece makul gözükken kanunlara itaat etmelidirler.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	8	35	8	8	59
Doğru	11	35	8	5	59
Olabilir	1	- 25	2 -	6	34
Yanlış	5	48	7	11	71
Çok yanlış	5	37	9	5	56

Bu sorunun değerlendirilmesi görüş açılarına göre değişik olabilir. Katı yönlü olanlar için çok doğruyu -f 3, doğruyu + 2, olabilir + 1, yanlış — 2, çok yanlış — 3 olarak değerlendirirler. Bunlara göre polislerin % 51,5'i olumludur. Aksini savunanlara göre ise >%, 49,5'i olumludur. Kanunlara karşı itaat derecesini tespitte sertlik le yumuşaklık arasında kararsızlık sezilmektedir. Tahsil seviyesi yükseldikçe katılık kendini yavaş yavaş yumuşaklığa bırakmaktadır.

18 — Bugünün genci istikbalden çok şey bekliyor.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok doğru	6	26	4	3	39
Doğru	11	57	5	26	99
Olabilir	7	44	5	4	60
Yanlış	2	27	15	7	51
Çok yanlış	4	5	5	5 :	19

Değerlendirmeyi yukarıdaki puanlara göre yaparsak; sertlik taraftarlarına göre polisin % 71'i gençlere karşı davranışları iyidir. Aksi görüşü savunanlara göre ise polisin % 29'u gençlere karşı makul hareket etmektedir.

19 — Polis iyi çalışırsa bir ölçüde suç işlenmesine engel olur.

	İlk	Orta	Lise Yüksek	Toplam
Çok doğru	17	80	12 7	108
Doğru	8	82	14 22	126
Olabilir	3	14	3 4	24
Yanlış		4	2 2	8
Çok yanlış		1		1

Ne şekilde değerlendirirsek değerlendirelim neticede ,% 95'i mesleğine bağlı bağlı güven duymaktadırlar.

20 — Aç insanın hırsızlık yapmağa hakkı vardır.

	İlk	Orta	Lise Yüksek	Toplam
Çok doğru	1	11	2	14
Doğru		20	5 3	28
Olabilir	6	28	9 7	50
Yanlış	11	74	10 14	109
Çok yanlış	7	55	7 5	75

Sertlik taraftarlarına göre polisin % 77'si suçluya karşı uygun hareket ediyorlar. Sosyal dengeye bağlı, nizama karşı gelinmesine tahammülleri yoktur.

21 — Suçun ana sebepleri cemiyetin sosyal, ekonomik ve siyasî bünyesinin derinliklerinde yatar.

	İlk	Orta	Lise Yüksek	Toplam
Çok doğru	10	69	15 14	98
Doğru	11	94	14 18	137
Olabilir	4	17	2 2	25
Yanlış	3	10	1 1	15
Çok yanlış	2	2		4

Cevap vermesi ve değerlendirilmesi oldukça zor bir soru. Yaptığım mülâkatlardan da elde ettiğim bilgilere ve bu sorunun değerlendirme neticesine göre Türk polisi cemiyetin meselelerini düşünen, sosyal yönü kuvvetli şahsiyettir.

22 — Polis - Halk ilişkileri nasıldır.

	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Toplam
Çok iyi	1				1
İyi	5	32	1	2	40
Orta	12	110	22	16	160
Kötü	7	32	7	9	55
Çok kötü	3	19	5	3	31

Genel neticeyi tespit için sorulan bu sorunun değerlendirilmesi diğer soruların değerlendirilmesinin bir hülasası olacağı tabiidir.

Çok iyiyi 3, iyiyi 2, ortayı 1, kötüyü — 2, çok kötüyü — 3 olarak puanlarsak % 54'ü olumludur. Eğer ortayı — 1 olarak değerlendirirsek durumun iç açıcı olmadığını görürüz. Her halükarda Polise göre Polis - Halk ilişkileri istenen seviyede değildir.

NETİCE :

291 polis memur ve amirinin 29'ü ilk okul, 193'ü orta okul, 33'ü lise ve 36'sı yüksek tahsil yapmıştır.

Sorulan sorulara hayret edilecek kadar samimi cevaplar verilmiştir. Oldukça güç şartlar altında görev yapan polis memuru; ailesine düşkün, insanlara karşı sevgiyle dolu, arkadaş canlısı ve vatandaşla işbirliğine hazin, amirlerine ve temasta bulunduğu meslek dışı yüksek pozisyonundaki memurlara karşı saygılıdır.

Nüfuslu kimseler, gayri meşru kazanç temin edenler ve şoförlere karşı antipatileri olmasını normal karşılamak gerekir.

Cemiyet hakkındaki düşüncelerinde bir istikrar görememekteyiz. Ben bunu bugüne kadar polise gerçekçi bir yön verme politikamız olmamasına bağlıyorum. Bugün Türk polisi memlekete en iyi bir şekilde hizmet etmek için hazır olduğunu adeta haykırıyor. Meslekî problemlerimi

halledin, gösterilecek istikamette eğitim vatandaşa en iyi şekilde hizmet edeceğim diyor.

Bu incelemeden edindiğim netice budur. Görüldüğü gibi buda Dünyanın hiç bir devletine nasib olmayacak talihtir. Türk polisi sosyal görüşü geniş, kısacası modern polis kavramına en yakın bir ferttir. Sözümü iftiharla, göğsüm kabarak bağlıyorum. Bugün Amerika Birleşik Devletlerinde Türk Polisinin düşünce kapasitesinde polis yetiştirebilmek için büyük gayretler sarfedilmektedir. Buna rağmen Türk polisinin Polis - Halk ilişkileri yönünden sahip olduğu kapasiteye ulaşamamışlar ve ulaşmaları da mümkün olamayacaktır.

Hali hazır durumdan istifade etmek suretiyle Türk polisinden elde edilen randımanı artırmamız mümkündür. Fırsatlar kaçmadan faaliyetlerimizi bu yöne, yani Polis - Halk ilişkilerini geliştirme yönüne çevirmeliyiz.

*KADRO SORUNLARI***YAZAN : MARCEAU LONG**

Fransa Kamu İdaresi
ve Personeli Genel Müdürü

ÇEVİREN : YUSUF ÖZTÜRK

Devlet Personel Dairesi Uzmanı

Bu bölümde şu konuları inceleyeceğiz :

- Personel sayısının ihtiyaçlara uydurulması, piyasa sorunu,
- İş piyasası üzerinde idarenin özel yeri ve özellikle idarenin isteyerek veya istemiyerek oynadığı düzenleme rolü,
- Memurların görev şartları, coğrafi hareket, mesleki hareket, çalışma rejimi.

I - PERSONEL SAYISININ İHTİYAÇLARA UYDURULMASI

Devlet, personel sayısını nasıl tesbit eder İhtiyaçlarını nasıl değerlendirir ve onları kadroya nasıl çevirir?

Gerçekten, Devlet kadar önemli bir işverenin köklü bir personel sayısı politikası olmalıdır; yukarıda verdiğimiz rakamları hatırlıyor musunuz? Sadece kamu kesiminde, faal nüfusun % 7 sinin üzerinde çalışıyoruz, yılda 50 - 60 bin kadar personel alınıyor. Bu ihtiyaçlar, her teşebbüsteki ihtiyaçlar gibi, sabit değildir; Devlet kuruluşlarına muhakkak etki yapan ekonomik ve sosyal gelişim personel ihtiyacının artışını, tekniğin ve İdarî bünyelerin değişmesini de gerektirir; fakat, aksine bazı verimlilik ilerlemeleri nedeniyle, bu ihtiyaçları azaltabilir; fiyat yükselmesi ve azalması etkenleri gibi bütün bu kıstaslar ihtiyaçların tahmininde dikkate alınmalıdır. Devlet, personel sayısı ihtiyaçlarını nasıl tahmin ediyor, personel sayısını nasıl tesbit ediyor ve ne sonuç elde ediyor?

Önce ihtiyaçların tahminini inceliyeceğiz : tahmin politikası ve tahminin amaçları. Daha sonra usullere ve icraata geçeceğiz.

A — İhtiyaçların tahmini

1) Tahmin politikası

Bu on yıllık oldukça yeni bir sorundur; uzun zaman bu tahmin işiyle meşgul olunmamıştır, Devletin personel sayısı politikası bu açıdan güdülmemiştir. Niçin? Çünkü üretim bakımından tahmin etmeye ve programlamaya çalışmak cazipse, bu, personel ve insan bakımından çok daha az yararlı ve çok daha az arzu edilir görünmektedir ki, programlar ve planlar yapılmış olsa bile, plancılar önce personel planlaması sorunları üzerinde çıkmaza girerler, çünkü belirtmek gerekir ki düşünülen ilk şey bu değildir. Çünkü, uzun zaman, Devletin personel sayısı politikasına tasarruf araştırması hâkim olmuştur. Devletin personel sayısı politikasına hiçbir zaman ihtiyaç tahmini politikası dahil edilmezdi; bu bir tasarruf (ekonomi) araştırması politikasıydı.

Çok kuvvetli olan bu fikrimi tahkike çalışırken, otuz - kırk yıldan beri bu konuyu işleyen birçok metinlerle karşılaşarak şaşırıp kalmıştım; bütün bunlar baltalama, giyotinleme ve tasarruf metinleriydi :

— 2 Ocak 1933 tarihli kararname : her türlü memur alma 31 Aralık'a kadar durdurulmuştur.

— 12 Kasım 1938 tarihli kararname : memur almanın 31 Aralık'a kadar sınırlandırılması.

— 10 Aralık 1938 tarihli kararname : her türlü yeni kadro ihdasının yasaklanması.

— 24 Ocak ve 20 Mart 1939 tarihli kararnameler boş kadroların doldurulmasını yasaklıyor.

— 15 Şubat 1946 tarihli Kanun memur sayısının azaltılmasını öngörüyor ve bir kadro lağvı planı sunuyor.

— 14 Eylül 1948 tarihli Kanun, her türlü yarışma sınavım kararname emrine bırakıyor.

— 13 Ekim 1948 tarihli kararname her türlü yardımcı personelin alınmasını durduruyor.

— 7 Temmuz 1951 tarihli kararname kadroların % 95'i oranında işe almaya yetki veriyor.

— 31 Aralık 1951 tarihli Kanun her türlü işe almayı durduruyor.

— 9 Ağustos 1953 tarihli kararname : her meslek sınıfındaki toplam kadroların % 5'ini geçen boş kadroların lağvı.

— 8 Ağustos ve 10 Aralık 1956 tarihli genelgeler boş kadroların % 25'ine atama yapılmak üzere işe almayı sınırlandırıyor. Bu son genelgeler esasen memurların Kuzey Afrika'dan ve Deniz aşırı Fransasından döneceği anda ve onları öngöreyerek yapılmıştır.

Şüphesiz bütün bu sınıflandırmalar bazan bir takım ayrılıklar arz ediyordu, fakat bunlar güzel, belîğ, hattâ biraz endişe verici bir şekilde, memur almanın yakın tarihlere kadar ne derece sınırlama politikasına doğru yöneltildiğini, bunun nedeninin de personel sayısının utanç verici surette fazla olduğu ve dolayısıyla kötü bir yönetimi aksettirdiğini belirtmektedir. Bu, gerçekten bize kadar gelen 19 uncu yüzyılın eski bir geleneğidir.

Meraka değer, fakat mukadderdir ki, ancak bir kıtlık duyulduğu andan itibaren (esasen bu anlamda 1957 - 82 yılları arasındaki küçük bunalım iyi olmuştur) personel sayısı çoğaltılmaya çalışılmış, sorunlarla karşılaşmış ve ihtiyaç tahmini incelemeleri yapılarak taleplerin kontrolüne çalışmaya başlanılmıştır.

Planlama usullerinin iyileştiğini, çok daha ilerlediğini, mükemmel hale geldiğini ve planlama tekniklerimizin tümünün bu yeni sorunu karşılamaya hazır olduğunu da buna ekleyelim.

Kamu personeli politikasında tamamiyle yeni olan bu tahmin çabasının ilk tezahüratı 1951 yılı sonunda ve özellikle okul planlaması hakkında kurulan (Le Gorgeu - Poignant) komisyonunun çalışmaları olmuştur. Gerçekten bu belirli alanda öğretmeni, profesörü, asistanı v.s. yetiştirilmediği takdirde okul veya fakülte binalarıyla araç ve gereçler için bir plan öngörmek hiç birşeye yaramaz veya pek önemli olmaz. Hele şükür ki, o zamanlardan beri usul genelleşti ve göreceğiniz gibi, çok yayıldı, fakat bu, kamu personelinin çok önemli bir kesiminde bir tahmin polikasının gerçekten ilk tarihidir.

2) Tahminin amaçları

Bu tahmin politikasının felsefesi meydana geldikten sonra, acaba amaçlar nelerdir?

a) Bir genel plan üzerinde - Kamu personelinin planında daha sonra göreceğimiz gibi - Kamu personeli sayısının tahmini işçilik politikasının ve öğretim politikasının tarifine katkıda bulunmalıdır.

Gerçekten, iş piyasasındaki kamu personelinin önemi, bu alanda Devletin ihtiyaçları dikkate alınmadan tahmin yapılamayacak derecede büyüktür ve bunun için 1961 - 62 yıllarından beri, Bay Fourastie'nin başkanlık ettiği Plan işçilik Komisyonu hesaplarına o zamana kadar bulunmayan kamu personeli ve özel sektöre ait verilerinde (donnee) katılması uğraşların ilki olmuştur; ve 1965 Mart'ında Planda, İşçilik (Elemeği) Komisyonu içinde, işçilik ihtiyaçları ile işçilik kaynaklarını nitelik seviyesi itibariyle karşılaştırmakla görevli Eğitim - Terfi karma grubu kurulduğu zaman, bu grubun çalışmalarına Devlet kesimi, kamu personeli kesimi ve diğer branşlar, diğer toplum - meslek kesimleriyle ilgili çalışmalarda bir hamlede dahil edildi.

Bu husus bizi ilginç bir çalışmaya yöneltti :

Planca kabul edilen kamu personeli nitelik seviyeleri için tespit olunan tasnifi işçilik için de kabul ettik. Bu tasnif kamu personelinde olduğu gibi dört seviye değil, altı nitelik seviyesidir. Bu çalışmanın ihtiyaçları için dört grup olan memurları plandakilere göre altı yeni nitelik seviyesine ayırdık; esasen bunda büyük bir güçlük yoktur, çünkü sonunda bu seviyeler öyle açık (vazih) ki, az çok kamu personelini yansıtır.

Böylece, prensip olarak bir tek olan kamu personeli A kategorisi gerçekten çok yönlüdür, çünkü bakalorya seviyesi + 2 yıl, bakalorya + 4 yıl ve bakalorya + 6 yılı, veya ne aynı göstergeye, ne aynı statülere, ne aynı kariyer bünyesine sahip bulunmayan yüksek okulları kapsar, bu itibarla bu zor değildir; ve bu seviyelerden herbiri için, ihtiyaçların gelişmesinin (bu daha zordur, bundan daha sonra bahsedeceğiz) ve öğretimle sağlanan formasyon (eğitim) olanaklarının tayinini ve de tamamlayıcı formasyon araçlarının envanterinin yapılmasına çalışılmıştır; aynı zamanda özel kesim, yarı resmî kesim ve Devlet kesimi için eğitim faaliyetleri merkezlerinin tam envanterini yaptığımızı göre bu politika bundan böyle meslekî eğitim politikasının destek ve yardımını görecektir.

b) Kamu personeli hususunda, böylece idare ve seviye itibariyle beş yıllık bir dönem için muhtemel işe alma hacmini bilmek gerekirdi. Bu tahmin ancak faaliyetlerin gelişmesi ve tekniklerin değişmesi dikkate alınarak yapılabilir.

Daha kesin bir şekilde, kamu personeli planı üzerindeki bu tahmine gelelim. Fikir gerçekten, köklü bir işe alma politikası izlemektir ve açık kadrolar sayısında yansıyan muvakkat olarak işe alma hacmini her yıl değiştirmek yerine, her idarenin ihtiyaçları ve öğretim sistemlerinin

sağladığı kaynaklar dikkate alınarak, uzun süreli programlar yapmaya çalışmak daha iyidir, çünkü bazı hallerde bu kaynaklar dar boğazlar meydana getirirler. Örneğin, okul yeterli mezun vermediğinden, 10.000 matematik öğretmeni alınacaktır demek boşunadır; birkaç yıl önce, hukuk fakültelerimizin tümü bütün Fransa için 2000 hukuk mezunu verdiği göre, daha fazlasını aramak ve beklemek faydasızdı. Bu husus, ister istemez, gerek boş kadro adedinden daha az memur alınmasını, gerekse meslek sınıfının geleceğini 5 veya 10 yıllık dönemler için kurtarmak üzere geçici olarak fazla memur alınmasını gerektirir ki, zaten bazı hallerde bu fiilen böyle yapılmaktadır. Öyleyse, idare müstakarlık ve sürekliliğe sahip olduğuna göre, muntazam ve uzun vadeli bir şekilde işe almayı düzenlemek hususunda bütün olanaklar kendi elindedir. Çoğu zaman şöyle bir durumla karşılaşılır: elde yeterince incelenmiş iyi bir tahmin ve uzun vadeli programlar bulunmadığından, idare kendi kendine zarar veren anormal durumlar meydana getiriyordu ve hâlâ da getirmektedir, çünkü her şey mükemmel bir şekilde düzenlenmiş değildir. Son yılların örneği bunun en belirgin olanıdır. Şunu fark etmişsiniz ki, tasarruf nedenleriyle, 1946 - 55 yılları arasında - bu yıllarda tasarruf pek yaygın olmadığından ve henüz pek aç sınıflar bulunmadığından iş piyasası çok geniş olanaklara sahipti - idare çok az memur almış ve tasarrufa gitmiştir; ve sonra, özel sektörün, iş piyasasında her zamankinden daha çok eleman tükettiği ve savaş sırasında doğanların, yani en aç sınıfların A kategorisi seviyesine geldikleri zaman olan 1955 yılından sonra, idare yoğun bir işe alma politikası gütmeye koyulmuştur.

Buna karşılık, şimdi birkaç yıldır bazı hallerde çok sayıda memur almış olan idare, bazı hallerde, derhal değil, fakat üç veya dört yıl içinde memur almayı pek çok kalabalık sınıfların iş piyasasında ihtiyaç anında azaltmak durumu ile karşı karşıyadır. Bu, esasen yalnız bir Plan süresi için değil, aynı zamanda mümkünse 10, 15, 20 yıl gibi daha uzun vade için yapılacak bir tahmin politikasının gerekli olduğunu göstermektedir - bu tahmin İşçilik Komisyonunun istatistiklerinin uygunluğu ve bütünlüğü için gereklidir-, çünkü bir kariyere giren bir kamu personeli memuru orada çok uzun zaman, hatta 35 - 40 yıl kalacaktır, fakat 35-40 yıllık tahmin yapmak mümkün değildir; yapmamız gereken çaba şu halde 15 - 20 yıllık vadeli tahmin yapmaktır.

3) Tahmin usulleri

Mümkün olan usuller nelerdir? Bu tahmin çalışmasında normal olarak iki safha vardır:

— ihdas edilecek kadroları tahmin etmek üzere lüzumlu ihtiyaçları tespit etmek gerekir.

— daha sonra kaynakları tespit etmek gerekir.

İkinci husus çoğu zaman ihmal edilir; birincisi ise az ihmal edilir. Göreceğiniz gibi yeni girişimler yapılmıştır, fakat bütün bunlar birkaç yıl önce başlamıştır; evvelce birçok meslek sınıfları için geniş bir şekilde gözden kaçmış ve bugün de kaçmakta olan çok önemli bir husus vardır: yaş piramidi; çünkü gerçekten, bir meslek sınıfının işe alma hacmi yalnız bu sınıfın iş artışını değil, aynı zamanda herşeyden önce gerek yaş haddi, gerekse istifa suretiyle ayrılmaları da karşılayacak şekilde olmalıdır. İdare uzun zaman bu ayrılmaları hemen hemen birbirine bağlı olarak kabul etmiştir; bildiğiniz gibi, bu hiç de böyle değildir, çünkü yaş piramidi bir meslek sınıfından öbürüne son derece değişiktir ve gerçekten pek çok meslek sınıfında bozulmuştur bile.

Böylece 1920 ve 1925 yılları arasında işe alınan ve piramidleri son derece bozan, alt seviyeler nisbeten son yıllardaki duraklamalar nedeniyle nisbeten dan iken, yüksek seviyelerde çok gelişmiş bir çeşit atomik mantarlar olan kitleler meslek sınıflarımız üzerinde hâlâ ağırlığını korunmaktadırlar. Bu durum esasen sizler için güven vericidir, çünkü sizi temin ederim ki iyi kariyerler ve ilerlemeler vadedmektedir, fakat 7-8 yıldan önce değil.

Yapacağımız ilk çaba her idarece yaş piramidlerinin bilinmesidir. Şunu söylemeliyim ki bu planda çok ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. İdareler bu hususla meşgul olmaya başlamışlardır ve biz bu konuya, emeklilik işlemleriyle uğraşırken yaş piramidleri sorunlarında genel bilgilerle çok faal bir şekilde meşgul olmak üzere çok ilginç istatistik bilgilere sahip bulunan Dünyu Umumiye Dairesini de katıyoruz.

İhtiyaçların tesbitine gelince, bu iş bazan deneysel matematik ortalama usullerine göre yapılmaktadır; fakat, gerçekten, bu gördüğünden çok daha az kesindir; bu nedenle, «deneysel» ve «matematik ortalama» kelimelerini yan yana getirmeme şaşırmayınız. Öte yandan, karşılaştırma veya entüisyon (Keşif) suretiyle de yapılır. Bütün bunlar pek bilinmemekle birlikte size en iyi usullerin uygulandığı sektörleri (kesimleri) belirteceğim.

a) Matematik ortalama yeni kullanılmaktadır; ben kendim tahminler servisi ile işbirliği yaparak çalışmalar yaptırmaya çalıştım; şüphesiz bu henüz mükemmel bir şey değildir; nihayet çok tesadüfe bağlıdır, çünkü kesin ve ilginç bir sonuca varmak için gerçekten çeşitli miktarlarla bir ortalama yapmak gerekir.

Karşılaştırma (mukayese) usulü biraz gülünç, fakat nihayet idare, daha kesin bir usul bulunmadığı takdirde, çoğu zaman bu usulü uygulardı. Örneğin, son zamanlarda, Paris bölgesinin taçlı valilikleri denen yeni valiliklerine personel sağlamakla meşgul olduk. (Val de Marne, Val d'Oise, v.s. valilikleri). Bakanlıklar olarak daha kesin şeyler yapmayı deneymeden önce, İçişleri Bakanlığının ilk girişimi ne oldu? Şu oldu : Val de Marne'de 900.000 nüfus, Bouches du - Rhône veya Bas - Rhin'de aşağı yukarı aynı nüfus. Bas - Rhin'de valilikte 500 memur, Val de Marne'de ise, her halde sorunları daha karışık olduğundan, daha fazla, yani 500 + % 10 yanılma payı ile, 600. Bu biraz serbest olup şüphesiz en çok kullanılan usuldür; ve her şeye rağmen, hiç yoktan iyidir, çok kestirmezdir.

b) Daha sonra, 10 yıldanberi kullanılan ve çok daha mükemmel ve idarenin bütün kesimlerinde mutlak olarak uygulanmayan usullerimiz vardır; en basit ve etkililik bakımından en önemli olan şey, oranları tespit etmekten ibaret olan bu usul özellikle öğretimde uygulanabilir; personeli değerlendirilebilen ve personel sayısı temel verilerden aritmetik olarak tespit olunabilen bir kesimde iyi sonuçlar verir.

— **Öğretim** : Örneğin, öğrenim mevcudu; Plan Komisyonunda bunun için ne yaptığımızı biliyor musunuz, çok kolay; filan yerde okul öğrenimi yapacak nüfus dikkate alınır; yerlerin öneminin değişikliği üzerinde değerlendirmeler yapmak için inşa edilecek lojman programları dikkate alınır. Böylece nüfus hakkında yaklaşık bir fikir edinilir ve katsayılar uygulanarak, okul öğrenimi yapacak nüfus elde edilir. Daha sonra sınıfların mevcudu en iyi şartlarla 30, 35 veya 28 olarak tespit edilir ki işte asıl tartışılacak husus budur (bu ilk, orta v.s. okullara göre değişir) ve buna bağlı olarak da gerekecek öğretmen sayısı da tespit olunur; bu tespit edilince, her seviyede ilk, orta v.s. dereceli okul öğretmenliği için yarışmaya konulması gereken sayı tespit olunur.

— P.T.T. : Başka bir ilginç ve oldukça etkili teşebbüs de P.T.T. nin personel sayısıdır. Nasıl, ne zaman, nerede bir büro, bir tahsilat servisi, bir merkez açılması gerekir? İş çokluğunun değerlendirildiği oranlardan hareket edilir: bunlar bazan, eğer bir malî merkez söz konusu ile tahsilat işidir, bazan mektup ve paketlerin sayısı, bazan da telefonla başvuruların sayısıdır; ve iş hacminin değişmesine göre tahminler yapılır.

Verimliliğin değişmesine paralel olarak da tahminler yapılır, çünkü bu, verimlilik olaylarının muazzam personel baskılarına sebep olduğu bir teknik sektördür. Muhakkak ki sevkıyatın makinalaşması, mektup

ların bazı otomatik ayırma sistemleri, otomatik telefon, verimlilik ilerlemelerini meydana getirir; bunlar değerlendirilince fazla ve noksan veriler elde edilir; yaş ve ayrılmalar piramidi buna yaklaştırılır ve hiç olmazsa değerlendirilebilen kesimlerde uzun vadeli bir personel alma politikasını tarif etmek için pek makul ölçüler bulunmuş olur.

— **Polis** : Polis mevcudu için de aynı şeydir; kanuna muhalefet suçlarının sayısı üzerinde cinayet olayları üzerinde, göz altında tutulmak üzere okuldan ayrılmış olanların sayısı v.s. üzerinde yapılan uzun incelemelerden sonra, şu kanaate varılmıştır ki, bütün bu incelemelerden alınan sonuçlar aşağı yukarı nüfus rakamına uyuyordu ve nihayet polisin oranı çok basittir, Fransa'da 1000 kişiye bir polis memuru düşmektedir ve polis idaresi ihtiyaçlarını ve personel tahminlerini buna göre değerlendirmektedir.

c) Değerlendirme yapılabilen bir kesimde bulunulmadığı zaman, bir servise uygulanabilen ve kendi personel ihtiyaçlarını belirten tip - şemalara başvurulur, iş tahlili ise bugün gerçekten ileri ve çok ciddi bir şekilde ancak mekanoğrafik veya elektronik cihazlara ait görevler için yapılmaktadır. Bu hususta da, denenmekte olan çok kesin ve çok emin verilerimiz var ve hemen hemen bir özel kesim kuruluş şeması tipinde bir tahlil yapabiliriz.

Başka birçok kuruluşlarda, bu olanaklarımız yoktur; belli bir daireye gerekli bir takım personel ve yönetici, İdari ateşeler veya teknisyenler, yani mühendis, doktor ve öğretmenler almak için, merkezî idare görevleri iş tahlilleri yapmayı daha çekingenlikle denedik.

1961 - 62 yılında, bu incelemeler ancak çok götürü ve çok tahmini bir şekilde yapılabilirdi; bu anlamda yapılan çok ileri, çok ciddi ve çok hazırlıklı olarak son zamanlarda yapılan ilk inceleme Adalet Bakanlığına ait olup hemen hemen her görev için ayrı ayrı yapılmıştır. Fakat, bunu idarenin ve idarelerin tümünde yapmak için şüphesiz çok çaba harcamak gerekir.

4) İcraatlar

Bazı bakanlıklarda, genellikle teşkilatlanmayı programlayan bakanlıklarda personel sayısını tahmin çalışmaları çok ilerlemiştir. Meselenin Millî Eğitimde ortaya çıkması bir rastlantı değildir; fakat daha sonra teşkilatlanma programları bulunan bütün bakanlıklara geçmiştir; hizmet yerleri personel ihtiyacını işte böylece teşkilatlanma programlarıyla aynı anda değerlendirirler. Daima plan Komisyonları çerçevesi içinde Fransa'nın sağlık ve sosyal teşkilâtlandırma komisyonunun çalışma çer

çevesi içinde her çeşit sağlık ve sosyal meslek ihtiyaçlarının değerlendirilmesine işte bu şekilde katılıyoruz. Bir teşkilatlanma planı bulunan kültür işlerinde de aynıdır. Elektronik, v.s. ile teçhiz edilmiş bütün kesimler için de böyledir.

İşçiliğin daha geniş planında, bu, Plan Eğitim - Terfi karma komisyonu içinde gruplandırılmıştır.

Bu çeşitli deneyler muhakkak ki bir noksanlık izlenimi vermektedir. Bu tahminleri yapmak için kesin bir usul ve bunların sonuçlarının gerçek ve samimî bir tahlil aracı hâlâ aranmaktadır. Çalışmaların çoğu, gerçekten, sadece ihtiyaçlar dikkate alınarak yapılan personel sayısı tahminine ağırlık vermekte olup hem ihtiyaçlarını, hem de ayrılmaları karşılayacak gerekli personel alma tahmininde pek ilerlemiş değildirlir; şunu belirtmeliyiz ki, idareler, bu plan üzerinde, Planla ortaklaşa yürütmeye çalıştığımız çabaya her zaman yardımcı olmuyorlar. «Yatırımcı» idareler personel değerlendirmesi ve ihtiyaç değerlendirmesi politikasında, bu konudaki istekleri geniş tutma yönelimi ile, personel elde etme aracını biraz fazla sık görmekte dirler. Onlara uzun süreli bir çerçeve kabul ettirme keyfiyeti bizi biraz korumaktadır, çünkü 2, 3, 4 yıl için tahmin isterseniz, bu hususta mutlaka demagojik istekler elde edeceğinizden emin olursunuz; eğer 10 veya 15 yıl için tahmin isterseniz, incelemeleri yapan adam bundan şahsen yararlanmayacağı m söylediği için, daha ivazsız ve menfaatsızdır ve daha objektif görüşler edinmek şansına sahip olursunuz. Maliye Bakanlığı ise bize bu konuda bir destek getirmekte, fakat bu destek tamam değildir, çünkü Bakanlık bir yandan nereye gideceğini öğrenmek ve bütçe müzakereleri sırasında daha iyi aydınlanarak kararlar almak arzusunda olup, öte yandan bir personel planlamasının bütün kamu personeline teşmili ile personel alma programlarının bütçe müzakereleri sırasında kendisini korkunç bir şekilde bağlamasından korkmaktadır. Bütçe konusunda daima ihtilâf vardır : bütçe genellikle birkaç yıl için bağlanmaktan, taahhüde girmekten çok çekinir. Bunun nedeni basit, çünkü aslında çok kesin olan bütçe, eğer hemen hemen her kesimde «fakat müzakere açılmamıştır» denirse, kesinliğini gittikçe kaybeder; 1861 de şu kadar kişi alınmasına karar verilmiştir, halbuki mevcudumuz şu kadardır.

Her şeye rağmen, bu güçlüklere rağmen, sistem iyi yoldadır ve bugün ciddi bir şekilde derlemektedir.

B — Personel sayısının tesbiti

Tahmin politikasıyla ortaya çıkan sorunları inceleyerek personel sayısını ihtiyaca uydurmayı inceledikten sonra, fiilen bu sayıyı tesbite geliyoruz.

1) Mevzuat

Mevzuat, her bakanlık için her seviyeden görev kadrolarının sayısını tespit eden maliye kanunudur; bir meslek sınıfında herhangi bir dereceden kaç memur bulunduğunu öğrenmek isterseniz, sadece bütçeyi açmak kâfi: orada yazılıdır.

Şu halde kamu personeli sayısı bütçe mevzuatı çerçevesi içinde tespit edilir. Her bakanlık, genellikle ilkbaharda kadro ihdası ve kadro değiştirme isteklerini Bütçe Dairesine bildirir. Bütçe Dairesi bazan belli bir sayıda kadronun iptalini bizzat isteyebilir ve aynı anda bu daire ile ilgili bakanlık arasında, şayet uzlaşma olmazsa Başbakanlığın muhtemel hakemliği ile, gelecek yılın bütçe tasarısı üzerinde müzakere açılır. Bildiğiniz gibi, Haziran - Temmuz aylarında, bu meselelerin çözümlendiği bir seri bütçe müzakerelerine Başbakan hakemlik eder.

2) Gerekeçler

Örneğin Millî Eğitim veya P.T.T. için olduğu gibi, ihtiyaçların tahmini plan çerçevesi içinde bittiği zaman, şüphesiz bu yıllık kararlarda planlama verileri dikkate alınır. Personel sayısının değişmesi hakkında bu komisyon kararları, esasen genel kaideye göre, mutlaka zorunlu değildir, fakat bu kararlar, bütçe müzakerelerinde ilgili bakanlık için hiç değilse bir delil, Maliye Bakanlığı için de bir direktif olurlar. Millî Eğitim ve P.T.T. personel sayısının kısıtlanmasından sonra, bütçe bu bakanlıkların personel sayısındaki net ilerlemeyi her yıl muntazam bir şekilde göstermektedir; her zaman Plan'ın öngördüğü hususlara uygun olmamakla birlikte, yaklaşmaktadır.

Önce, Millî Eğitim veya P.T.T. için olduğu gibi, bütün resmî planlama mevzuatı dışında, bir statünün tartışması dolayısıyla ki, isteyen bakanlık, Kamu Personeli İdaresi ve Bütçe Dairesi bir idarenin, bir servisin personel ihtiyaçlarını çok açık bir şekilde inceler ve en uygun personel sayısı ile uzun sürede vaki olacak değişikliğini tespit ederler. Böylece, evrak personelinin millileştirilmesi hususunda çok dikkatli bir inceleme yaptık. Her seviyeden personel ihtiyaçlarını incelemeye çalışmak ve oldukça kesin rakamlar tespit etmek amacıyla, üçlü heyetler (üç kesimin temsilcilerinden kurulu) bütün Fransa'da çeşitli önemdeki bir miktar evrak memuru üzerinde anket yaptılar. Bayındırlık (Köprüler ve

şoseler) mühendis, kondüktör v.s. gibi personelinin sayısındaki değişiklik hakkında da, Bakanlığın yardımıyla, en uygun sayıyı ve uzun sürede muhtemel değişikliği tesbit amacıyla, aynı şeyi yaptık.

Bu durumda diğerinde, yani resmî planlamada olduğu gibi bütçeye aykırı kararlar değil, fakat uygulamada birkaç yıl izlenen kararlar söz konusudur.

Ancak kadro ihdasını etkileyen tek husus planlama verileri değildir. Her bütçede her zaman bütçe ile ilgili ve kariyerleri düzenleyen bir miktar karar vardır. Gerçekten, yüksek derecedeki memurların yükselme olanakları yalnız statü hükümlerine, bu yüksek dereceye yükselme şartlarına değil, aynı zamanda daha çok üst derecedeki boş kadro adedine de bağlıdır; boş kadro yoksa hiçbir şey yapılamaz. Bu nedenle, bütçe müzakereleri sırasında, örneğin yükselmelerde anormal bir gecikme dolayısıyla kariyerlerin normal bir akışını sağlamak üzere, bakanlıkların üst dereceden kadro ihdasına gittikleri sık sık görülür; ve oldukça tuhaf, fakat yalnızca görünüşte aykırı gibi olan şeylerle de karşılaşılır: örneğin, A kategorisinden dış hizmetler için yeni alınacak genç bir müfettişe ihtiyaç olan bir bakanlık, ihtiyaçlarını karşılamak üzere giriş derecesinden müfettiş kadrosu istiyecek yerde, başmüfettiş kadroları ihdasım ister, çünkü merkez müfettişlerini bu yeni alınacak başmüfettiş kadrolarına, müfettişleri de merkez müfettişleri kadrolarına v.s. kaydırıp, tabanda serbest kalan kadrolara da genç müfettişler almak ister.

Bunun için bütçe metinlerini ve her yıl ihdas edilen kadroları kısıtlayan kararları okumasını bilmelidir. Bu kararlar gerçekten ihtiyaç halinde zorunlu bir kısıtlama koymaz, yeter ki normal bir yükselmeye imkân veren kadro ihdası bütün piramide şamil bir kayma hareketi sağlasın.

C — Sonuçlar

Bütün bu usul ve mevzuattan ne sonuç elde edilir? Önce kamu personeli sayısındaki genel değişmeyi gözden geçirelim.

1) Personel sayısındaki genel değişme

1914 tenberi bunlara bakacak olursak, personel sayısının çoğalarak değiştiğini görürüz. 1914 te devletin sivil memur sayısı 470.000 idi; şunu belirtiyim ki şüphesiz 19 uncu yüzyıl boyunca az artmıştı. Kamu personeli sayısının artışı yönündeki hızlı değişmeyi tespit edebilme tarihi, daha çok, idare personel sayısının sabit kaldığı 19 uncu yüz yıla nazaran, 20 nci yüzyıl başıdır.

Vilâyet stajım sırasında, 1804 ten İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar bu tip bir değişimin incelemesini yaparken, o vilâyette, çok tuhaf bir rastlantıyla, 1904 deki mezun sayısının 1804 dekiyle tamamen aynı olduğunu hayretle görmüştüm; bu bir rastlantıydı, çünkü bütün 19 uncu yüzyıl boyunca kâh iki üç memur fazla, kâh dört beş memur eksik, dört beş memur fazla, fakat çok sabit, çok ufki bir eksen etrafındaydı; birkaç testere dişi vardı, fakat uzun süreli görünmüyorlardı. Buna karşılık, 1904 den itibaren pek düzenli ve ancak testere dişlerine eşlik edebilen bir çıkışa şahit olunmaktadır.

Böylece, 20 nci yüzyıl başında 470.000 memur vardır. 1936 da 682.000 ve 1936 - 1946 yılları arasında, savaş öncesi ve dünya savaşını kapsıyan on yıl içinde çok hızlı bir çıkış vardır, çünkü 882.000 den bir milyona yükseliyor; o dönemi izleyen yıllarda, daha önce belirttiğim kanun ve kararnamelerle izah edilen belli bir baskı çabası sonucunda 50.000 kadar hafif bir azalma görülüyor; 1952 de 970.000 e yükseliyor. Sonra 1952 den itibaren tekrar başlayan yükselme 1962 de 1.275.000 e varıyor; son istatistiklere göre, son yılların artışı, sadece Millî Eğitimdeki artış dolayısıyla (100.000 den fazla), P.T.T. Bakanlığındaki (30.000 - 40.000) olduğundan, 1966 da 1.400.000 e yükselmiştir; öteki bakanlıklarda artış az olmuş, hattâ azalma kaydedilmiştir.

Böylece uzun bir dönemde yılda % 2 veya 2,5 oranında bir artış olmuştur ki bu, özel kesimde, bir üçüncü kesimin artışına paralel olandan çok daha azdır.

2) Sivil personelin ve askerî personelin değişikliği

Bu genel değerlendirme, sivil personel değerlendirilmesi ile askerî personel değerlendirilmesinin ayrılması ile izah edilebilir, çünkü son yıllarda askerî personelin yavaş fakat kesin bir sınırlandırılmasına şahit olunmaktadır: 1952 de 500.000, yani tüm Devlet personelinin üçte biri iken, 1966 da 300.000, yani bugünkünün ancak altıda biri.

3) İdare itibarıyla değişiklik

Bu büyük çapta personel değişikliği idare itibarıyla değişikliği de dikkate almak üzere bölümlere ayrılmalıdır. Size kısaca belirttiğim gibi, bu değişiklikten en çok yararlanan 1952 den 1986 ya kadar personel sayısı % 124 artan Millî Eğitim Bakanlığıdır. P.T.T. personeli aynı dönemde üçte birden fazla artmıştır (% 35); yalnız bu iki bakanlıkta sivil Devlet memurlarının dörtte üçü kadar memur vardır ve planlara uygun olarak kaydettikleri gelişmeler bir gün bu iki bakanlığın memur sayısının bütün Devlet personelinin % 80 ine ulaşacağını göstermektedir.

Bu son derece göze çarpan bir değişiklik olup tamamıyla yeni değildir, çünkü hayretle farketmiştik ki 1914 de, Millî Eđitim + P.T.T. Devlet personelinin % 60 kadarını ifade ederken, daha sonra % 44 e dūřmüřtü, çünkü bir süre için, 19 uncu yüzyılın sonunda çok gelişmiş olan bu iki bakanlık yerinde sayarken, öteki idareler hızla ilerliyorlardı; bu da onların nisbî öneminin azaldığını gösterir. Fakat bugün bu aşama geçilmiştir ve iki bakanlık, gördüğünüz gibi, Devlet personelinin önemli bir kısmını kapsamaktadır.

4) Kategori itibariyle değişiklik

Başka ilginç bir ayırma memurların hierraşık kategorilere ayrılmasıdır (A, B, C, D kategorileri). A kategorisi 1962 de asil memurların % 20 kadarını kapsıyordu, B kategorisi ise % 40, C kategorisi % 35, D kategorisi % 10 dan azı ifade ediyordu; daha yüksek kategorilere doğru gittikçe artan bir kayma görülür. D kategorisi kaybolmak üzeredir; bu, özellikle, bugün azalma yolunda olan geleneksel yedek kadrolarla beslenen bir kategoridir. Gişe memurlarını (P.T.T., Maliye, Vilâyet memurları) kapsayan C kategorisi çok müstakardır. Ve buna karşılık, çoğalan kategoriler B ve A kategorileridir. Neden? Çünkü B kategorisi aslında öğretmenlerdir; yalnız bunlar 280.000 dir; A kategorisi ise bugün için en fazla öğretmenlerin yarısı kadardır (500.000 dolaylarında). Kamu personelinin bir yönünde, kamu hizmetine en çok alınanların öğretmen olması, yani A ve B kategorilerinde olması nedeniyle, sistematik bir sınıf fazlalığından değil de tabii bir şekilde piramidin yukarısına doğru bir bozulma ile sonuçlanan teknolojik bir değişme vardır ki bunu kamu personelinin aylıklarının değişmesini incelemekte kullanılan giderlerin çokluğunda bulabiliriz.

Aylıkların değişikliği elbette çok nettir. 1950 - 52 de Devlet memurlarının % 30 unun aylık göstergesi 485 net göstergesinin altındaydı; bu bugün Paris'te ayda 750 frank dolaylarında çok düşük bir göstergeyi ifade eder; bugün % 30 yerine ancak Devlet memurlarının % 10 u 185 ten yüksektir; bu size anlatmaya çalıştığım çok açık bir örnektir. Buna karşılık 1952 de, memurların % 13 ünün göstergesi 360 veya daha yüksekti. 1962 de % 20 si (% 50 ye yükselerek) böyleydi ve 1966 da çok daha fazla: ayırma henüz tamamıyla yapılmamış, fakat en az % 22 - 23 olabilir. Net 360 gösterge Paris'te 1500 frank kadar bir aylık demektir.

şu halde, hierarşık piramidlerin bozulması, aslında aylıklar piramidinde tamamıyla normal olan bir bozulmayı da birlikte getirir.

MADEN İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

ERDOĞAN GÜRBÜZ
Maden Kaymakamı

- 1 — MADEN İLÇESİNİN COĞRAFİ DURUMU
- 2 — MADEN İLÇESİNİN TARİHİ
- 3 — BUGÜNKÜ İDARİ KURULUŞ
- 4 — İLÇE TEŞKİLÂT VE KADROSU
- 5 — ZİRAİ DURUM
- 6 — MALİ DURUM
- 7 — BAYINDIRLIK DURUMU
- 8 — TURİZM
- 9 — TOPLUM KALKINMA
- 1 — MADEN İLÇESİNİN COĞRAFİ DURUMU**

Maden ilçesi, iç doğu toros dağları eteklerinde, Elâzığ - Diyarbakır vilâyetleri arasındadır. Elâzığ iline olan mesafesi 75, Diyarbakır iline iline olan uzaklığı 85 Km. dir. İlçe merkezi Elâzığ ve Diyarbakır karayolu üzerindedir. Osmanlı Hükümeti idaresinde Diyarbakır vilâyetine bağlı bir sancak merkezi olan Ergani - Madeni cumhuriyet devrinde Elâzığ vilâyetine bağlı bir kaza merkezi olmuş ve bilâhare ismi de Maden'e çevrilmiştir.

Maden ilçesinin kuzeyinde PALU - ELÂZİĞ, doğusunda DİCLE, güneyinde, ERGANİ - ÇÜNGÜŞ batısında, SİVRİCE - HAZAR GÖLÜ vardır.

Maden ilçesinin arazileri umumiyetle dağlıktır. En mühim dağlar arasında (MİHRAP 1800), HAZARBABA (2000), MASTER (2310), KOROZ (2060), KARAOĞLAN (2200), SIĞIR (2400), AZİM (2600) zikre şayandır. Madende düzlük pekazdır. Hazer, Karaoğlan, Çatalçayır, ilçenin belli başlı yaylalarıdır.

Maden ilçesi iki yüz yıl önce meşe ormanları ile kaplı iken, bugün çırılçıplak arazi haline gelmiştir. Bununda sebebi, o zamanlar bakır cevherinin elde edilmesinde odun enerjisinden faydalanılmış ve bu suretle tabiatın çiçeği olan ağacın tahrip edilmiş olmasıdır.

Madende kışlar oldukça soğuk ve yağışlı geçer. Maden ilçesinde iklim, rüzgâr, yükseklik, alçaklık gibi sebeplerle yer, yer değişiklik arzeder.

2 — MADEN İLÇESİNİN TARİHİ

Maden ilçesinin tanınışı çok eskidir. Maden ilçesinin tarihi bakır cevherinin bulunuşu ile başlar. Milattan iki bin yıl önce ASURİ'ler zamanında keşfedilen bu maden hicretin 512. senesinden itibaren Araplar tarafından işletilmiştir. Daha sonraları Gümüşhane ve Samsun tarafından göçeden birtakım aileler buraya gelip yerleşmişler ve kendi hesaplarına bakır istihsaline başlamışlardır. Fakat işletme şekli çok basit olduğundan hem bu zengin kaynak canlanmamış, hem de civardaki ormanlar tamamen yok edilmiştir. Böylece ilçenin çehresi değişmiştir.

Osmanlı Devleti tarafından Madenin emaneten idaresine 1850 senesinde başlanılmıştır. Bir mağara açtırılmış ve bir kalhane yaptırılmış kara bakır istihsal edilmiştir. İnfilâk ve nâkil vasıtalarının azlığından istihsal mahdut bir miktarda kalmıştır. 1892 yılında 504 ton olan istihsal, 1907 de ancak 1325 tonu bulabilmiştir. 1915 yılında fûlen birinci cihan harbine girilmiş ve çalışmalara ara verilmiştir.

1918 yılında madenin imtiyazı İTİBARİ MİLLÎ BANKASI'na devredilmiştir. 1936 yılında D'OİÇBANK bugünkü fabrikayı kurmaya muaf fak olmuştur. Maden bütün zenginliklerine rağmen ancak son senelerde hakiki kıymetini bulmuş ve modern vasıtalara sahip bir fabrikaya 1939 yılında kavuşmuştur.

Maden ilçesi, 1889 yılma kadar kaymakamlık, 1889 dan 1924 yılma kadar Mutasarıflık 1824 den 1927 yılma kadar valilik ve o tarihten bu yanada tekrar Kaymakamlık idaresinde bulunmuştur.

Maden'de İstanbullu Ali Server Beyle, Trabzonlu Rifat Bey isimli zatlar valilik yapmışlardır.

3 — BUGÜNKÜ İDARİ KURULUŞ

Maden ilçesi 1970 genel nüfus sayımına göre 37.249 nüfuslu olup, 15.727 si ilçe merkezindedir. İlçe merkez bucağına bağlı (29), Hazer bucağına bağlı (16) köy vardır. İlçe merkezinde iki, köylerde 45 muhtarlık olmak üzere 48 muhtarlıktır.

MADEN İLÇESİNE BAĞLI MUHTARLIKLAR İLE BU MUHTARLIKLARIN 1970 GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE NÜFUS SAYILARI

A — MERKEZ BUCAĞI

Mahallenin Adı	Nüfusu
1 — ARPAMEYDANI	86
2 — BAHÇELİEVLER	3449
3 — CAMİİKEBİR	12172

B — MERKEZ BUCAĞI KÖYLERİ

Köyün Adı	Nüfusu
1 — AĞADİBEK	574
2 — ALACAKAYA	2256
3 — ALTTOLUK	841
4 — ARSLANTAŞI	236
5 — BAKLADAMLAR	463
6 — ÇALKAYA	461
7 — ÇANAKÇA	408
8 — ÇATAKLI	1981
9 — ÇAYIRKÖYÜ	198
10 — ÇİTLİKÖY	405
11 — DUTPINAR	302
12 — GEZİN	847

13	— HANEVLERİ	313
14	— İNCEBAYIR	331
15	— KARATOP	332
16	— KARTALDERE	425
17	— KAŞLICA	588
18	— KAYALAR	275
19	— KAYRANLI	512
20	— KIZILTEPE	385
21	— KUMYAZI	290
22	— KÜÇÜKOVA	328
23	— NALDÖKEN	1055
24	— ÖRTÜLÜ	251
25	— SAĞRILI	545
26	— SULARBAŞI	452
27	— TEKEVLER	875
28	— TEPECİK	361
29	— YEŞİLOVA	112

C — HAZAR BUCAĞI KÖYLERİ

	KAVAK BUCAK MERKEZİ	750
1	— AKBOĞA	126
2	— ALTUNTARLA	195
3	— BAHÇEDERE	517
4	— ÇAKIROĞLU	385
5	— DURMUŞTEPE	374
6	— EĞRİKAVAK	114
7	— HATUNKÖY	209
8	— IŞIKTEPE	282

9 —	KOÇKONAĞI	633
10 —	POLAT	407
11 —	PLAJ KÖYÜ (Yoncapmar köyünden yeni ayrıldı)	
12 —	TOPALUŞAĞI	163
13 —	YENİ BAHÇE	326
14 —	YILDIZHAN	316
15 —	Y ONCAPINAR	429

ilçe Olarak Nüfus Durumu

İLÇE MERKEZİ NÜFUSU	15727
BUCAK	750
MERKEZ KÖYLERİ	16202
BUCAK KÖYLERİ	4476
TOPLAM	37155

YILLARA GÖRE VUKUATLAR

Yılı	Doğum	Ölüm	Evlenme
1968	1356	306	292
1969	1358	283	259
1970	1180i	255	246
1971	1183	249	290
1972	1186	239	309

4— İLÇE TEŞKİLATI VE KADROSU

Bakanlıkların ilçedeki teşkilâtı :

Devlet Bakanlığı

A — Diyanet İşleri Başkanlığı :

Maden ilçesi merkezinde müftülük dairesinin merkez ve köylerle birlikte (48) personeli mevcuttur. İlçe merkezinde (4) adet cami mevcut olup, bir tanesi de inşa halindedir.

B — Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü :

Tapu sicil Muhafızı, Odacı .

Adalet Bakanlığı :

Savcı, 3 hakim, noter muavini, icra memuru, başkâtip, 3 zabıt kâtibi, 2 gardiyan, mübaşir odacı.

Millî Savunma Bakanlığı :

Askerlik şubesi: Yarbay, Yd. As. tğm., sivil memur.

İçişleri Bakanlığı :

Kaymakam, tahrirat kâtibi, nüfus memuru, nüfus kâtibi, şoför, odacı. Emniyet Komiserliği : Komiser, 9 polis, 11 Bekçi.

Jandarma komutanlığı : Tğm., 3 as. sb., 3 Uzman Çvş., 35 Er ve erbaş.

Maliye Bakanlığı :

Mal müdürü, Muhasebe Memuru, Gelir memuru, vergi tahsil memuru, veznedar, tahsildar, odacı.

Millî Eğitim Bakanlığı :

Lise : Müdür, 2 müdür muavini, 13 öğretmen, 2 kâtip, 2 odacı.

Merkez Ortaokul : Müdür, 3 müdür muavini, 14 öğretmen, kâtip, 2 müstahdem.

Alacakaya. ortaokul : Müdür, müdür muavini, 5 öğretmen, kâtip, odacı.

Akşam sanat okulu : Müdür, 4 öğretmen, kâtip, odacı.

İlk okul : İlk öğretim müdürü, kâtip, odacı.

Atatürk ilkokulu : Müdür, 2 müdür yrd. cısı, 37 öğretmen, 4 odacı Fatih Mehmet

İlkokulu : Müdür, 15 öğretmen, 1 odacı.

Namık Kemal İlkokulu : Müdür, 2 öğretmen, 1 odacı.

Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı :

	Doktor	Sağlık memuru	Hemşire	Ebe	Sekreter	Şoför	Odacı
Maden merkez	1	1	4	1	1	1	1
Hazer bucağı	—	1	1	1	1	1	1
Gezin	1	1	1	1	1	1	1
Alacakaya	—	—	1	—	1	1	—

Gümrük ve Tekel Bakanlığı:

Tekel idare memuru, müstahdem.

Ulaştırma Bakanlığı:

P.T.T. Müdürü, Personel şefi, 6 Müvezzi.

Tarım Bakanlığı:**A — Tarım Teşkilâtı:**

Ziraat mühendisi mevcut değildir. 5 Ziraat teknisyeni, ev ekonomisti, şoför, odacı.

B — Veteriner teşkilâtı:

Veteriner hekim, Hayvan sağlık memuru, odacı.

C — Meteoroloji Teşkilâtı:

Meteoroloji memuru.

2 — Mahallî idare teşkilâtı:

Belediye: Belediye reisi, Belediye muhasibi, Belediye baş kâtibi, Fen memuru, Tahakkuk memuru, tahsildar 4, tahsilat memuru, zabıta amiri, zabıta memuru, 3 mutemet, su ustası temizlik işçisi 30, müstahdem 2 ...

Özel İdare: Özel idare memuru, özel idare kâtibi, odacı.

T.C. Ziraat Bankası: Müdür, 2 Veznedar, gişe memuru, 2 Daktilo, Takip memuru, 2 müstahdem.

5 — ZİRAİ DURUM:

Maden ilçesi 1040 Kilometre kare olup, iki bin beş yüz çiftçi ailesinden 9260 kişi toprakla uğraşmaktadır. 105.900 dönüm arazide ziraat yapılmakta ve bu arazilerden 67.000 dönümü sulanmaktadır.

İlçede, 4750 dönüm kadar meyvalık saha olup, bağ sahası ise 16.000 dönüm kadardır.

Büyük çapta sebze istihsali yapılmadığı ve bilhassa aile ihtiyacı olarak, sebze yetiştirildiği halde. İlçede sebzelik saha 3500 dönümdür.

İlçede yapılan ekilişler içerisinde tahıl, fasulye, patates en geniş sahaları kaplar. İlçede 30.000 dönüm buğday, 13.000 dönüm fasulye, 3.000 dönüm patates, 3.500 dönüm kadarda mısır ekilisi yapılmaktadır. Ayrıca yem nebatları ekilişi de yapılmaktadır. Eh geniş sahayı 1.000 dönüm eki-

lişle fiğ kaplar. Dağ köylerde 2.000 dönümden fazla arpa ekilmektedir. Bostan ekilişi 3.000 dönüm civarındadır. Yılda 1.000 dönüme yakın bir sahada şeker pancarı ekilişi yapılmaktadır. Mercimek 300 dönüm, nohut 300 dönüm, saransak 200 dönüm, soğan 1.200 dönüm, susam 50 dönüm, yonca 100 dönüm civarında ekilişleri yapılmaktadır.

İlçede meyva veren 46.790 ağaç, meyva vermeyen 8.310 meyvalık ağaç vardır. Son on yıl içinde örnek mahiyette Elâzığ meyva fidanlık müdürlüğünden temin edilen bedelli ve bedelsiz fidanlarla geniş çapta meyvalıklar tesis edilmiştir. Bölgede yetişen meyvalardan elma, armut, dut, ceviz, kaysı, badem, kiraz, vişne, şeftali, ayva, zerdali, incir, nar ilçede de yetiştirilmektedir. Nar ve incir ilçenin en sıcak olan kesimlerinde yetiştirilmektedir. Son yıllarda şeftali ve bilhassa çilek yetiştirilmesine büyük bir hız verilmiştir.

Ana yollardan içerilerde kalan köylerde arıcılık yapılmaktadır. İlçede 25 adet fenni ve 350 kadar da eski tip arı kovanı bulunmakta ve yıllık bal üretimi 2.500 Kg. kadardır.

İlçede 40.000 civarında büyük ve küçük baş hayvan bulunmaktadır.

İlçede çeşitli ziraî mücadele yapılmaktadır. Buğdaylarda süne haşeresi ve sürme hastalığı ile meyvalarda elma iç kurdu, ağ kurdu, yaprak bükten, püseron, kiraz sineği, bağlarda küllleme ve salkım güvesi, haşere hasta Oklarıyla mücadele yapılmaktadır.

Ziraat mühendisliğimizde, 1 jeep otosu, 1 selektör, 1 triyör, 5 ilaçlama pülverizatörü bulunmaktadır.

İlçede bilhassa tahıllarda kullanılmakta olan ticarî gübrelerden 300 - 400 tonu azotlu ve 150 ton civarında da fosforlu gübre tüketim yapılmaktadır. Çiftlik gübresinden de, çiftçi yeteri kadar istifade etmektedir. Ticaret gübresi tüketimi her sene biraz daha artmaktadır.

6 — MALİ DURUMU

A — MALİYE GELİRLERİNİN SON ÜÇ YILLIK DURUMU:

Yılı	Tahakkuk HALİ YE	Tahsilat	Tah. N.	Tahakkuk SABİKA	Tahsilat 1	Tah. N
1970	768.215.75	643.093.96	(83)	40.013.13	1.076.88	(26)
1971	644.034.85	486.204.36	(75)	101.923.55	1.102.45	(10)
1972	956.714.97	955.281.76	(99)	198.476.60	102.361.66	(51)

B — ÖZEL İDARE GELİRLERİNİN SON ÜÇ YILLIK DURUMU :

Yılı	Tahakkuk MALİYE	Tahsilat	Tali. N.	Tahakkuk SABİKA	Tahsilat	Tah. N
1970	945.339.00	912.124.00	(96)	101.894.08	182.581.26	(61)
1971	956.596.38	920.894.68	(95)	127.261.40	76.940.65	(64)
1972	95,856.88	95.631.88	(99)	159.087.75	87.715.39	(55)

C — BELEDİYE GELİRLERİNİN SON ÜÇ YILLIK DURUMU:

Yılı	Tahakkuk	Tahsilat	Bakaya
1970	2.402.854.12	2.149.781.97	253.072.15
1971	2.175.213.24	2.141.842.48	33.370.76
1972	4.210.958.48	3.656.133.67	55.482.279

D — KÖYLERİN MALÎ DURUMLARI İTİBARIYLA BÜTÇELERİ:

Yılı	Gelirleri	Giderleri
1970	180.300.00	180.300.00
1971	182.150.00	182.150.00
1972	212.430.00	212.430.00

7 — BAYINDIRLIK DURUMU:**A — YOL:**

İlçe merkezi Elâzığ'a ve Diyarbakır'a asfalt devlet yoluyla bağlıdır. Köy yolları oldukça muntazamdır. Birkaç dağ köyleri hariç yaz ve kış köylere jeeple gitmek mümkündür. Köy yolları kışın geçici olarak, kışın sert ve karlı günlerinde kapalı kalmaktadır.

B — İÇME SUYU:

Susuz köylerimiz yoktur. Bazı köylerin içme suları yetersizdir.

C — ELEKTRİK:

İlçemizde, Alacakaya, Bakladamlar, Çanakça, Kaynarlı, Kızıltepe ve Gezin köylerinde elektrik mevcuttur.

8 — TURİZM:

Maden ilçesi tarihi bir belde olmasına rağmen, turistik yönden çok sönük bir durumdadır. Turizm geliri yok denecek kadar azdır. Hazer gölü yazın, sadece Maden ilçesinin değil, Elâzığ, Diyarbakır ve Mardin illerinin de adeta müşterek bir dinlenme ve mesire yeridir. Burada Belediyece yapılan dinlenme evleri ve turistik bir otel vardır. Ayrıca çeşitli müesseselerce yaptırılmış kamp ve dinlenme yerleri mevcuttur.

9 — TOPLUM KALKINMASI:

Köye hizmet götüren devlet kuruluşlarına ve teknik elemanlara köylülerimiz hertürlü yardımı yapmaktadırlar. Köy yollarının yapımında karşılıksız yolun geçtiği araziye hibe etmekte ve yol, su elektrik müdürlüğüne ait araçlara akaryakıt vermektedir.

Köy içme sulan çalışmalarında, kanal hafriyatında imece olarak çalışılmaktadır. Köy okulları inşaatlarında taş, kum, köylü tarafından temin edilmektedir. Köylere elektrik getirmek için keşif tutarlarının üçte biri köylü tarafından temin edilmektedir.

Camii, köy konağı inşaatları köylere Devlet - Halk işbirliği sayesinde gerçekleşmiştir. Bazı köylerde, tarım teknisyenliği ve köylünün birlikte çalışması ile ağaçlandırma yapılmış, kavaklık tesis edilmiştir.

FİHRİST
TÜRK İDARE DERGİSİNİN
339 - 344 SAYILARINDA ÇIKAN YAZILARIN KONULARINA
GÖRE FİHRİSTİ
339 Sayılı Dergi Kasım - Aralık 1972

Sayfa No :	Konu	Yazarı
1	Zimmet ve İhtilas Suçlarının Kovuşturması... ..	Cengiz BAYYUKDOĞLU
19	İl Mahallî İdareler Planlaması (İLMİP).....	Yusuf Z. DOĞAN
38	Yeni Bir Kalkınma Aracı Olarak (İLMİP)	Mustafa GÖNÜL
59	Yurdumuzda Köy Kent İlişkileri Kentleşme ve Kentleşmenin Nedenleri Sorunları	Osman GÜMRÜKÇÜOĞLU
79	Kolluk Kuvvetlerinin Yeni Görev Alanları	Hüseyin İŞİK
97	Türkiye’de Yüksek Memurların Emeklilik Statüsü ve Anayasa Mahkemesi Kararı	İhsan OLGUN
ÇEVİRİLER		
113	Kalkman Ülkelerde Yönetim	Erdal NAL
İDARİ COĞRAFYA		
121	İpsala İlçesi İdarî Coğrafyası	Metin ÖZÇAMUR

133 Kararnameler

340 Sayılı Dergi Ocak - Şubat 1973

- 4 Ankara'da Hava Kirlenmesinin Önlenmesi
 16 Olağanüstü Haller Millî Güvenlik
 Topyekün Savunma ve Millî Seferberlik
 25 Mahallî idareler Planlaması
 40 Vali Siyasî Yürütme Vasıtası mıdır?
 64 Ekonomimizde Turizmin Yeri

Ali ÇANKAYA

**Fazlı DEMİREL
 Cafer EROĞLU
 Sadrettin SÜRBEHAN
 M. Sabri YORULMAZ**

ÇEVİRİLER

90 Avrupa Mahallî Kredi Kurumlan

Doç. Dr. Â. Şerif ONARAN

İDARÎ COĞRAFYA

109 Sivasslı İlçesi İdarî Coğrafyası

Emre AYMAN

122 Kararnameler

341 Sayılı Dergi Mart - Nisan 1973

- 3 1924 ve 1926 Anayasalarında ida
 renin Kuruluşu (Bir Karşılaştırma)
 29 Az Gelişmiş Ülkelerde Mahallî Kredi
 Kurumlan Doç. Dr. Â. Şerif ONARAN
 42 Çankırı'da Kalkınma Çabaları
 50 Fransa'da Kırsal Ziraat Arazisinin
 Birleştirilmesi Sorunu

Dr. Metin KIRATLI

**Haşan ÖZKAN
 N. Ziya TÜRKDOĞAN**

Mehmet TARCAN

ÇEVİRİLER

Sayfa

No : Konu

Yazan

-
- 65 Fransa'da Ekonomik Kalkınma ve Taşra İdaresi **Vahit Rüştü HEPER**
İDARİ COĞRAFYA
- 71 Güney İlçesi İdarî Coğrafyası ... **Erol OKYAY**
- 80 Kararname ler
- 342 Sayılı Dergi** Mayıs - Haziran 1973
- 3 Batı Almanya'da Zabıta Teşkilâtı ... **Musa ATIK**
- 25 Köy Muhtarlarının Eğitimi Konusunda Bir Öneri **Arslan BAŞARIR**
- 35 Mülkî İdare Bölümlerinde Neden ve Nasıl Reform Yapılmalıdır **Fazlı DEMİREL**
- 47 6183 Sayılı Kanununun 106. Maddesi ve Maliye Bakanlığının Bir Genel Tebliği Üzerine Düşünceler **Neşet ERSOY**
- 56 Memleketimizde Organize Suçlar ... **Hüseyin IŞIK**
- 76 Türkiye'de Belediye Başkanlığı **Battal ÖNDER**
- 87 İl Mahallî İdareler Planlaması Çalışmalarından Karşılaşılan Güçlükler ve Bunların Giderilme Çareleri ... **M. Emin TAŞPINAR**
- 94 Radyo ve Televizyonun Ekonomik Sosyal ve Kültürel Kalkınmadaki Etkisi **Dr. Özkan TİKVEŞ**
İDARİ COĞRAFYA
- 115 Çamardı İlçesi İdarî Coğrafyası **Erol ÖZGÜREL**
- 343 Sayılı Dergi** Temmuz - Ağustos 1973
- 3 Kamu Yönetiminde Eğitim ve Mülkî İdare Amirlerinin Eğitim Sorunu ... **Nazmi ÇENELCİ**
- 21 Kendi Evini Yapana Yardım Metodu ve Uygulaması **N. Ziya TÜRKDOĞAN**

Sayfa	Konu	Yazarı
		Haşan ÖZHAN
44	Fransa'da Kamu ve Personel İdaresi Konusunda Bir İnceleme	Yusuf ÖZTÜRK
67	Türkiye'de 'Dernekler Hukuku ve Yeni Dernekler Kanunu	Sadrettin SÜRBEHAN

ÇEVİRİLER

92	Batı Almanya Bavyera Eyaletinde Beledyeler ve Kaymakamlıklar için Tektip Dosyalama Planı	Macit İSKENDEROĞLU
----	--	---------------------------

İDARÎ COĞRAFYA

124	Orta İlçesinin Coğrafyası	Aydın GÜÇLÜ
141	Kararnameler	
344 Sayılı Dergi (ÖZEL SAYI)	Eylül - Ekim 1973	
1	Bölge Valiliği İdarî Sistemimizi Güçlendirici Bir Faktör Olabilir mi?	Zekeriya ÇELİKBİLEKLİ
9	Merkezi İdarenin Taşrada Örgüt- gütlenme Biçimi	Nazif DEMİRÖZ
43	Nüfus Kuruluş ve Mevzuatında Gelişmeler.....	Şevket EKER
65	50 nci Yılda Türk Polisi	Orhan ERBUĞ
84	Cumhuriyetin 50. Yıl Dönümünde 11 Genel İdaresine Bir Bakış	Ahmet GÜMÜŞLÜ
103	Cumhuriyetin 50. Yılında Jandarmamız	Hüseyin IŞIK
133	Türkiye Mahalli İdarelerinde Gelişmeler	Turgut KILIÇER

Sayfa No :	Konu	Yazan
152	Program Bütçe ve İçişleri Bakanlığı	Kemal NEHROZOĞLU
171	Elli Yılda İçişleri Bakanlığı Personelinin Hizmet içi Eğitimi	Sezai TAŞKELİ
199	Cumhuriyetin 50. Yılında İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği	A. Sezai AYDIN
216	Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz	Osman GÜMRÜKÇÜOĞLU
İDARİ COĞRAFYA		
235	Suluova İlçesi'nin İdarî Coğrafyası.	Erdi BATUR

KARARNAME

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 12724

1 — 2 nci derece kadrolu Ceyhan Kaymakamı Nurettin Yılmaz'm, 2 nci derece kadrolu Ankara Vali Muavinliğine, 3 üncü derece kadrolu Mustafakemalpaşa Kaymakamı Bayram Özen'in, 3 üncü derece kadrolu Bursa Vali Muavinliğine, naklen ve terfian,

2 nci derece kadrolu Erzurum Vali Muavini F. Osman Yöney'in, 2 nci derece kadrolu Zonguldak Vali Muavinliğine, naklen,

Şiran Kaymakamı Turhan Görgün'ün Gölpazarı Kaymakamliğına, Diğor Kaymakamı Mehmet Özgün'ün Taşova Kaymakamliğına, Muradiye Kaymakamı Mevlüt Duman'ın Senirkent Kaymakamliğına, Tunceli - Ovacık Kaymakamı Erdoğan Cebeci'nin Haymana Kaymakamliğına, Şenkaya Kaymakamı M. İlyas Aksoy'un Ilgın Kaymakamliğına, Beytüşşebap Kaymakamı Sinan Acar'ın Kemalpaşa Kaymakamliğına, Çıldır Kaymakamı Mustafa Soycan'ın Ayaş Kaymakamliğına, Dicle Kaymakamı Haşan Kır'ın Karataş Kaymakamliğına, Kızıltepe Kaymakamı A. Vahap Yıldırım'ın Ulukışla Kaymakamliğına, Baykan Kaymakamı Güney Kızılsümer'in Karaburun Kaymakamliğına, Kozluk Kaymakamı Y. Erdal Nal'ın Şuhut Kaymakamliğına, Dursunbey Kaymakamı T. Galip Seratlı'nın Tunceli - Ovacık Kaymakamliğına, Sultanhisar Kaymakamı M. Erdem Yuluğ'un Dicle Kaymakamliğına, Divriğ Kaymakamı A. Yılmaz Cevahiroğlu'nun Kozluk Kaymakamliğına, İslâhiye Kaymakamı Çetin Yücel'in Şenkaya Kaymakamliğına, Tatvan Kaymakamı Hüseyin Kaya'nın Diğor Kaymakamliğına, Pazarcık Kaymakamı İsmet Bahadırlar'ın Muradiye Kaymakamliğına, Avanos Kaymakamı Selâhattin Canpolat'ın Şemdinli Kaymakamliğına, Akkuş Kaymakamı Fethi Tunç'un Çıldır Kaymakamliğına, Orhaneli Kaymakamı Ali Soylu'nun Beytüşşebap Kaymakamliğına, Kıbrısçık Kaymakamı Erol Tezcan'ın Şiran Kaymakam-

lığına, Balya Kaymakamı Ergüder Gelgeç'in Kızıltepe Kaymakamlığına, Altıntaş Kaymakamı İsmail Üstüner'in Uludere Kaymakamlığına, Ordu - Ulubey Kaymakamı Bülent Eğriboz'un Şırnak Kaymakamlığına, ikizdere Kaymakamı Veli Aslan'ın Cizre Kaymakamlığına, Uludere Kaymakamı A. Ülkü Onursal'ın Baykan Kaymakamlığına, Şırnak Kaymakamı Mustafa Kazak'ın Yüksekova Kaymakamlığına, naklen,

5 inci derece kadrolu Foça Kaymakamı Ünal özgödek'in, 4 üncü derece kadrolu Elmalı Kaymakamlığına, 5 inci derece kadrolu Nallıhan Kaymakamı Kaya Uyar'ın, 4 üncü derece kadrolu Reyhanlı Kaymakamlığına, 5 inci derece kadrolu Pazaryeri Kaymakamı Doğan özgökçeler'in, 4 üncü derece kadrolu Çine Kaymakamlığına, 5 inci derece kadrolu Elmadağ Kaymakamı Necati Develioğlu'nun, 4 üncü derece kadrolu Menemen Kaymakamlığına, 6 ncı derece kadrolu Emet Kaymakamı Sabri Arıkan'ın, 4 üncü derece kadrolu Siverek Kaymakamlığına, 7 nci derece kadrolu Şemdinli Kaymakamı Ayhan Demircan'ın, 4 üncü derece kadrolu Özlükişleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 sayılı Kanun hükmündeki kararname ile değişik 68 inci maddesinin 3 ve 4 üncü bentleri gereğince, naklen ve terfian, atanmaları 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu 5 inci maddesine göre uygun görölmüştür.

2— Bu Kararı İçişleri Bakanı yürüttür.